అచ్చతెనుఁగు కుబ్జాకృష్ణవిలాసము

తృతీయాశ్వాస పద్యకావ్యము

గ్రంథకర్తలు
నల్లంతిఘుళ్ చక్రవర్తుల
తంయాల లక్ష్మీనృసింహాచార్యులవారు

ప్రకాశకులు
కటకం నరసయ్య, వీరన్నగార్లు

కాపీలు ...] [దీనివెల రు ౧

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

(అచ్చ తెనుఁగు కుబ్జాకృష్ణవిలాసము)

(మూఁడాశ్వాసముల ప్రబంధము)

గ్రంథకర్తలు

నల్లంతిఘళ్ల్ చక్రవర్తుల తంయూల లక్ష్మీనృసింహాచార్యులు

ప్రకాశకులు

ఆ

జ్ఞాతా

రిరసేంద్రలోచ

సుడహార్యత్కాస్త్రపథ్థర్య

స్వశ్రీ। కుబ్జాచిత్తహారాంఘ్రి

యుగ్మకజభృంగుల్ నారసింహాఖ్య

నైశ్యాబ్జుంపుస్మక్షీపిరయా

హ్వయుపుప్రఖ్యాతాఘనైనై

సోదరుల్ కుబ్జాకృష్ణ

విలాసముచ్చు

పడగాంగూర్చిం

చిరత్ను

స్థితిన్

శ్రీ

మొదటి కూర్పు కాపీలు 1000

రాజమంద్రీ

౧౯౩౭

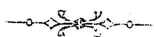
కాపీరైటు] [వెసివెల రు ౧

శ్రీ అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామినాయఁడుగారిచే

రాజమంద్రి సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ నందు

ముద్రింపఁబడియె. 7085—1933.

తొలిపలుకు

ఆశీనవరూపశేఖరులారా !

ఈ ప్రబంధమిప్పటికి నిరువదైదు వత్సరముల క్రిందటనే నెరవేరెను. కావ్యరచన కిదియే నూతనప్రవృత్త్యగుటచే, (ప్రమాదోధీమతామపి) యను న్యాయానుసారము, ప్రమాదములుండు ననుసంశయంబున ప్రచురింప నిచ్ఛపొడమకుండెను. క్రమక్రమముగా ఇంక కొన్ని గ్రంథములు విరచింపగలిగినంతులకు మిత్రులెందరో యీ గ్రంథముద్రణకై ప్రోత్సాహమొనరించిరి. సవరింపులు కానందున గ్రంథముద్రాణానుకూల ద్రవ్యాభావంబున కాలవిళంబమయ్యెను. నా కాలంబున పండిత పుంగవులీ పొత్తమును వీక్షించి ముద్రణప్రయత్న ప్రోత్సాహమొనరించిరి. వారి వాగ్రము తప్పనిదై అట్టి తరుణంబుననే ముద్రణద్రవ్యం బొసంగెదమని కటకం నృసింహ వీరనశెట్టులు, వాగ్దానమొసర్చిరికాని నాగృహపరిస్థితులచే వత్సరద్వయకాలంబతీతమైనది. అది మొదలీవరకు మరలి కావ్యమును ముద్రణస్థితిలోనికిఁ దెచ్చి ముద్రింపగలిగితిమి.

ముద్రణసమయమున మేము స్థానాంతరస్థితులమగుటచే సవరణ బహుళమైనను ముద్రణస్ఖాలిత్యము లుండుననుగాన పాఠకులు యథామతిగ సంప్రతించు కొనఁబ్రార్థితులు.

ఇట్లు విన్నవించునది
గ్రంథకర్త, నివాసస్థానము
ఓరుఁగల్లు.

పీఠిక

శ్లో॥ అపారేకావ్యసంసారె । కవిరేకః ప్రజాపతిః ।
యథాస్మైరోచతే విశ్వం । తథేదంపరికల్ప్యతే ॥

రసికవతంసులారా,

కావ్యప్రపంచము నిరవధికమైనది. కవి తనమనశ్శక్తి ననుసరించి కవితాశిల్పకళ నుపదేశించును. కవీంద్రుఁడు తన మనోరథము ననుసరించి విధాతవలెఁ గావ్యప్రపంచము నిర్మించును. కవులకల్పనాశక్తి ప్రతిభాతరంగముల నూగులాడుచుండును.

శ్లో॥ శృంగారీ చేత్కవిత్కావ్యే । జాతం రసమయంజగత్ ।
సచేత్కవిర్వీతరాగో । నీరసంవ్యక్తమేవతత్ ॥

కవి శృంగారరస పరతంత్రుఁడైన కావ్యములుగూడ శృంగార స్రవంతి నవగాహన మొనర్చుచుండును. కవి విరాగియైనచో గావ్యములుగూడ నీరసముగా నుండును. నీరసముగా నుండు కావ్యములు సహృదయహృదయరంజకములు కానేరవు. చమత్కృతిరహితములగు కావ్యములు తృణపురుషసదృశములు.

పాఠకులకు హృదయానందము నొసంగి నీతిని బోధించునవియే యుత్తమకావ్యములు. యేవిధముగనైనను సుకుమారమతులకు నీతిని బోధించుటయే కావ్యరచనా ప్రయోజనము.

దృశ్యములనియు, శ్రవ్యములనియు, కావ్యములు రెండువిధములు. నటకులచేత రంగస్థలమునందు ప్రదర్శింపదగినవి దృశ్యములు. వినఁదగినవై ప్రదర్శనానర్హములై వెలయు పురాణములు, ప్రబంధములు, శ్రవ్యకావ్యములు ఇవి పండితుల పాండితీచాతురికి నికషోపలములు. అష్టాదశవర్ణనా సహితములగు కావ్యములు మహాకావ్యకక్ష్యనధిరోహించును.

ఆంధ్రభాషాయోషకు భాషాంతరీకరణమున నిరుపమానసామర్థ్యము గలిగిన కవిత్రయము పెట్టినదే యాదిభిక్షు. ప్రబంధపరమేశ్వరబిరుదంబు ధరించిన ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడవంటి కవు లనేకు లదిమొదలుకొని తమ కవితాకన్యకను ప్రబంధడోలికలం గూడా నుయ్యాలలూపుటకై వల నూపసాగిరి. కూచిమంచి తిమ్మకవి మొదలగు కవీంద్రులు మిశ్రప్రబంధములనే గాక యచ్చతెనుఁగు ప్రబంధముల సహితము రచించి యశశ్శాలులైరి. పురాతన కవి తిలకుల యాశీర్వాదమే, వారిదయారసమే, యధునాతన కవిశేఖరులకాలంబనము; ఆంధ్రభాషాలలామకు జీవగఱ్ఱ.

మిశ్రబంధరచనకన్న, నచ్చతెనుగు పలుకుబడులచే చిత్రితమగు కావ్యరచన, మిక్కిలి కష్టము. కావుననే నంతర్వాణీంద్రులకది సరస్వతీ పీఠము.

గ్రంథకర్తృప్రశంస.

అచ్చతెలుఁగు ప్రబంధమగు నీ కుబ్జాకృష్ణవిలాసమును రచించిన కవినాథులు శ్రీమాన్ స్నల్లాంతిఘల్ చక్రవర్తుల, తంయ్యాల, లక్ష్మీనృసింహాచార్యులవారు, వీరికి, తంయ్యాలయని, బిరుదనామము. వీరి నివాసము, వరంగల్లు. గోత్రము, హారితసగోత్రము. జనకుఁడు రంగాచార్యులవారు. వీరు వేల్పుగొండ లక్ష్మీనృశింహాస్వామి కరుణాకటాక్షలబ్ధవాగ్విభవానుభావులు, ఆంధ్రభాషాప్రవీణులు, చతుర్విధకవితా ప్రబంధరచనా నిర్మాణధురీణులు. ఈ విషయమంతయు నాశ్వాసాంత గద్యవలన స్ఫుటమగుచున్నది. వీరీ యచ్చతెనుఁగు ప్రబంధమునే కాక నిరోష్ఠ్యాద్యేతర గ్రంథములనుగూడా కొన్ని రచించిరి. వీరి కవితాశైలి సులభశైలి. పండిత పామరజనమున కానందమొనచూఁను. పురాతనకవీశ్వరుల పోకడలు వీరి గ్రంథంబున గన్పించుచున్నవి.

ఈ కుబ్జాకృష్ణవిలాసమునందలి ద్వితీయాశ్వాసము నందలి వర్ణనాంశములు, తృతీయాశ్వాసము నందలి కూర్మబంధము, పద్మబంధము, ఖడ్గబంధము, మొదలగు బంధవిశేషములును, గర్భితమైన చతుర్విధకందములును, కందగర్భ చంపకమాలావృత్తము మున్నగు వృత్తవిశేషములును వీరి పాండితీవైభవమును జాటుచున్నది.

(కుబ్జావృత్తాంతము)

మధురాపట్టనమును నుగ్రసేనుఁడు పరిపాలించుచుండెను. ఆతని పెద్దకొమారుఁడు కంసుఁడు. అతనికి నూడిగము సేయు దాసి కమల. దీనిభర్త కోమలుఁడు. ఈ దంపతులు సంతానములేక తపోవనంబున నున్న గర్గమహర్షి చెంతకుఁ జని, యతనివలన తనకొక కుమార్తెగలుగు ననియు, శ్రీకృష్ణుఁడు వరించుననియు, విని సంతసించి తిరిగి గృహంబునకు జనుదెంచి పిదపఁ గొన్నిదినంబులకుఁ గమలగర్భవతియై సుముహూర్తమున నొకకూతును గనెను. ఆబాలికామణిపేరు కుబ్జ.

(కుబ్జాపూర్వవృత్తాంతము)

కుబ్జా ముప్పొంకలు గల శరీరముకలది, ఈ బాలిక పూర్వజన్మమున, రావణుని చెల్లెలగు శూర్పణఖ. శూర్పణఖ వనవాసమందుండు శ్రీరామచంద్రుని మోహించి తనను వరింపుమని యనేకవిధంబుల వేఁడుకొనెను. కాని యప్పుడాతఁ డంగీకరింపలేదు.

శూర్పణఖ పతివ్రతాలలామయగు సీతాదేవిని మ్రింగఁబోవఁగా లక్ష్మణుఁడు, శూర్పణఖ ముక్కుచెవులు ఖండించెను. అంతశూర్పణఖ విచారపడి, దుఃఖించుచు రావణునిచెంతకుఁ జని, తనవృత్తాంతమును, విన్నవించి, జానకీసౌందర్యముల వర్ణించి. వైదేహియందు, దశముఖుని కనురాగము కల్పించి తాను తపంబున కేగెను.

పుష్కరతీర్థమున శూర్పణఖ పదివేల వత్సరములు, శివునిగూర్చి ఘోరతపంబొనర్చెను. ఈమె తపంబునకు మెచ్చి, శివుఁడు

ప్రత్యక్షమయ్యెను. శూర్పణఖ లోకాభిరాముఁడగు శ్రీరామమూర్తిని నాకు భర్తగా నొసంగుమని వరం బడిగెను.

శివుండా యువతినిజూచి, శూర్పణఖా, ద్వాపరాంతంబున నీ రాముఁడే కృష్ణుఁడుగా నవతరించి నిన్ను చేపట్టగలఁడు. విచారపడకుమని వరంబిచ్చి అంతర్హితుఁడయ్యెను. ఇది కుబ్జాపూర్వవృత్తాంతము.

ఆ కారణముననే శ్రీరాముని యవతారమగు శ్రీకృష్ణుఁడు, మధురాపట్టణమున దేవకీవసుదేవులకు, జన్మించి, యశోదాదేవి ప్రేమసర్వస్వమై, మనోహరములగు లీలలచే, నా బాలగోపాలము నానందాబ్ధిలో మునుఁగ జేసెను.

ఒకనాఁడు కుబ్జ కంసునికి సుగంధద్రవ్యముల తీసుకొని వెళ్లుచుండెను. అప్పుడే రాజమార్గంబున కంసునిచే నాహూయమానుండై శ్రీకృష్ణుఁ డక్రూరసహితుండై గోకులమునుండి విచ్చేయుచుండెను. కుబ్జ తన యపాంగప్రసారమును కృష్ణునిపై బఱపి యాతనిని పరిమళ ద్రవ్యముల గైకొనుమనెను. అతఁడు గ్రహించెను. శ్రీకృష్ణుఁడు, మువ్వంకలుగల కుబ్జయొడలు, చక్కఁగ నొత్తదలచి, తత్పదంబులమీఁద తన పదంబులనునిచి హస్తాంగుళీద్వయమాత్రమా యబల చుబుకముక్రింద నిడి మీఁదికి లేవనెత్తగా కుబ్జ వక్రత్వము విడి సుందరమూర్తియై నిలిచెను. కుబ్జకు కృష్ణునిపై మోహమది మొదలతిశయించెను. గృహమునకు వచ్చి విరాళిగొని మదనబాధ సహింపజాలక పద్మినియను దూతికను కృష్ణుని చెంతకు బంపెను. కృష్ణుఁ డేతెంచి, కుబ్జమనోరథము తీర్చెను. ఇది యీ గ్రంథమందలి కథ.

కవితాశైలి.

ఈ కుబ్జాకృష్ణవిలాసము భగవద్భక్తుఁడగు బమ్మెరపోతరాజుచే రచియింపబడిన భాగవతము నందును, గర్గభాగవతమునందును గలదు. పదిపద్యములతో పై గ్రంథములయందు సూచింపఁబడిన, యీ కథ, యీ

ప్రబంధమునందు మూఁడాశ్వాసములలో ముచ్చటగా నభివర్ణింపఁబడినది.

కమలాకోమలులు, గర్గమహర్షి చెంతకు జని, తనపూర్వవృత్తాంతము, నడిగి తెలుసుకొను సందర్భమున, కుబ్జాకృష్ణులపూర్వవృత్తాంతమున, మధురములగు కృష్ణలీలలను వర్ణించుటఁజూడ గ్రంథకర్తృసముచితకల్పనా చాతుర్యము వ్యక్తమగుచున్నది.

మఱియు నాయాసందర్భములందు ఉత్సాహతాళములను, సుమధురపద గుంభనముచే నుపవులయు, మూలగ్రంథములలో లేని దూతికాకల్పనము గల్పించుటయు, నాలోచింపఁ బై విషయము నే ఋజువు పఱచుచున్నది.

కవితాశైలి పండితపామరహృదయంగమమై కవియొక్క ఉపనా నైపుణ్యమును, భావగంభీరతను, బోధించుచున్నది. ప్రాచీనకవితల్లజులత్రోవ ననుసరించి యిందు పురవర్ణనము, స్త్రీవర్ణనము, వనవిహారము, జలక్రీడ, మన్మదోపాలంభనాది వర్ణనములు, సరసులహృదయమును నాకర్షించునటుల రచింపఁబడినవి.

ఇందలి రసము, శృంగారము, అది కుబ్జామనోగతరత్యుపాధికమై గోపీలోలుఁడగు శ్రీకృష్ణుని యాలంబనము గలిగి కుబ్జాకటాక్షాద్యను భావసమ్మిళితమై జాత్సుక్యాది వ్యభిచారి భావపరిపోషితమై వనవిహారాద్యుద్దీపన విభావసముజ్జృంభితమై సమగ్రముగ నిందు సాధించఁబడినది.

ఇట్టి యత్యుత్తమమగు యచ్చతెనుఁగు ప్రబంధమును రచించిన గ్రంథకర్తృ కవితా ప్రాశస్త్యము దెలియుటకై, మచ్చునకొకటి రెండుదాహరణము లొసంగెద.

క. చెందొవలఁ దూఱుకన్నులు
కెందమ్మలఁ గ్రేణిసేయ కేరెడఁడుగులున్

చందురు బురణించెడు మో
మందముగల చెలినిజూడ § సబ్బురమయ్యెన్.

క. విండ్లాబొమ్మలు తమ్ముల
తూండ్లాకేల్ దోయి మిసిమి § తోరంబగు పూ
చెండ్లా గుబ్బలు మొత్తని
దిండ్లాలలి పిరుదులలరు § తెఱవకు దలపన్.

తే. గీ. చెలువలిద్దరు పువ్వుల § చెండులాడు
తరినొకటి నొక్కరితపైట § దవిలిజిక్క
మూడుపాలిండ్లు గలిగిన § ముగుదయనుచు
పొలతులందరు నవ్విరి § పొలుపులెసగ.

క. డాలాపిక్కలు క్రొంబన
డాలా:కెమ్మోవి § తమ్మిడాలాయడ్గుల్
డాలాచూడ్కులు నునుసవ
రాలాజడతీవి బొంగ § రాలా చన్నుల్.

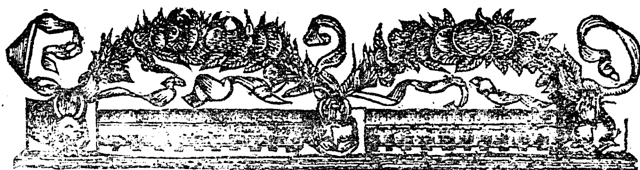
ఈ విధము రసవంతముగ, నీప్రబంధమును రచియించిరి. మరియు నిందలి (73) పేజీయందలి, గద్య, ప్రాచీనులగు, నచ్చ తెనుఁగు ప్రబంధ కర్తల, ధోరణి నతిశయించు చున్నదా యను విభ్రాంతిని, పాఠకులకుఁ గల్గించుచు, గమ్మచ్చున దీసినట్టుల సుకుమారములగు నచ్చ తెనుఁగు జానుపలుకుఁ బదులగు బాళించుచు, మనోరంజకమై యొప్పారుచున్నది. ఇట్టులే (100) వ పేజీయందు వచనరచనయు, (109) వ పేజీయందలి దండకము, కుడియెడమగా దీని ననుకరించు చున్నవి.

ఈ కాలమున నచ్చ తెనుఁగు ప్రబంధముల రచించువారలే యరిదిగా గన్పట్టెడిని, అందున నీ యాచార్యులవారు మిక్కిలి శ్రమ పడి ఇట్టి యుత్తమగ్రంధమును, నచ్చ తెనుఁగున రచించి, యాంధ్రభా

షావధూటీ పాదపద్మముల నొక సువర్ణాభరణము, నొసంగి యమూల్యసేవఁజేసి నందులకాంధ్రమహాజనుల కెల్లరకు శ్లాఘనీయులు. వేల్పుగొండయందు భక్తుల నుద్ధరించుటకై, యవతరించిన లక్ష్మీనృసింహస్వామి, వీరి కాయురారోగ్యైశ్వర్యముల నొసంగి, వీరికి గ్రంథరచనాకౌశలమును, నిత్యాభివృద్ధిగా నొసఁగుగాత.

28—11—32
సంస్కృతవిద్యాశాల
ఓరుగల్లు

ఇట్లు
బుధజనవిధేయుఁడు
విద్వాన్ ముదిగొండ వీరేశలింగశాస్త్రి

పీఠిక

(దాతృ ప్రశంసా)

క. శ్రీకినికాపురమై వి
ప్రాకలితంబై యనేక ♦ హరిహరభవన
స్తోకంబై సంతతశుచి
కాకరమై యోరుగల్లు ♦ పావనించె భువిన్.

గీ. సరగను ప్రతాపరుద్రభూ ♦ జాని భుజబ
లావనత నొందియుండు మ ♦ హాప్రశస్త
సంపదల కాలవాలమై ♦ సంస్మరింప
దిట్టయైయున్న యోరుఁగ ♦ ల్పట్టణంబు.

గీ. వైశ్యకులమణులు కటకంసు ♦ వంశముక్త
లఖిల సద్గుణవేదు ల ♦ త్యంతసుఖులు
గొంటకులగోత్రు లీశ్వర ♦ కోమలారు
ణాంఘ్రిసంస్మరులయ్యి పెం ♦ వందిరచట.

ఉ. ఆ పరమాన్వయంబున మ ♦ హాంబుధిగన్న సుధాంశుపోలికన్
పాపము తాపదైన్యముల ♦ బాపినకల్పక చంద్రగంగలన్
రూపునుమాపి సజ్జనుల ♦ రూఢిపదార్చల సంతసింపుచున్
జూపడె ధర్మమూర్తియయి ♦ జొక్కెనుబాలయసెట్టి యొక్కఁడున్.

ఉ. బాలయసెట్టి ధర్మసయ ♦ భావముల న్వెలుగొంది నొక్క క
న్యాలలితాంగి బెండ్లియయి ♦ న్యాయముదప్పక పుత్రరత్నమున్
బాలిమితోడఁ గాంచెలలి ♦ తంబుగ వీరనసెట్టిపేరునన్
గ్రాలిచరించె బేరములఁ ♦ గాదిలినేసి యశంబుజొప్పడన్.

క. రతికినిసమమై శ్రీ భా
రతిసతుల గుణాదికముల ♦ రంజిలి భువి సం
మ్మతిఁగల్గి యల్లమాంబను
హితమతితో బెండ్లియాడె ♦ హితులు బొగడగన్.

సీ. ఆవీరనశ్రేష్ఠి ♦ యాత్మవత్నినిఁ గూడి
పుణ్యాపగ క్షేత్ర ♦ ములనుఁ దిరిగి
సత్యవాజ్నియతులఁ ♦ జాలబేరము లాడి
పిన్నపెద్దలలోన ♦ పేరువడసి
దశరధ నృపువలె ♦ తనయుల నల్వుర
గనియెను పెద్ద వెం ♦ కన్న యనఁగ
చిన్నవెంకన్న నా ♦ చెలఁగి మంగయయన
తుదకు శివ్వయ యనఁ ♦ దుల్లఁదూగి

గీ. రతులవిభవ సుభోగభా ♦ గ్యముల నెల్ల
ననుభవింపుచు మిక్కిలి ♦ యార్యసభల
త్యాగరాగవిరాగ సం ♦ యోగభోగ
ములకు తావలమైరి స ♦ మ్మదముఁ గలుఁగ.

గీ. పెద్ద వెంకయ్యశెట్టి తా ♦ ముద్దియ నొక
రితను పెండ్లాడి గేస్తుబా ♦ డి తొలఁగకను
ధర్మముల ధనము వ్రయపెట్టి ♦ ధరణివెలసె
సంతతులనిల్పె నేలపై ♦ సంతుకొరకు.

వ. అందు చిన్నవెంకయ్యశెట్టి తెరంగు వినుపించెద.

ఆ. పౌరయిచటి పున్నె ♦ మబ్బురం బయ్యెడు
జన్నిగట్టులెపుడు ♦ జన్నములకు
నెయ్యిఁ వెల్లుచుండు ♦ నేటగుఁ బ్రాబల్కు
సారముపీను లలర ♦ సొంపుసేసె ౧౦౫

సీ. పూవుఁగుత్తుల నొప్పు ♦ దీవెలపై జుమ్ము
జుమ్మని మ్రోగెడు ♦ తుమ్మెదలును
కమ్మనిమావులఁ ♦ గలననలనుఁ దిని
కూకలేయుచునున్న ♦ కోఁగిలములు
చీఁకటిమ్రానులఁ ♦ జేరి మబ్బులటంచు
నట్టాడుచుండెడు ♦ నమిలిగములు
దెసలనెక్కడనైన ♦ మిసమిసలాడెడు
కస్తురిపిల్లుల ♦ కమ్మతావి

ఆ. చదలనంటుచున్న ♦ జన్నంపుఁగ్రొంబొగ
లౌరదారినేగు ♦ వారియుల్ల
మలరఁజేసె నిచట ♦ నవ్వారి ఘనులైన
చక్కబడునటంచు ♦ చనువుగలిఁగి. ౧౦౬

ఆ. పోయిపోయి యెదుట ♦ బులితోలుఁ బఱచిన
గద్దెపై నిరుసుల ♦ గమిఁగొలువఁగ
గూరుచుండి తెలివి ♦ గుర్తులుఁ దెలుపుచు
హరునమెడ్డలోన ♦ నగ్గలింప. ౧౦౭

చ. బసుమము మేనఁబూసి చెలు ♦ వంబగు దామెరపూసలక్కునన్
మిసిమిజెలంగ వేసి యఱి ♦ మించుజడల్ జిగికావిపుట్టముల్
మసలఁగ కక్కపాలయును ♦ మచ్చికమీరఁగ దాల్చియున్న పె
న్నసియగు గర్గునొక్కరుని ♦ నోములుబండగ జూచిరిమ్ముగన్.

చ. కనుఁగొని యంజదమ్ములకు ♦ గాదిలిమ్రొక్కులు మ్రొక్కి గుండెబ
త్తిని పౌనకాడ నెన్నుదురఁ ♦ దిన్నఁగ చేతుల జంటమోడ్చి మె
ల్లనరుసివేల్పురాయనికి ♦ లక్కన మొప్పెడు సుద్దివాకొనెన్
దనఁదగు పోలుపొందువిని ♦ తమ్మిదలిర్పఁగ సేయునట్లుగన్. ౧౦౯

ఉ. ఓజడదారి రాయనిను ♦ మూరటలేకయు కక్కసంపురా
లోజచెలంగుదాడులకు ♦ నోడక నాజవరాలిఁగూడి రా
దేజుగతొల్లి పున్నెమురు ♦ దెంచుటచేఁ గడగండ్లబాసి పే
మీఁజతనంపుఁ దోఁటహరు ♦ వింపెసఁగన్ గనవయ్యెనివ్వెడన్.

ఉ. వచ్చినతోడనే నిటకు ♦ వచ్చితినాఁడు తలంపునీకు వా
క్రుచ్చితినన్న నత్తపసి ♦ కోమలునింగనివల్కె నెమ్మితో
నెచ్చటికేగెదో యిచటి ♦ కేలరుదెంచితివేది ప్రోలు నీ
కిచ్చటఁగోరుగోర్కులున ♦ వేవియొదెల్పుము పేర్మితోననన్. ౧౧౧

గీ. మధురనాప్రోలి లోపల ♦ మనికినాది
వేడుకను జేని కెప్పుడు ♦ వీఁకమీఱ
పునుఁగుజవ్వాది గంధముఁ ♦ బూయనిచ్చి
వచ్చెదు వలంతికమలినా ♦ వలపురాణి. ౧౧౨

వ. నా పేరు కోమలుండ మే మిరువురము. ౧౧౩

ఉ. దొడ్డతనంబు కల్మిఁగని ♦ తొల్తటికావల ముప్పతిల్లఁగన్
బిడ్డలులేక బెంగగొని ♦ బెగ్గిలికంబును చిప్పిరిల్లఁగా
నుడ్డమొగంబు వేల్పునెద ♦ నొప్పకముత్తికిఁ ద్రోవలేని కా
ఱొడ్డెముప్రాసె మాకును మె ♦ ఱుంగగునాయని యొక్కవేకువన్.

క. కలువరపడిరోసియు నా
యిలు చెలువలకంకెఁజేసి ♦ యిటురాఁగనుచూ
తొలిమేననేయు పున్నెం
బులుఁగలుఁగుటవలన మిమ్ము ♦ బొడగంటి మొగిన్. ౧౧౪

క. కాంతాని పనులు మీఁచే
గారాబమ్మున నసుఁ దీర్పఁ ♦ గానగునంచున్
గోరిక నుడివితిమిని రా
జారికపదతమ్మువిర్చు ♦ పగటిదొరయనన్. ౧౧౬

గీ. ఆలకించుచు జోగితా ♦ నబ్బురమున
కోమలుబడుబల్కు సుద్దుల ♦ కుమ్మఁ దెలిసి
జరుఁగబోయెడుఁ జరిగిన ♦ జరుగుచున్న
వైనములఁ జూచి మాలిమిఁ ♦ బూనిపలికె. ౧౧౭

మ. వినువీడుంగలమేల్ సుగంబులను ♦ వేవేషాంగగా సంతువున్
గనినట్గాని పునెంబుఁగల్గదని యీాఁ ♦ గ్రాల్గంటితోఁ వచ్చి మె
త్తనిమైతోఁ దబమొందుఁ గాసిలఁగ నెం ♦ తంజేసి ముప్పొకలా
డోనరింపంగల మేలునొందెదనియో ♦ హాఁతల్చితేఁ జూడఁగన్.

ఉ. నీవు దలంచి వచ్చినప ♦ నిన్నెరవేర్పగలంకు మబ్బుమై
దేవరయిల్లుఁ జేసుమనఁ ♦ దెల్లమికై మఱిబల్కెయోరుసీ
తావరమంది నుండిపలు ♦ దాపులనోములు నోచియుండఁగా
యోపగనైన సంతుగలి ♦ గించుటలేమిని గీము వెల్లితిన్. ౧౧౯

వ. వెండియు జగమ్మున నల్వయు. ౧౨౦

ఉ. సంతుపటంచు మొట్టలిడి ♦ సారెకుఁ మొక్కఁగరాని వేల్పుమేల్
చెంతకుఁ జేరి నేతగని ♦ నేతలు సేసినఁ గాని వారికిన్
ఫంతముఁ గట్టినట్లు మురి ♦ పంబునుఁ జూపెడు సంతుగూర్పకే
వంతల పాలుఁ జేసియది ♦ వల్దనువారికి నిచ్చు పెక్కుగన్. ౧౨౧

సీ. సిరిగలవారినిఁ ♦ జేయు తెగుల్లగ్గ
పేదలకాకలి ♦ బెట్టు పెక్కు
సమకూర్చుముదు కని ♦ జవ్వనికిని జాణ
తకుఁ గూర్చు తులువను ♦ తగుగోనములు

గలమేటికిచ్చు ని ♦ చ్చలు నఱబ్రతుకును
బ్రల్లదునకు నిచ్చు ♦ బ్రదుకునిడుద
తేగముల్ గలవారి ♦ తెగకులేమి యొసంగు
నీలేనివారల ♦ కిచ్చుకలిమి

గీ. గానఁదగనట్టి చెయ్దుల ♦ బూనినేయు
నలు మొగంబుల వేల్పు కే ♦ కలవరంబొ
ముప్పుదప్పిన ముదుసలి ♦ యెప్పుడైన
నేయఁదగినట్టి పనులను ♦ నేయఁగలఁడె. ౧౨౨

వ. అయినను తొల్లింటి బాముసఁ జేసికున్న కసటునన్నాకు కొడుకులు లేనిది కొంతగలదియై ముగిలిసుగంబు దప్పించినది గావున మీరు విపరించు వివరంబు తేట తెల్లమిఁజేసి బిడ్డలుఁగలుఁగు తెఱఁగు లెట్టులనో యేర్పరించుటకు మీ యట్టి పెద్దలవలనం గదా కొంకులు విడుచుట యనుటయు రుసిచందురుఁడు. ౧౨౩

ఊ. జవ్వనిమిన్న కోమలుఁడ ♦ సారెకు సారెకు మీతలంపులో
నెవ్వఁగ నొందనేల తొలి ♦ నిండిన దోసము నూడువంకలున్
నివ్వటిలంగ కన్నెకయు ♦ నెప్పరియొక్కతె బుట్టుదానిచే
మవ్వపుముత్తిగల్గు విసు ♦ మానవువంకలడంగు బిమ్మటన్. ౧౨౪

గీ. వెలయముప్పొక లెఱిగిన ♦ వేల్పుతేని
చెలిమిఁగావించు మగలాగు ♦ సేతతోన
తనివిసనఁ గొల్చికొడుకు నొ ♦ క్కనిని గనును
గానయిలుఁగూర్చి పొమ్మటు ♦ క్కనగు తలఁపు. ౧౨౫

క. నావినిరుసి మీసరకున
కావెలఁదుక బలికెముగితి ♦ నందించెడిదా
వావిరి ముప్వంకలు దగి
బోవుటెటుల చక్కఁజేయు ♦ ప్రోడయెవండో ౧౨౬

సీ. అదిగాక కలుసాన ♦ నొదవిన దానిని
ముప్పొకలాడేల ♦ ముట్టుకొనుచు
ముట్టుకున్నను లాఁతి ♦ ముద్దుగుమ్మలఁ జాల
నెనరు నించుటకేల ♦ నెగడుచుండు
నెగడెపోయతఁడేల ♦ నేనున్న తావున
కరుదెంచు నయ్యెత ♦ గ్గవకబొమ్మ
గ్రుద్దులోపలి పజ ♦ కూరిమిఁగాచగ
దలచియుండెను గాదె ♦ తల్లిదండ్రి

గీ. వచ్చెను బత్తులఁబ్రోవఁగ ♦ దలఁచిపుడమి
కరుగుదెంచునో లేకయీ ♦ యున్నమిన్న
నొక్కరితఁ బ్రోవ నేతెంచు ♦ నోకలంకు
వీడిపోదె ప్రహరుసంబు ♦ విఱ్ఱవీఁగ. ౧౨౮

మ. అదిగాకింతకు వెన్కబాముసయహో ♦ కూనకూసచే కొన్నమై
కొదుకుల్ నాకువటారిసుద్దులను వా ♦ క్రుష్వంగమీ కుంచగున్
ముదితన్ మేమెటుగాంచ గల్గుదుము బో ♦ పుల్కీర నీముద్దబె
ల్లితమూ చోసములీఁగుటెట్లగునో తా ♦ ల్మిన్ దెల్పి మన్నింపవే.

క. సిరిపెనిమిటికే తలలో
దురుసగు నేతలనుఁజేసి ♦ త్రుళ్లెనొనాకున్
దరవడిగఁ దెలియఁబలుకుము
పరిపరిడెందంబు చెదరె ♦ బమ్మెరఁగలిఁగెన్. ౧౨౯

వ. అనినవిని రుసిమూనికంబు నెట్టన రెట్టించిన సంతసంబుట్టిపడ నా దిట్టరులఁజూచి మీరు తలంకకుడు మీతలంపొడఁగూడు దానిని తేటతెల్లమిఁజేసెదనని యిట్లనియె. ౧౩౦

గీ. మునుపు బహుళాశ్వ్యోడను రాచ ♦ పులికివేల్పు
తపసిరాయఁడుఁ దెలిపిన ♦ దానిమీకు

తేటతెల్లమి జేయుదు ♦ తిరిగితొల్లి
బామునను సేయుదురుసుల ♦ పడఁతికతను ౧౩౧

సీ. మునుపుసీత మగండు ♦ మోసపిత డిరి యూస
కలికితో తమునితో ♦ కానకేగి
పంచవటిని నాకు ♦ పాకనుగట్టించి
సుగముగా నుండఁగ ♦ శూర్పణఖయ
నెడు చెలియే తెంచి ♦ నేలనాయని చక్క
దనమునఁ జూచి త ♦ త్తరముగ మర
వలరాయునికి మారు ♦ వలరాయుఁడగు వీని
పొందుకేని పలంతి ♦ పుటుగుపుటుకె

గీ. యనుచు మదినెంచి సంతోస ♦ మగ్గలింప
తాను వలపుమిటారినై ♦ దగ్గరించి
కలికిచూపుల జూచుచు ♦ కలిమిడిగను
బలికె మొత్తని మాటల ♦ బన్నరించి ౧౩౨

ఉ. రాచకొమార నాకువల ♦ రాయని కన్నను మిన్నవాటచే
దోచెను పెండ్లియాడికల ♦ తోయము తీరుమెలంగవచ్చితిన్
బ్రోచెదవో మతిం వెతల ♦ ద్రోచెదవో వివరింపుమన్న నా
రాచకొమారుఁ డొద్దికను ♦ రావణు చెల్లెలితోడ నిట్లనున్ ౧౩౩

గీ. మెలఁత నాతోడబుట్టువు ♦ మెలఁతలేక
యున్నవాఁడదె వానితో ♦ నున్న నీకు
జేజెపట్టునఁ గలమంచి ♦ జెందవచ్చు
ననినరక్కసి విని లక్ష్మ ♦ ణుని కదిసియు. ౧౩౪

ఉ. ఓమగనీదు చక్కదన ♦ ముప్పిళులూరఁగ సేయవచ్చితిన్
నామదికోర్కె దీర్పుమని ♦ నాతుకబల్కిన నవ్విలక్ష్మణుం

డోమడఁతీన నుంగొనిన ♦ నూడిగమెవ్వఁడు సేయువాఁడనా
తోమటిఁకున్న నూడిగెప్పు ♦ తొత్తువటంచని బల్కెరేపజల్. ౧౩౫

క. ఆనివిని యిద్దరిచెంగటి
కిని యిటునటుతిర్గితిర్గి ♦ కేఁచుచునుండన్
గనియొక్కటాలు బతిమును
గొనుదశరథుకొడుకు వలపుఁ ♦ గొనకయెనుండక ౧౩౬.

ఉ. చక్కదనాల కుప్పయగు ♦ చాననుబ్రమింగిన నన్నుఁగొందుఁరం
చొక్కమొయిం దలంచియుఁరి ♦ యుస్సొయ్యలమై జెలువొందబ్రమింగబో
నక్కటయంచు ముక్కుచెవు ♦ లంటగగోయుమటంచు సన్నబీ
తెక్కఁగ జేయునట్టులొన ♦ రించెను తమ్ముఁడుకాఁకు దొల్గగన్.

గీ. ఇటుముకు చెవులుదరిగిన ♦ యింతియేగి
యన్నయగు రావణునితోటి ♦ యున్నదున్న
యట్లు వివరించి సీతహరా ♦ యలనుదెల్పి
తెచ్చుకొనునట్లుజేసి య ♦ త్తెఱవపోగిలి ౧౩౮

గీ. అంతటనుబోక కాన్రేని ♦ కంకియపడి
పుష్కరంబను తీర్థము ♦ బోయియచట
మగపజయు సల్పుతబము నె ♦ మ్మదిగసేయ
బూనివిరికందువను చాల ♦ పూనిక్కఁజేసి. ౧౩౯

గీ. నరవిపదివేల యేఁడులే ♦ నరములేక
మిత్తిగొంగను మదిలోన ♦ హత్తుకొనుచు
సేయగా వెండికొండను ♦ సీమగలుఁగు
గిబ్బతత్తడి రాతుతా ♦ కేరినిలిచె. ౧౪౦

ఆ. నిలచిదగ్గి మగడు ♦ నెలఁతయేమిటి కోరు
కొనెదవేమొ తెలియఁ ♦ గనుపరుచుమ

టంచు బలుకలేమ ♦ తవరఁగా నిట్లను
వేల్పువేల్పుకొండ ♦ విడిదిజేజె. ౧౪౧

క. నాకోరిక వినుపించెద
చౌకనొనర్పంగవలదు ♦ చక్కనివాఁడా
రాకొమరుడు రామునికై
జేకొనసుదికోర్కె బొడమె ♦ చేయుమన సీనెన్ ౧౪౨

క. ఒకటాలు బత్తెముబట్టిన
పకపకనగు మొగపురాచ ♦ పట్టినిచేప
ట్టకటాసాగునె యూర్కొ
మ్మ్రకరుంగునె వానిమొదద ♦ ముందగుకోర్కెల్. ౧౪౩

గీ. ద్వాపరములోన తుదకును ♦ తాతతండ్రి
చెలఁగిదేవకికినిఁ బుట్టి ♦ చెనఁటివజను
ద్రుంపగావచ్చి నిన్ను చే ♦ నింపుగలుఁగు
కలవమును గొనియేలును ♦ గారవమున. ౧౪౪

గీ. అనుచు కోరినకోర్కిని ♦ యొగ్గికంటి
యొసఁగియేగిన పిమ్మట ♦ నొక్కపొద్దు
తోడనున్నంత వరకును ♦ తొలగనిమొద
రాగవునిపైన మెలగఁగ ♦ రానయుండి. ౧౪౫

వ. బామబామునకు పూవిల్తునకు పూవిల్తుఁడగు రాగవుండు దప్ప మరియొకరి నాకఅదకు తేఁడుఁ గాడని తలంచుచు నుసురులను వదిలె అది వెండియు ద్వాపరము తుదకు మధురయనెడు పట్నంబున కంసునికి బానిసెతనంబుసేయు కమలకోమలులకు జగము తల్లియగు చాలుపేరిటి సన్నవలఁతిని చెరబట్టించిన దోసంబీ బామునగల వేసంబునకు మువ్వంకలు గలిగించి కుబ్జ నాపేరట జెలువారుచుండుననిని. ౧౪౬

క. ఈరవళితొల్లి తఱిలోన్
సీరామునికిం దొసంగు ♦ జేసిన దోసం
బారంగ శూర్పనఖయును
బారుగమువ్వంకలలకు ♦ బామును బొందున్. ౧౪౮

ఉ. ఆతఱిలోన రామునిక ♦ యూరెయొసర్చినసె బ్రబెల్లయున్
దాతదలంచి చూచితిగ ♦ వంకలుగుజ్జుతసంబు నిచ్చియా
నాతుకకావలంబుఁ జన ♦ నల్లసిదేవర కాచునంచు మేల్
వ్రాతలువ్రాసె నీతలఁపు ♦ వాలెము సాగును బొందు వేడుకన్.

గీ. మంచివారలఁ బ్రోవఁగ ♦ మఱియు జెడ్డ
వారిఁద్రుంపఁగ బాముంది ♦ పాడినిలుప
నేలఁబుట్టును కఱివేల్పు ♦ నీకుశూర్ప
ణఖయను నెలంతకలుఁగు వి ♦ న్నాణెముగను. ౧౪౯

సీ. అనితొల్లికతఁ దెల్పి ♦ యదుగుడంచవి బల్క
మదికోర్కెఁ దెల్పె నె ♦ మ్మదిగనాకు
బుట్టెడుకొమరిత ♦ మువ్వంకలలరిన
కఱివేల్పుతోడఁ జ ♦ క్కనగుననుచు
నుడిగితిరయ్యయో ♦ పుడమిని దేవర
యెచ్చటఁ బుట్టునిం ♦ కెచటబెనుగు
నెవ్వరెవ్వరిఁ బ్రోచు ♦ నెదిరించుమార్తుర
నెవ్వరిఁ జెగఁజూచు ♦ నవ్వడిగను

గీ. ఎట్టిపున్నెపువానికిఁ ♦ బుట్టఁగలఁడో
వారివక్కణమంత య ♦ వ్వారిఁగాఁగ
తెలియఁబలుకుఁడు నాయెడఁ ♦ దిరముఁగలుఁగ
కనికరంబార కన్నయ్య ♦ కతనువినెద. ౧౫౦

వ. అని వేడుకొనిన నక్కమలకోమలులకు తపసిరతనం బిట్లనియె.

క. మీవీఁడు జేనికన్నగు
దేవకుఁడను రాజుకూఁతు ♦ దేవకియనఁగా
రావెలఁదుక యందునుకటి
దేవరయుంబుట్టి జగము ♦ తీరికసేయున్. ౧౫౩

వ. అదెట్లంటిరేని నేలపడంతి గోరిన తీరుగ, నేలకేతెంచి వలుగాకి పజలనెల్లతునిమి, నెవరిచే యెవరు బాగుపడవలయునో, చావు నొందవలయునో, అట్టివివరంబులు, నెరవేర్చి వ్రేపల్లెలో నందుని యింటనుండి కాగలచెయ్యాల జరుపుచున్నంత కంసుని పంపునయు క్రూరుండనువాడు మధురయను ప్రోలికిరా రాచదారిఁ గన్నయ్యయే తెంచి నీకుపుట్టుగు నొందు మూడువంకలు గలపుగుదకు.

ఉ. చక్కఁదనంబు లిచ్చునని ♦ జగ్గెడువక్కఁణమంతఁ దెల్పినఁ
జొక్కుచు కోమలుండు తన ♦ జోటికతోరుసి చందమామకున్
మ్రొక్కఁకరంబుగా సెలువుఁ ♦ బొందిసుగంబుగఁ బ్రోలుచేరియుఁ
మిక్కుటమైన బుత్తులను ♦ మేలుగనుండిరి నోలలాడుచున్. ౧౫౪

గీ. అనుచు వివరింప ♦ వివ్వచ్చు ననుగుకొడుకు
కొమరుడిట్లని బల్కెఁ మ ♦ కుఁన చెలంగ
వెన్నునిసుమాళమగు కత ♦ విరివిసేయఁ
దగుదువనరుసి తెల్పె సం ♦ తసముతోడ. ౧౫౫

సీ. ముందుసోకులపాలు ♦ నందిపుట్టిన రాచ
తరటులనెల్లనుఁ ♦ దాల్పలేక
పుడమిబమ్మనుఁ జేరి ♦ యడుగులపై వ్రాలి
తనపాటుదెల్ప ద ♦ త్తరముతోడ
వేలుపు ముక్కంటి ♦ వేలుపు పెద్దయు
పుడమి చేడియఁగూడి ♦ పోయిపోయి

జోలం బీటలువేసి యెక్కిపలు మా ♦ టుల్ దియ్యలేక న్వడిఁ
గోలందూ టొనరించి దారకుచెయిం ♦ గుత్తించి ద్రావెన్మసన్.

ఉ. వెన్నుఁడు సేయుసేతలకు ♦ వ్రేఁతలు నోర్వఁగలేక పోయిమా
విన్నపమాలకించుమని ♦ వేఁడుచు నీకొమరుండు పెర్గుపా
ల్వెన్నలదక్క నీకయిలు ♦ వీదులదాఁగి సరానకావలిఁ
గన్నెలనుంచి బోవకడ ♦ కన్నెసమూతికిపుద్ది పోమెదున్. ౧౭౪

క. మగనాలి నొకతెఁ జేసియు
మగనికిసిన్ దెలుపుతీకు ♦ మగపోడుములున్
దగవివరింపఁగ నాకుం
దగుదువటంచని చెఱుంగుఁ ♦ తమితోలాగెఁ. ౧౭౫

క. ఏమనిఁజెప్పుదు మమ్మరో
మామాయిండ్లకును మెట్టి ♦ మసజవ్వనులన్
వేసారు కన్నుసన్నల
దామగ పనిసేయుజొచ్చు ♦ పగవెయశోదా. ౧౭౬

ఆ. నాకొమారుడింట ♦ నమ్మి నిద్దురఁబోవ
దూడతోక జుట్టు ♦ తోడగట్టి
కొట్టినంతనీడ్చె ♦ కోయునిమతడేవ్వ
నగుచు చూచెతగవె ♦ తొగలకంటి. ౧౭౭

క. కలవారి కొడుకటంచని
పలువితముల నోర్పుఁ గల్గిఁ ♦ పబలితిమమ్మా
చెలియెట్టులఁ జెప్పెదొబు
ద్దులు పసిపాపండు సేయు ♦ తొడుసులుగావె. ౧౭౮

ఆ. అనుచు దెలిపినవ్రేఁతల ♦ ననిపికొడుకు
సేతలను పాటిబట్టక ♦ చెలఁగి యొక్క

పూటపెరయింటి కేగి యిం ♦ పుగను పెరుగు
మ్రుచ్చిలించియు దాగెను ♦ బుమతఁజూచి ౧౨౯

ఆ. కేలకోలను దూలించి ♦ జాలిమాలి
దుడుకుపనులను జేసితే ♦ దొంగయనుచు
కోలజళిపించ బరుగెత్తి ♦ గుమ్మముదరిఁ
జేరి కంబాలనడుమను ♦ దాగుచుండ. ౧౩౦

శా. అమ్మా యెన్నడు నిట్టిచెయ్వులను నే ♦ యంబోనునన్ గొట్టకే
నెమ్మింజూడుము వ్రేతలాడు నుడుగుల్ ♦ నీగుండెయుండామరన్
నమ్మంబోకు మటంచు వేడుకొని వి ♦ న్నానెంపు గందమ్ములన్
ముమ్మారంబుగ నీరుఁజాఱలలి ♦ మోమున్ద్రిప్పి తానేడ్చినన్.

చ. విడువకయయ్యె శోదచెలి ♦ వెన్నునితో సరిదిగ్గిమోమునన్
బుడిబుడిచేఁ జెమర్పనికఁ ♦ బోయునికట్టనుఁ జూపిపట్టఁగా
నెడయయి తల్లికిన్నరమ ♦ లెచ్చెనటంచును చేతజిక్కనన్
బుడతని మ్రాకుఱోటికిని ♦ బొట్టకుఁద్రాటనుఁ గట్టఁగట్టినన్. ౧౩౨

గీ. పోరుతపసితిట్టు ♦ పొందుజక్కుల జేని
కొడుకులిరువురేగి ♦ పుడమిజమున
పొంతజోడు మద్దు ♦ లెంతయునై యున్న
వానికడకుఁ బోయి ♦ వ్రాల్చెఱోలఁ. ౧౩౩

గీ. రక్కసులు చాలబెట్టెడు ♦ రాపిడికిని
విఱివివ్రేఁపల్లె విడనాడి ♦ బృందయనెడు
కానలోఁ జేరిగొల్లలు ♦ కఁడకఁడక్కి
గొలువఁగానుండె సుగములఁ గొనివతారి ౧౩౪

గీ. లేఁగపేరిటి సోకును ♦ లేమఁజేసి
కొంగరక్కసుఁజీలిచి ♦ చెంగుమీర

యఘుఁడనేఁడు సోఁకునప్పమై ♦ యలరనోటఁ
జొచ్చిమైఁజీల్చి గొల్లల ♦ జోకమునిచె. ౧౨౫

సీ. జమున పొంతను గొల్ల ♦ చట్టముతోఁ సద్దిఁ
గుడుచుచు దూడల ♦ గుంపులొకట
మేయుచునుండఁగ ♦ మిందోవరుల పెద్ద
యేతెంచి లేఁగల ♦ నెత్తుకొనియు
మరుఁగుబడన్ సేయ ♦ మానకకన్నయ్య
దవ్వుగాలేఁగలుఁ దాఁటెననుచు
మీరలీ సద్దులఁ ♦ బ్రింగుడటంచని
వెతుఁకఁగా నేగెనా ♦ వెనుకనెమఱి

గీ. నలువవిచ్చేసి గొల్లపి ♦ ల్లలనుఁ గవిని
దాచి తనచోటికరిఁగిన ♦ తలనుకట్టి
నకుఁడు వేంచేసి బమ్మమ ♦ చ్చరముఁ దెలిసి
వేఱఁపిల్లలలేఁగల ♦ వేసమూని. ౧౨౬

క. మేపెడువాఁడుం దానయి
మేపుచు మలుపుచునుఁ దానె ♦ మేయుచు సిండ్లన్
బాపలు తల్లుల లేఁగలు
జేపెడు నావులనుఁ గలసి ♦ చెలమిగనుండెన్. ౧౨౭

గీ. ఇటుల నాన త్తిఁగలుఁగగ ♦ నింటియుందు
కానయందలి చెరలాఁడఁ ♦ గా మఱిపెఱ
వారిఁగానావులకు గొల్ల ♦ వారలకును
కానుపించక దానెయై ♦ గడిపెనేఁడు. ౧౨౮

ఆ. ఒంటిబ్రోఁగొక్క నాఁడుమే ♦ లంటివచ్చి
గొల్లబుడుతల దూఁడల ♦ గుంపులఁగని

తొలిటిరూపులు విడనాఁడి ♦ తుల్లఁదూఁగి
కలిమి చెలిఁజేసిరూపులఁ ♦ గలిఁగెనేమొ. ౧౫౯

గీ. అనుచు కతివేల్పునడుచుచు ♦ న్నంతనలువ
వచ్చికేళ్ళపుల వ్రేపసిఁ ♦ బాపలెదుర
మెలఁగఁగాఁగని తనుఁజూచు ♦ మలగవికినిఁ
బోయి నిదురించు క్రేవులఁ ♦ బుడుతలఁగని. ౧౬౦

ఆ. బమ్మగుబ్బిడ్డలోని ♦ పజలనెల్లను సేయు
నట్టినన్నెదిర్చి ♦ యడరులేకఁ
బుట్టఁజేసె గొల్లఁ ♦ బుడుతలఁదూఁడల
నేమిఁజెప్పవలయు ♦ నితనిపగ్గె. ౧౬౧

మ. అని లోలోనఁదలంచుచున్నఁ దలలో ♦ నయ్యారె కన్నయ్యరూ
పునుఁదప్పన్ జగమేమియుం గనక బ్ర ♦ బ్బన్నవ్వఁదోడ్తోడ మే
ల్కని నేనెంతటిమోసపోతి జగము ♦ ల్గావింప మన్నింపగ్రొ
న్నన పోలింపఁగ మన్నియుండితనినే ♦ నాగెల్చియోడించుటల్.

వ. అని తలంచి యంచనుడిగ్గికేల్ తమ్ముల నెదుటఁగీలించి జోహారు
లొనర్చి తనవలన జరిగిననేరంబు సైపుమని యగ్గించి వెండియు.

క. ముమ్మారుహజ్జఁ దమ్ముల
నెమ్మది తలబొమిడికంబు ♦ నెలరతనపుడాల్
గ్రమ్మఁగ్రమొక్కిడి పొగడుచు
నిమ్ములకై యతనియాన ♦ నేగెఁగొని మనన్. ౧౬౩.

వ. వెండియు.

సీ. ఆవుపేరిటి నల్లఁ ♦ దాళ్ళపుఁడుఁ దెగటార్చి
తనయన్నతోఁ బ్రబలం ♦ బునిఁ దునుమఁగ
నేసికాళీయుఁ బట్టి ♦ గాసిలఁగావించి
మడుగులో నీటినిమంచిఁచేసి

ఆలమందలు గొల్ల ♦ లార్చుచు కేల్మోడ్ప
　　కార్చిచ్చుమిర్రింగి చో ♦ క్కముఁగఁ గాచి
చెలఁగిఁ వ్రేతలమేలు ♦ చీరెల ప్రుచ్చిలి
　　తబసుఁ యిల్గొంద్రు ♦ తగినబగిత

గీ. తెచ్చియిచ్చిన మేల్బువ్వఁ ♦ దినికడంగు
పెద్దగొల్లలు సురతాణి ♦ పేరజరుపు
జన్నముసుమాన్పిగుట్టక ♦ చ్చంపుబత్తి
జేసివిందులొనర్చినఁ ♦ జేజతేఁడు.　　౧౯౬.

మ. కినుకన్దొమ్మిదిమబ్బులంగలిపి ప ♦ గ్గన్బంపవిచ్చేసియ
ల్లనవ్రేపల్లెను బృందకానఁగురియన్ ♦ లావైనరాల్జల్లులన్
గనిగొల్లల్మొఱవెట్టి కావుమఁగా ♦ గట్టొక్కకేల్గోటితో
డనె లేనెత్తివటారివ్రేఁతలనువ్రే ♦ లఁ గల్మిఁయాల్మందలన్. ౧౯౭

వ. జాకుండ తన నెఱజాణతనంబున వినువీఁడు నాయం డేడురాతిరి బవళ్ళు వానఁగురిపించిన సుంతైనఁదూలకున్నంత నెవ్వరపడి జట్టుజట్టుననే తెంచి నేలనుఁబ్రోవఁగాఁ బుట్టినమువ్వొకలాఁడుఁ గాని మానిసిఁగాడని తెలిసి నజ్జదమ్ముల కెరఁగి యగ్గించి యక్క న్నయ్య యానతింగొనిఁ దనపెంకికిన్జనియె నంత నొక్కనాఁడు తామరపాక్కిలికై పస్తుండు పూట నొరునాడునందుండు జమున జలకంబునందానంబాడుచుండ సందరపుతేని బంటొకండతనింబట్టు కొనిఁబోవఁ కటివేల్పది విని వాని గొటికికింజని తగిన మన్ననలం జెంది పితరునిం దెచ్చె కావున నాప్రోడగాఁతుగొనియాడ నెవరితరం బిదియుంగాక.　　౧౯౮

కం. తత్తరములేక వెన్నుఁడు
కత్తెరపున్నమఁజెలంగఁ ♦ గల నెలలోనన్

సత్తువఁగనొక్క రేయిన్
బుత్తిఁగగుంపవెడు సన్నఁ ♦ బొంకినకానన్. ౧౯౯

మ. మరుగంజోగుల గుండెదామరలు వే ♦ మాడ్పన్ వలారింప సం
దరఫుంగూఁతురుచన్నుబంతులను ని ♦ ద్దాపుల్కలుంబుట్టఁగ
క్కురమారాల్లరఁగన్ దలిర్పఁ జిగి మొ ♦ క్కల్దీవెలుంజెట్లు లే
సరికెందామర క్రేఁగనుందుగలలె ♦ స్సంజూడ్కి సొంపారఁగన్. ౨౦౦

ఉ. పిల్లనఁగ్రోవి బాడినను ♦ వ్రేఁచెలులెల్లరు విన్కితోడనే
చల్లనజందమామ వెసఁ ♦ జల్లఁగ రాతిరివచ్చి వల్పుఁజొ
త్తిల్లఁగవ్రట్టువౌ చనులఁ ♦ బిద్దినకస్తురిగందమ్ముంజవా
దెల్లను మేనునంటచెలు ♦ వెక్కఁగఁగౌఁగిలియిచ్చివెండియున్. ౨౦౧

కం. వ్రేఁతయు వెన్నుఁడు మఱియున్
వ్రేఁతయు వెన్నుండునిట్లు ♦ వేలకు వేలున్
జేతులు బుజముల నిడుకొని
బ్రాఁతిగ వ్రట్టువగనిలిచి బాడిఁదిరుఁగుచున్. ౨౦౨

తే. గీ. జోటికలు వెన్నుఁడీ తెగ ♦ నాటలాడు
వాడసుఁజూడఁగ పదునెని ♦ మిదియుగణుతి
బమ్మవూటలు నొక్క రే ♦ బవలుఁ జేసి
పాళిఁ జెలువంద వ్రేఁతల ♦ ట్లాటలాడ. ౨౦౩

తే. గీ. ఇటుల వ్రేతలతోఁగూడి ♦ యించువిల్తు
దురములోఁగలమేరకుఁ ♦ దొంగలించి
పలువితంబుల వారితో ♦ జలకములను
వేడ్కనాటాడిబంచెన ♦ వ్వేలఁదులమటి. ౨౦౪

కం. అబ్బురమగు చెయ్వులత
బ్బిబ్బేమియు లేకఁ జేసి ♦ ప్రేముడిమందన్

గుబ్బకొనుతల్లిదండ్రుల
నిబ్బరమునుఁజూచి మెదిలె ♦ నిండినవేడ్కన్. ౨౦౫

వ. అంత సంతుకొరకు తోఁటంజేరిన కమలకోమలులు రుసినానన్ొంది సుగంబుగా నిల్లుంజేరె. ౨౦౬

క. ఉన్నంత కొన్నినాళ్లకు
క్రొన్ననవిలుకాని రంతు ♦ కొనసాగఁగ మే
లెన్నుచు చెరలాడెడుఁ దల
గ్రన్ననెల మసలెను బయ ♦ కారమెలర్పన్. ౨౦౭

గీ. కొలఁది నడుకలపసఁ దీఱె ♦ కోర్కెలూరె
చిట్టుములు మీఱె, చెక్కుల ♦ చెల్వుఁజాఱె
పెలుచమన్గోరె, మోము వె ♦ ల్వెలుకవాఱె
పొట్టయలరారె చవులనుఁ ♦ బొందగోరె. ౨౦౮

గీ. అసలుఁ బుట్టుగుపైప్రాలు ♦ మిసిమితేటు
లనఁగ నలుపెక్కె చనుమొన ♦ లలరెఁ జెలికి
దపసి కన్నావవెలుఁగులఁ ♦ దనరుకలువ
యనఁగ పొక్కిలివిప్పె న ♦ య్యతివకంత. ౨౦౯

క. చీటికి మాటికి మన్నన్
బోటికిఁ దినబుద్ధివొడమె ♦ పొటుకున యలఁతల్
వాటిలె నిట్టూర్పెదగెను
నేటుఁగ ముమ్మాసు నెలలు ♦ నిండినయంతన్. ౨౧౦

ఆ. మంచితోయమునను ♦ మగువకు గన్నెక
బుట్టెనమ్మ లక్క ♦ బుట్టిపసఁగ
సంతసంబుతోడ ♦ సలిపిరి పురటాలి
కి పదివూటలరుఁగఁ ♦ గేరుచపుడు. ౨౧౧

ఆ. చానలెల్ల జెలికి ♦ సంపెఁగినూనియ
దలకునంటి కమ్మ ♦ నలుఁగుఁ బెట్టి
నీటుఁ గుల్క తావి ♦ నీటిని మజ్జన
మాడఁజేసిరపుడు ♦ పోడిమిఁగొని. ౧౧౧

సీ. పుట్టిన కూఁతునుఁ ♦ బొడఁజూచి తండ్రి
ముత్తికిఁ ద్రోవ యీ ♦ ముగుదయనుచు
మువ్వంకలునుఁ గాక ♦ మోము కోమలికము
ముజ్జగంబుల చాల మురువుఁజూపు
నని బెద్ద సంతోస ♦ మను సందరంబులో
నోలలాడుచు నెడఁ ♦ జాలిమాలి
తలిమీరకుండగఁ ♦ దగిన చెయ్వులఁ దీర్చి
బిడ్డచే గలిఁగిన ♦ బిరుదమనుచు

గీ. సాగి నందునిపల్లెలో ♦ చదలుకాపు
లలరబెరుఁగుచు నున్నట్టి ♦ కలిమినెలఁత
మగఁడు కన్నయ్య యెంతటి ♦ మానిసనుచు
తెలిసి తెలియని యట్లుండె ♦ తెలివిఁ గలిఁగి. ౧౧౩

ఆ. అప్పు డప్పడాలు ♦ నరిశెలు మండెంగ
లట్లు బుబ్బడములు ♦ పిట్లు మణుఁగు
బూలు దోసెలిడ్డె ♦ నాలు నేవెలుగారె
లప్పములునుఁ బుణుఁగు ♦ లొప్పఁజేసి. ౧౧౪

ఆ. తెలుపుఁగలిగి మిగుల ♦ మిలమిలరాలెడు
బోన మఱఁటికాయె ♦ పొందుపరచి
పులుసు పప్పుకూర ♦ పులుగము ల్వేర్వేర
వంట లమరఁజేసి వలఁతుఁలపుడు. ౧౧౫

తే. గీ. గొప్పమెకములపులుఁగుల ♦ గొఱ్ఱెగముల
దెచ్చి వేర్వేఱఁ దఱఁగియు ♦ పచ్చియొఱచి
లోన మేలేరికలుకుట్టు ♦ లనువదలిపఁ
బూని సేసిరినిప్పాక ♦ లూని చెలఁగి. ౨౦౬

ఆ. వె. క్రొత్తకుండలందు ♦ కోసినపాలసుల
పులుఁగునంజుడులను ♦ పొందుపరచి
కూరముంచినూనెఁ ♦ గట్టాఱికట్టాఱి
పలువితంబులొప్పఁ ♦ బదిలఁబఱచి. ౨౦౭

కం. కొంతన్గమ్మనతియ్యన
కొంతన్బుల్లనఁగ నేసి ♦ కోర్కెలొదవఁగా
యింతులు మెల్బంతులు నే
మంతులఁ గొప్పాలను దుటిని ♦ మదిమదిమీరన్. ౨౦౮

కం. సింగారమలర నెలఁతలు
పొంగలిపాలోగిరంబు ♦ పులిహోగిరమున్
ముంగలనిడి దేవరలకు
పోఁగిజలకమెదుటఁ వార్చి ♦ పొగడినబగితిన్. ౨౦౯

కం. ఒకచేకల్లుంగొని వే
రొకచే పొలపంబుఁదీసి ♦ యొకఁడురఁగొనఁగా
సుకము చెలఁగనిచ్చుచు పే
ర్మికలుట్టిపడంగ ♦ ద్రావి మేలని మొదలోన్. ౨౧౦

తే. గీ. ఇంటి తెరవర్లబోనము ♦ మించియున్న
వెఱ్ఱినీళ్ళనుచేకొని ♦ వేఁడుకలను
మీరఁద్రావుచు నువ్విళు ♦ లూర పెరసు
లారఁగించిరిలాహిరి ♦ నగ్గలింప. ౨౧౧

కం. కలువందుగఱఁగు గొనములు
నలరారఁగ యూనియూని ♦ కలబందుగులున్
పలుమారు రొదలుఁబెట్టెఁడు
తలయూపనుతెల్లమాని ♦ తరలిరి మేటుల్. ౧౧౨

సీ. ఒకఁడు పాటలఁబాడి ♦ కోకిబికి వేసంబు
బూని చిందులుఁద్రొక్కు ♦ బుద్దిమాని
ఒక్కఁడొక్కనిబట్టి ♦ చక్కఁగఁగౌఁగిట
నొత్తికల్ద్రావించి ♦ నొదుగనేయు
యొకసక్కెమాడుచు ♦ నొకఁడు చియ్యానునోట
బెట్టిలేదని కేలు ♦ వేయుచుండు
తనచాయదనయట్లఁ ♦ దనరతిగ్గాడిన
బట్టఁబోయితురీనఁ ♦ బఱునొకండు.

తే. గీ. యిటులక్కైపును వేపట ♦ మొసకరింప
మేనులూఁగఁగనడుకల ♦ మిసిమిఁదొలఁగ
నెఱులు రేగగ కన్నుల ♦ మెఱుపులెదుఁగ
పవ్వళించిరి బడలికఁ ♦ బడి తలంప. ౧౧౩

కం. ఇంతులరతనములందఱి
బంతులుసాగించి బువ్వ ♦ పళ్ళెరములలో
సంతుగబెట్టిన మొసవిరి
పంతుగమిత్తులునుతోడి ♦ బందుగులుపజల్. ౧౧౪

ఆ. వె. వెలఁది కూఁతుకొరకు విందులుఁగావించి
మిసిమిగొలుసులలరు పసిఁడితొట్ల
గట్టిబిడ్డనుంచి ♦ బెట్టుఁగ చెలులంత
జోలబాడిరచట ♦ మేలుమీర. ౧౧౫

ఆ. పెద్దలంతఁగూడి ♦ పేరిమిఁదళుకొత్త
పెలుచకుబ్జయనేఁడు ♦ పేరుఁబెట్టి
రేఁకుఁబెరుగుపాప ♦ బూఁటఁబెంచిరిపది
యారుగణుతియేఁడు ♦ లరుగుసంత. ౧౨౬

తే. గీ. అప్పుడప్పుడు తలిదండ్రు ♦ లబ్బురంపు
చేతలనుసేయు కన్నియ్య ♦ చెన్నుతెన్ని
మాకొమార్తెకు మగఁడైన ♦ మంచిదనుచు
బలుకమురిమురి నగవులు ♦ పడఁతినవ్వ. ౧౨౭

తే. గీ. పుట్టినదిగో లెదురుసుల ♦ పోవడములు
లేకకన్నియలనుఁగూడి ♦ వీఁకనాట
పాటలనుబ్రొద్దుబుచ్చుచు ♦ పలుకువలన
కన్నియగొనాలనెల్ల చ ♦ క్కనిఁదెల్పు. ౧౨౮

ఉ. మందయశోదయింటికిని ♦ మాటికిమాటికివచ్చి పోవువా
రండఱు నల్లమేనిదొర ♦ యబ్బురపుమాకతలెల్లఁ జెప్పఁగా
విందుగవీనులన్వినుచు ♦ వేడుకఁజెందుచు మైగగుర్పఁగా
నందయశోదలేమిటి నొ♦నర్చిరొ బాగెముగల్గుచెయ్వులన్. ౧౨౯

వ. ఇట్లు మధుర యను పట్నంబున డెందంబుకొందలబడనీక నంద
కొమారుని యడుగుదమ్ములకై జోహారుసలుపుచు కన్నులఁ
గన్పడు బాగెంబునకై యెదిరి సూచుచు కంసుసిరాణికి పూట
పూటకు తావిగలగందంబులిచ్చి వచ్చుచుండెనట. ౧౩౦

క. దుగినుని బసనుండియు ము
జ్జగముల మేలరయఁదలఁచి ♦ సయ్యనవచ్చెన్
జగడాల తిండిరుసిరా
జొగిసేలకు నొక్కనాడు ♦ హజాయలుఁ జెలంగన్. ౧౩౧

సీ. మునుమున్నె మథురకుఁ ♦ జను దెంచి కంసుని
చే గారమునుఁ జెంది ♦ చెప్పెనప్పు
డేకతంబుననుండి ♦ యీావుల మొదవుకు
సరిఁదూఁగు మొదవుల ♦ చాలువ్రేలు
తలఁపనందుడుయశో ♦ దయు రోహిణియు వసు
దేవుఁడు దేవకి ♦ తెగయదువులు
మొదలుఁ గాఁగలవారు ♦ చదలు కాపులుఁగాని
మానుసులునుఁగారు ♦ మఱియుఁదొల్లి

గీ. కాలనేమివిసీవును ♦ గానపుడమి
గావబుట్టిన కఱివేల్పు ♦ గాని కట్టి
చెలియు చెడుపులుఁజేసిన ♦ చెనఁటిపజను
జంపిపాడిని నిలుపు నీ ♦ జగమునందు ౨౩౨

సీ. మిన్నుబల్కిన పల్కు ♦ లెన్నిబీతునుఁజెంది
పసికూనలనుఁ ♦ జంపపట్నములకు
పల్లెలకీవంపు ♦ బలగము నందఱి
వ్రేపల్లెలోనున్న ♦ వెన్నుఁడకట
తెంపరియైఁ జంపె ♦ దెలియదు నీకది
యనిరుసి చందురు ♦ డరిగెనంత
దేవకి కడుపునఁ ♦ జేవఁగా బుట్టిన
కొడుకుల నార్వురఁ ♦ గూల్చి పిదప

గీ. చెలియలినిఁ బావఁదలిఁదండ్రిఁ ♦ జెరనుబెట్టి
కువలయా పీడమను నేనుఁ ♦ గును నెదురను
ముష్టికునరిష్టు చాణూరు ♦ మొదలుఁగలుఁగు
బిరుదులను రచ్చలోనిల్పి ♦ బెట్టుచెడక. ౨౩౩

గీ. ఎల్లగొల్లలు విచ్చేయ ♦ విల్లునన్న
జన్నమును సేయు నెపమును ♦ బన్ని చెలులు
మంతురులుఁ దానుతలపోసి ♦ మందనున్న
వారిరప్పింపఁ దలఁచె న ♦ క్రూరుచేత. ౧౩౪

సీ. కంసునియానచే ♦ కదలి యక్రూరుండు
వ్రేపల్లెకేగిన ♦ వేడ్కనొంది
నలమేని దొరయు మ ♦ న్ననసేయ హరుసించి
తనరాకఁ దెలుప నం ♦ దయునుఁగూడి
విలునన్నజన్నము ♦ వేఁడుకఁజూడఁగ
పన్నుఁగ నన్నతో ♦ బయనమైన
తరువాతి నందుండు ♦ తగుపెద్దగొల్లలు
మిసిమి పాల్పెరుగులు ♦ మేల్దినుసులు

గీ. మొదలుగాగల కొన్కల ♦ మొనరిరాఁగ
మధురకేతెంచు తెరువులో ♦ మరునిగన్న
తండ్రిచూపించె తొల్లింటి ♦ తనదురూపు
బగిలితోఁజూచె నక్రూరు ♦ డొగిజమునను. ౧౩౫

ఉ. ఎప్పటియట్ల కన్పడిన ♦ యేలికవెన్నునిజూచి తేరుపై
జప్పున నెక్కి వేనడచి సారగు ♦ పట్నముఁ జేరెతోఁటలో
జప్పరమందు నిల్చియు బ ♦ జారున రానొకచాకివల్వలుఁ
గొప్పరమందు నుండఁ దల ♦ గొట్టి వళావళిఁదాల్చి రొప్పఁగన్.

వ. అంత బోయిపోయి. ౧౩౬

ఆ. సోగులిచ్చువాని ♦ చోటుకు వేంచేసి
వాడొసంగు సరులు ♦ వరుసదాల్చి
కలుములిచ్చువాని ♦ కలకును విడనాడి
త్రోవవచ్చుచుండ ♦ తొట్రుపడుచు. ౧౩౭

క. ఆతీరుఁ దారినడుచుచు
పూతకునై గంధముఁగొని ♦ ముప్వంకలచే
నాతుకకుబ్జయు రాఁగై
నేతలకాకోరఁ గొనఁగ ♦ చిక్కనివేడ్కన్. ౨౩౯

గీ. కట్టిమునుమడ నేనేమి ♦ కతలుఁజెప్ప
దచటి కెదురేగ ముప్వంక ♦ లలరుచున్న
గుజ్జునా చెలిగంధముఁ ♦ గొనియొడయుని
కియ్యఁగా బోవగనివెన్నుఁ ♦ డిట్టులనియె. ౨౪౦

ఉ. ఎవ్వరిదానవీవు కుల ♦ మెయ్యది నీకిడు పేరదేమో కో
యివ్వలపున్న గంధముల ♦ నెవ్వరికియ్యఁగ నేగుదానవో
నవ్వడిదెల్పుచున్న హరు ♦ సంబున దెల్పెను రాచలైన మీ
మవ్వపుసుద్దికిం బదులు ♦ మాటనుఁ జెప్పఁగ నెంతదాననో. ౨౪౧

సీ. ఐనఁ దెల్పెదమీర ♦ లాలించు డొగికంసు
మరవుడ నల్లని ♦ వన్నెఁజేజె
హజ్జదమ్ములఁ బుట్టు ♦ వందినవారిమేల్
కొలము మాయదిపేరు ♦ గుబ్జయంద్రు
పన్నీరుజవ్వాది ♦ బల్ తావికస్తురి
గంధముగల కోర ♦ లందియెపుడు
దేవేరికిచ్చెద ♦ దేవరకొనియెడు
తలఁపున్న చేపట్టుఁ ♦ దగుదురహాహ

గీ. తొల్లి మేనునఁ నేజేయు ♦ దురుసుపనుల
దోసమెల్లను నిన్నుఁ గం ♦ దోయిచేత
జూచినంతనె సమసెని ♦ చ్చోటకలప
మొదలఁబూయుము సకులతో ♦ హెచ్చరికను. ౧౪౨

గీ. అనిబలికి గంధమిచ్చి యా ♦ య్యారికేలు
మొగిచినిలిచిన చిర్నగు ♦ లెగయ మొగము
నిగనిగలు వారికలపము ♦ నెమ్మికాంద్రు
జూడచేకొని బలికె మె ♦ చ్చుగను చెలికి. ౨౮౩

ఉ. పాయమునందు నీకుగల ♦ వంకర ముప్పిరివోవునట్లుగా
మేయినిఁ జక్కఁజేయుదని ♦ మేల్కడకంటి పటూరిచూపులన్
బాయకఁజూచి చిత్తరము ♦ బాహిరమై వెలుగొందబోరపై
బూయుచు నన్నయుం జెలులు ♦ బూయగనిచ్చెను బూసిరందఱున్

గీ. పూసియక్కటికముఁ బూని ♦ పొలఁతిచెక్కు
క్రిందనొకకేలు హజ్జల ♦ యందుహజ్జ
లుంచి యెగఁదీయ చద ♦ లున మించునల్ల
మ్రబ్బులో మెర్పుదీఁగకు ♦ మాద్రిబోలి ౨౮౫

తే. గీ. రంగుమీరంగ పొంగారి ♦ రాణయెనఁగఁ
మంతనంబున వలపోత ♦ కొంతఁజేసి
చెలియొయారపుఁ జూపుల ♦ చెలిమివెన్న
దొంగపైఁ గలపసిఁడిచె ♦ ఱంగుబట్టె. ౨౮౬

ఉ. వాలుగడాలు క్రొన్ననల ♦ వాలునకుం జెలిజంకునొంది కాం
తాళము,బూని నేర్పుఁగల ♦ తట్టునమాటల నల్లవేల్పుతో
మాలిమిఁ బుట్టనిట్లనియె ♦ మన్ననసేయు మురంతులోన నీ
జాలము మానుమన్న నగి ♦ చామనమై దొరబల్కె వెండియున్.

క. కనుసన్న నన్నఁజూపుచు
వినుమా చెలిమేమువచ్చు ♦ వీటిపనులు దీ
రినమీద నీదుకోరిక
లనుఁ దీర్చెదనింక నీకఁ ♦ లకునకుఁ జనుమా. ౨౮౭

క. అనివలుక సమ్మతించి మ
రునిఁగన్నయ యచ్చోటువాయ ♦ రోకులుఁ దొలఁగన్
గనుఁబొలఁతి మానికంబును
తనయిల్లునుఁజేర జనియె ♦ తాలిమిగదురన్. ౨౪౯

తే. గీ. అనినిరాబారి చందురు ♦ డానతీయ
విని పరిక్షిత్తుఁడనురాజు ♦ వెన్నదొంగ
కతను జానుగులలరగ ♦ కఱదలోన
హారుస మిగురొత్త వెండితా ♦ ననియె బెలుచ. ౨౫౦

ఆ. వెన్నుఁడేగినంత ♦ వెలఁది కోరినయట్లు
కుబ్జమేడఁజేరి ♦ గొనెనొసుగము
దెలియఁ జెప్పవయ్య ♦ తేటతెల్లంబుగ
వినెద యెసకమెసఁగ ♦ వీనులలర. ౨౫౧

(కలహంసోత్సాహవృత్తం)

విసపుతిండి తగరుకొతు ♦ వెనుకతేఁకు నెత్తులం
దెసగు బొమ్మిడికపు రవ్వ ♦ లెనయు తేజులొప్పగన్
ముసరిహజ్జదు గలఁగేలు ♦ ముడిచి మ్రొక్కి వేడగా
కసటుఁబాసి యలరసేయు ♦ కటియమేని వేలుపా. ౨౫౨

(తరళవృత్తము)

పసిఁడిసాలువ సెల్లసంద్రుని ♦ పట్టినట్టిద నీటియి
క్కసరిపేరులు రొమ్మునంగుడి ♦ కైన దాపటికేలునం
దెసఁగు సంకునుబిల్ల వాల్గొని ♦ హెచ్చుపుల్గు హుమూయిపై
పసిఁగనెక్కి వయాళిసల్పిన ♦ సామిమేల్మలదాలుపా. ౨౫౩

(గద్యం.)

ఇది శ్రీమద్రమాంగనాంగ మందారలతోత్తుంగ స్తన స్తబకస్థిత
శృంగార భృంగాయమానలక్ష్మీ నృసింహకృపాలబ్ధ వాగ్వి
భవ భగవద్భాగవతార్చనాతత్పర చతుర్విధ కవితా
పరిబంధ నిర్మాణచాతుర్యధురీణ ఆంధ్రభాషా
ప్రవీణ హరితసగోత్ర పవిత్ర రంగాచార్య
పుత్ర నల్లంతిఘల్ చక్రవర్తుల రంయాల
లక్ష్మీనృసింహార్య కవినాథ ప్రణీతం
బైన అచ్చతెనుగు కుబ్జాకృష్ణ
విలాసంబను సింగార కబ్బం
బునందు ప్రథ
మాశ్వా
సము

శ్రీ

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

(శ్రీలక్ష్మీనృసింహ పరబ్రహ్మణేనమః)

శ్రీ విష్వక్సేనాయనమః॥

అచ్చతెనుఁగుకుబ్జాకృష్ణవిలాసము

(ద్వితీయాశ్వాసము)

క. సిరిచలిమెద కలపముతో
గరగరిక న్మొసలిఁవ్రాసి ♦ గవురుసిర మొనా
మెరమెరఁ గలుఁగగ మలిపిన
మరునికి మరుఁడవగు వేల్పు ♦ మలనరసింగా.

వ. ఆలకింపుము. ౧

తే. గీ. నావిని వలంతిరుసితేని ♦ తోవెలంది
ముచ్చటలఁ దెల్పవినుమని ♦ మురిపెములర
నట్లు నలమేని దొరతోడి ♦ యాననొంది
చనితనదు తావునకుఁ జేరె ♦ సంతసమున. ౩

తే. గీ. తవరకన్నయ్య చేతముట్టడము వలన
వంకరలుఁబోయి మంచిమ ♦ వ్వంపుతనము
నొందె నావలపూట పూ ♦ టందరువుగ
మమ్మరించెను జవ్వన ♦ మెమ్మెతనము. ౪

క. ఆజవ్వన మంతంతకు
తేజుఁగలిగిఁ వంతటికిని ♦ తేరినదా నా
హాజవ్వని ముజ్జగముల
తాఁజుగలుఁగువారి కనులఁ ♦ దగపండువయెన్. ౫

క. దాని మెఱుంగుల యొడలున్
దాని యొయారంపునడలు ♦ తళ్కుగు తొడబున్
దాని నునుకురుల చకచక
లానలువయు గఱుతిసేయు ♦ నలవియె దలఁపన్. ౬

ఉ. రంగుమెఱుంగు నిద్దపుహొ ♦ రంగును మీరెదువాలుఁగంటిలే
మింగల కౌనుఁగాంచియెద ♦ మిక్కిలి నివ్వెఱగంది జంకునన్
సింగము సత్తినింగొలిచి ♦ చేవగలంపగ వచ్చిచూచి గ
ల్వంగడఁ గానకే చలిమ ♦ లంగవిఁదూరెను నాటనుండియున్. ౭

ఉ. కన్నెకమోము చందురుప ♦ గంగొన చీకటిగాము యొంచి తా
చెన్నగ చన్నుగట్టులనుఁ ♦ జేరిన నందగలేకఁ గ్రక్కునన్
వెన్నన కేగెనో యనఁగ ♦ వేడుకమీరఁగ వాలుగంటికిన్
పన్నగ కీలుగంటుగను ♦ పట్టెను కన్నులపండు వాలలిన్. ౮

సీ. కమ్మదనంబగు ♦ నిమ్మపండులఁజూచి
కత్తికోతలపాలు ♦ గాఁగఁజేయు
గన్నెరుగుత్తుల ♦ చెన్నువఁదొలఁగించి
పెల్లున గోరులఁ ♦ గిల్లఁజేయు
తఱిమల పెంపొందు ♦ తరివేల్పు వేలుపు
దాయలచేతులోఁ ♦ దరుఁగనేయు
జక్కవపక్కులు ♦ నిక్కనఁ గనుగొని
జోడువిప్పఁగసేయు ♦ వేడుకలర

గీ. ఇటులనుబ్బును మెలిమి ♦ కటి కెతనము
చక్కదనమగు వట్టువ ♦ నిక్కుచున్న
నసలుఁ బుట్టుఁగు మె ♦ ల్కంటి మిసిమిగుబ్బ
లలరె సింగార మెల్లనుఁ ♦ జిలకరింప. ౯

క. మీలాకన్నుంగవన
ద్దాలా చెక్కిళ్లు విలువి ♦ తాలా బొమ్మల్
లాలా వాతెఱ మసమగ
ఱాలాపలువరుస మరుగు ♦ ఱాలా పల్కుల్. ౧౦

క. చెందొవల దూరుకన్నులు
కెందమ్ములఁ గ్రేణిసేయు ♦ గేరెడడుగులున్
చందురు బురణించెడు మో
మందముగల చెలినిఁజూడ ♦ నబ్బురమయ్యెన్. ౧౧

క. విండ్లాబొమ్మలు తమ్ముల
తూండ్లా కేల్ దోయిమిసిమి ♦ తోరం బగు పూ
చెండ్లా గుబ్బలు మెత్తని
దిండ్లా లలి పిరుదులలగు ♦ తెఱవకుఁ దలఁపన్. ౧౨

క. తమ్ములు కన్గవనన మొ
త్తమ్ములు మైతావిరాము ♦ తమ్ములు నుడులం
దమ్ములు మేన్మెఱుఁగులు గు
త్తమ్ములు చన్నుంగడి పరి ♦ తమ్ములు సొరముల్. ౧౩

ఉ. నెలసరిఁదూఁగు మోములలి ♦ నించిన కన్గవనిండు పండువె
న్నెలఁ సరిఁదూఁగు చిర్నగవు ♦ నీటగు నాచునుబోలు పెన్నెరుల్
నెలసరిఁదూఁగు మైవలపు ♦ నిగ్గనిగారపు బంగరంపు వ
న్నెల సరిఁదూఁగు మైమెఱుఁగు ♦ నెల్తుకమిన్నకుఁజూడ నబ్రమై.

చ. చిలుకలనంచ తుమ్మెదల ♦ చిన్నెలడంచు మడంతిసుద్దులున్
గులుకు నడల్ పొడల్ సొబగు ♦ కోల్కొన వాతెఱహజ్జబింగనుల్
చెలఁగిన మేనుతావి లలిఁ ♦ జిక్కిన వేనలిముక్కు సొంపులున్
గలిగిజగానఁ దీనిసరిఁ ♦ గానమటంచు పొగడ్తకెక్కెనా. ౧౫

చ. వలదొరబొడ్డు కేళకుళి ♦ ఛాటుచు మోమునుమామఁ జూడఁగా
దలఁచియు సు)క్కులందడలు ♦ దాటఁగలేకయె చాచిగట్టులం
గలుపఁగ పిల్లవంతెనను ♦ గట్టిన చాలనిగట్టినట్లు పొ
క్కిలి చనులంటియూరు వెలి ♦ గెఱ లలిమీరఁగ కల్వకంటికిన్.

సీ. నవవిల్తుచే ముల్కు ♦ లను వగునఱఁటుల
కడువడిరా గొట్టు ♦ పొడలు దొడలు
కుందనపుం డళ ♦ కుల తెలిపిట్టల
కడరుఁ బుట్టించెడు ♦ నొడలునడలు
చిప్పఁదాల్చినవానిఁ ♦ జప్పమొల్చిన వాని
నీళ్లలో ముంచుమీ ♦ గాళ్లుగోళ్లు
ఫులుకాసి పులుఁగులఁ ♦ బొటుపు కెందమ్ముల
బిడియము నొందించు ♦ నుడుగులడుగు

గీ. లనుఁగుచేపల మలమించు ♦ కనులు చనులు
మించుసంకును మ్రుబ్బుచు ♦ మెడయు జడయు
పొలుపు సంపెగియద్దముల్ ♦ ముక్కుచెక్కు
లనఁగవెలఁదికి పెంపొందె ♦ నొరబళిర. ౧౬

క. డాలాపిక్కలు కొంబవ
డాలాకె మొమ్మవి తమ్మి ♦ డాలా యద్గుల్
వాలా చూడ్కులునునుసవ
రాలా జడతీవి బొంగ ♦ రాలా చన్నుల్. ౧౭

సీ. కానరానడుగుల ♦ కానిబాముల నంద
గాఁజేయఁగాఁ జాలు ♦ కలికియూరు
నీటిపుట్టుఁగు నెప్పు ♦ నీటఁబుట్టఁగ నేయు
కొమరారు సొగసైన ♦ కుతికెతీరు
పల్ గొమ్మమొకముల ♦ బల్సిగ్గు నొందించు
నవలమొల్ రతనంపు ♦ నడలబారు
పదియారు వన్నెల ♦ బంగారు నిప్పుల
నుడికింపగాఁ జేయు ♦ నొడలసౌరు

గీ. పువ్వుముల విల్లుచేవట్టు ♦ పోటుకాని
కిగలవాలును మించున ♦ మ్మొగునచూపు
లలరు కెందమ్ములను ప్రక్క ♦ లలరనేయు
కన్నుఁగవయొప్పె కలికికి ♦ చెన్నుమీర. ౧౯

చ. అవగడమంది లచ్చిచో అహా యని ♦ బీఁతునుమిత్తి గొంగకై
దవులఁగ యామిటారి మొలఁ ♦ దాగిన యంతిరి తేరుదండు నా
రివిలుల కోరులుం బెడవి ♦ రెప్పవు సుద్దిసారంబు ముంగురుల్
దవులుఁగ బొమ్మచూడ్కుల వి ♦ తంబుఁనం గొనబెట్టెఁ దమ్ములన్

సీ. అచ్చెలిమేల్మెలు ♦ పొచ్చపుకానెంచి
తెఱవాయి మొకములుఁ ♦ బొటియదూఱ
కల్కిపల్కుల తుల్కి ♦ పిల్కచిల్కల పోజు
లాటతోటల మ్రాకు ♦ లలరఁబాఱ
యకల్కికెక్కుడై ♦ నిక్కునారివలంచి
నెట్టనసప్పుము ♦ ల్బుట్టఁజేరె
కడువడి చేడియ ♦ నడలకు నెడఁగాక
యంచల నొడలుతె ♦ ల్పాయెనేల

గీ. సంపెగింపు పరిఢ ♦ వింపనౌ ముక్కును
కెంపు సొంపుపెంపు ♦ నొంపుమోవి
మెఱుపు నొఱపుసేయ ♦ బఱపెడు నెమ్మేను
చందమామ యంద ♦ మొందుమొగము. ౨౧

ఆ. తూలమేలుఁ దూలఁ ♦ జాలుకన్గవతమ్మి
పూలఁబోలుకేలు ♦ మేలుచీఁకు
వాలుకీలుగంటు ♦ లాలుఁదేలిన మోవి
డాలుపూలగు దెల ♦ నేలుచనులు ౨౨

సీ. తమ్ములు వ్రక్కలై ♦ తళుకుఁబోవిడె తలల్
పొట్టలఁ దాబేళ్లు ♦ బెట్టుకొనియె
అఱఁటులు గొడ్డంటి ♦ నఱుకుల్లఁ బడిపోయె
సింగముల్ గవులలో ♦ జేరిడాగె
పసిఁడిచెంబులు నీట ♦ బల్మారు మునిఁగెను
తావిమంకెన విడి ♦ తఱుచువాడె
కెంపుకంటులు కానఁ ♦ గేరుకొమ్మలఁ జేరె
నప్పుము ల్వెనపాప ♦ జగముఁ జొచ్చె

గీ. హజ్జదుగలకు మీఁగాళ్ల ♦ కలకుతొడల
కరము నడుమునకును చను ♦ లలరుటకును
కీలుగంటు సొరంబునుఁ ♦ గేరుమోవి
కెలమినోటమి జెందుచు ♦ లలిదొరంగి. ౨౩

చ. చిలుకలు నప్పుముల్మెఱుపు ♦ చేపలు నచ్చెలిపల్కు కీలుగం
టులలిని మేనుకన్నులు పొ ♦ టుక్కునఁ గన్గొని గెల్పులేకకొం
మ్మల వెనఁజేరె ♦ బుట్టలను ♦ మాళిముమైగొని దూఱెబైలునన్
వలనుల మీఱెపెచ్చు గరు ♦ వంబునుబోవిడి నీటఁబారెనో. ౨౪

సీ. చిన్నిచీమలఁబారు ♦ చెలిమిన్న నూఁగారు
మామచెల్వేను మీఁరు ♦ మోముదారు
తాఁబేళ్లు మీఁగాళ్లు ♦ తళుక్కుచుక్కలు గోళ్లు
నెఱకలడాళ్లు వ ♦ న్నియనెమళ్లు
వదియాఱువన్నెల ♦ బంగారుమై తీరు
కాఱుసప్పము జడ ♦ సౌరుగేరు
పలుచాలు ముత్తియం ♦ బులబారు బోదూఱు
పిల్కుచిల్కలపల్కు ♦ కల్కిపల్కు

గీ. కమ్మనగుతావి మైతీవి ♦ కావిమోవి
కళ్కుతమ్ములఁ గలహోయి ♦ కన్నుదోయి
నూవుబువుముక్కు సద్దంపు ♦ తేవచెక్కు
లలరు ననచెండ్లు పాలిండ్లు ♦ చెలువకలరు. ౨౫

ఉ. తమ్ములదాయ తేజు తెలి ♦ దమ్ములబాజు తళుక్కుమించుట
ద్దమ్మురువాణమున్ గలిపి ♦ తగ్గని నిగ్గునుఁదీసి బమ్మతా
నెమ్మనివేల్పు జవ్వనుల ♦ నివ్వటిలంగను నేయునట్టులీ
కొమ్మ మొగంబెలర్పమతి ♦ గోల్కొనె చెక్కిలి కన్నులున్నగుల్.

క. ఇట్లా చెలికతివేలుపు
మాట్లాడిన మాటలకును ♦ మల్లిఁడిగొని తా
కట్ల విరివిల్తుఁ డొసఁగఁగ
చాట్లకు వెఱగంది మేడ ♦ చక్కికి జేరెన్. ౨౭

క. అట్టితరుణమున ననకా
రుట్టిపడెన్ మగలఁజెలుల ♦ హాయలకు బలుకుం
బిట్టలకును రా తెలినెఱి
పిట్టలకుం గోయిలలకు ♦ పేరిమిఁబుట్టన్. ౨౮

తే. గీ. వరలు తరియనుచిత్తారు ♦ వ్రాయువాఁడు
విరిహాదనుఁ జేసి కెడలోన ♦ వేడ్కఁ బుట్ట
కెంపురాల్గూర్చి కొలువున ♦ కేరికాన్క
బెట్టెనోయనఁ జిగిరించెఁ ♦ జెట్టులెల్ల. ౨౯

సీ. కొండాట మెడఁగల్గ ♦ గోరువంకలగమి
వంగడంబుల పగ్గె ♦ వరుసఁ దెలుప
చిగురాకు మేపరి తో ♦ గల కోలలవారు
సొరదిముందర బరా ♦ బకులు నడువ
పులుకాసిపులుఁగుల ♦ పొదులు దండితనంబు
కుత్తుకలెత్తుచు ♦ కొసరుచుండ
కొదమతుమ్మెద గాణ ♦ లెదనసలారంగ
పసగలపాటలు ♦ పాడుచుండ

గీ. యంచపులుఁగులు చెలరేగి ♦ యాటలాడ
తివియలను కొమలుహారతు ♦ ల్దెచ్చిపట్ట
గాలిపడిగాపు వెంబడి ♦ రాలలిఁగను
వచ్చెననకారు కందువ ♦ పాదుసాహి. ౩౦

ఉ. తాలిమి పూల కారనెఁడు ♦ దాది సరాసరి మారువాణమా
పాలడలందు తియ్యనగు ♦ పాలనుఁగూర్చిన యుగ్గునింపి మే
ల్మేలని తేటిపిల్లలకు ♦ మేకొనివచ్చె ననంగకమ్మనీ
ర్వాలెము నిండి పూవుగమి ♦ బాగుగబూచెను తీఁగెలన్మసన్. ౩౧

క. చిగురులచే నాకులచే
మొగడలచే పలు వితాల ♦ పువ్వులచే చెం
గుగ కాయలపండులచే
దగవెలిగెన్ నిండువిరిహా ♦ దను మేల్మేలై. ౩౨

తే. గీ. అంత నట్టింటిలోఁగడ ♦ నందములర
పడుకగదిలోన బంగారు ♦ పనిచెలఁగిన
గొలుసు తొట్టియుపై పూల ♦ కుదురుఁబరచు
పాన్పుఁ గనుఁగొని పై కెక్కి ♦ పవ్వళించి. ౩౩

క. నిట్టూర్పులు నిగుడఁగనొక
దిట్టరిఁ గనులారఁజూచి ♦ తిమ్మనలేకే
రట్టడి దేవర నేమని
దిట్టుదు నిపుడోర చామ ♦ దేవరి బాపెన్. ౩౪

క. పిమ్మటను హెచ్చరించియు
కమ్మని విలుకాఁడు త్రుళ్ళి ♦ గరకటిలేకే
తమ్మిములుకులను నెదపై
గ్రుమ్మెననుం సొమ్మసిలఁగ ♦ కువ్వాడముతో. ౩౫

ఉ. బెగ్గిలి బేలనైతి నిఁక ♦ బేసిలకోరుల కానితండ్రిమై
నిగ్గులు నాదుకన్నుఁగవ ♦ నిల్చెను చక్కెరబొమ్మ యింకనీ
పగ్గెను వానికేదొక నె ♦ పంబిడి నాదగు చెంతఁ జేర్చెనన్
నిగ్గదలేకపోయినను ♦ నిచ్చయమిచ్చట మోసపోవుటల్. ౩౬

క. అనిఁ బొరలుచు మైమరచుచు
వినుఁజూచుచుఁ దెసలనెల్ల ♦ వెఱ్ఱిఁగఁ గనుచున్
ననవిల్తునిఁ దూఱుచుఁగ్రొ
న్ననబోఁడి వితాకునొంది ♦ నసతను మునిఁగెన్. ౩౭

తే. గీ. ఇటుల దమకంబుఁ గొనియెడ్డ ♦ కటకటపడి
మైమరచియున్న చెలియను ♦ మగువలెల్ల
చూచి చలువపనుల్జేసి ♦ సొద్దమైన
మాటలనుఁ జెప్పిరప్పుడు ♦ మంచిగలుఁగ. ౩౮

క. ఓసవల యీా విరాళిం
బూనికుమారిల్లుచుండి ♦ పుయిలోటమిచే
నానఁగొని మాకు నీవ
క్కాఁణము వినుపింపకిట్టి ♦ కటికవుమేలే ౩౯

క. తగునటవె తామరాకున
మిగులన్వ్రసమొల్ల మ్రబ్బు ♦ మేఘరివీవన్
దగులక కదలినవైపున ౪౦
మగువామాకటఁ దలదరె ♦ మలికిత మొప్పన్.

తే. గీ. అయిన యిటువంటి పసులెద ♦ నానుకొన్న
హాదనుఁగోలెను ప్రొద్దేగ ♦ హాయిమీర
వరలు వోమనగుంటలు ♦ వలపుఁదీర
నెత్తములనాడ బాగగు ♦ బిత్తరమున. ౪౧

క. చెలియేరికి కళవలమొన
గలిఁగిన తోయమున చెల్మి ♦ క్రొల్గంటులతో
యెలఁతోఁటలోనఁ ద్రిమ్మరు
టలలిచెలఁగునమ్మ నక్కఁ ♦ టాబోద మొగిన్. ౪౨

క. అనుచు నొయారికి నుడివిన
వినితీఁగ యెలుంగుతోడ ♦ వెలఁదియొడలి నె
ల్లనెగాదిగఁ జూచుచు వా
కొనె బంగరుబొమయు మరుని ♦ కొమయగు కొమయున్. ౪౩

క. ననఁబోఁడి నీమదింగల
పనిసేయుమటన్న చెల్మి ♦ పడఁతుకవేగన్
పనికత్తెల హెగ్గడిక
త్తెను బంపితలంపులెల్లఁ ♦ దెలివిడి సేయన్. ౪౪

తిమ్మఁగల్గిచూడకె చెలి తీవెగుంపుచెంగటన్
కొమ్మలోటులేక మొగలఁగూడియుండ్రినర్మిలిన్. ౫౬

కం. పూవులకమ్మని తావులు
తావుల సొగసైనయొప్పుఁ ♦ దనమగు మావుల్
మావుల సొంపగు తీవెలు
తీవెలఁగడు ప్రిదిలెననలు ♦ తీరగుక్రొవుల్. ౫౭

చం. నెలఁతుకలెల్ల రా మొగము ♦ నీటగు దమ్ములఁజూచి తుమ్మెదల్
వలచి తురీనవచ్చి చెలు ♦ వంబున మాకొని కమ్మనీటికై
మొలఁగుచుముక్కుగాంచియుత ♦ మిన్గొనిసంపెగయంచుసారెకున్
నలకువఁజెంది జంకులెద ♦ నాటఁగ ద్రిమ్మరిలెన్వెలందుకా. ౫౮

కం. ఈరమణముద్దరాలికి
నారెమనంగలుఁగువింత ♦ లరుసములొలుకన్
గారహినిఁ జెప్పనువ్విళు
లూరఁగ నొకరొకరుఁగూడి ♦ సువిదెవినంగన్. ౫౯

తే. గీ. ఒక్కమడఁతుకహరుసంబు ♦ పిక్కటిలఁగ
కేకిసలుఁగొట్టి పూపొద ♦ రొత్తుఁజూపు
వ్రేలఁజూపుచు సయ్యాట ♦ వ్రాలి చిలుక
పిల్కవల్కను బల్కను కుల్కులొల్క. ౬౦

ఉ. పుప్పొడి దీవులున్ ననుచు ♦ పూవుల తావులు విచ్చుక్రొవులున్
గుప్పనిమావులున్ గమియు ♦ కొమ్మలరేవులుఁగల్గుచున్నవో
పుప్పొడిఁబోణులార చెలువుం ♦ గల నీయెలఁదోఁటలోననీ
టొప్పఁగ నాటలాడుటకు ♦ నొప్పను సోమదొలంగునర్మిలిన్. ౬౧

కం. అని వాక్రుచ్చిన చేడియ
విని మదిలో బాళిఁజెలఁగ ♦ వీఁకను నొకక్రొ

న్ననఁబోడి బుజముపై చే
తినివేసి యొయ్యారమొదవ ♦ తిరుఁగఁగఁజనియెన్. ౬౨

చం. చనికనె బొమ్మరిండ్ల వారు ♦ సంబునలేపెనుబట్టి కాండ్ర(తెం
చెనుమనతమ్మితూండ్ల పసఁ ♦ జెందఁగఁగట్టెను పూలచెండ్ల నె
మ్మినిదినుకమ్మపండ్లకలి ♦ మింగనుగోసెను గుత్తిదండ్ల నా
డెనట పసిండిగిండ్లలలిఁ ♦ డీకొనఁగా జవరాండ్రగూడియున్. ౬3

ఉ. కొమ్మలనత్తమిల్లు విరి ♦ గుత్తులగోరులఁగిల్లుగేఁగిన్
బొమ్మలనల్లు పొన్నసన ♦ పుప్పొడిచేతులఁ జల్లుతావిపూ
రెమ్మలగిల్లు కందుదిగు ♦ రించిన తానెదఁదూపటిల్లు చొ
క్కమ్మడి సొమ్మసిల్లు మది ♦ నోటమిఁగల్గిన పెల్లుపెల్లునన్. ౬౪

ఉ. మొల్లలఁజూచి నిక్కుసుర ♦ పొన్నలసీడలఁదక్కు పండులన్
కొల్లలుఁగాను మెక్కుపువు ♦ గుత్తులతా సిగలోన జెక్కుమేల్
మల్లెలఁగాంచి సొక్కునన ♦ మావులగన్గొని మొక్కుజేజెక్కై
యుల్లములోన (మొక్కుచను ♦ వొప్పఁగ జిక్కువడంతిదాటుకున్.

కం. ఈవరుసనుఁ జెరలాఁడుచు
నావఁడతుకమిన్న కోటి ♦ యతివెలకెల్లన్
బూవొదలఁనిచ్చఁ దిరుఁగం
గావగ్గఁజెలంగయూన ♦ గావించెనొగిన్. ౬౬

తే. గీ. యూననిచ్చినతోడనే ♦ యులరుబోండ్లు
కాలుకారగు పొదలసు ♦ దూటిదూటి
యంచలకు సిగ్గుఁగదుర నో ♦ య్యారమొదవు
నడలనడుచుచు కొంకలు ♦ నవలలపుడు ౬౭

కం. చిల్కలకొల్కి యొకతె వం
డులఁగోసెను క్రొత్తననల ♦ డులిచెనునొకతె కో

యిల కుత్తుక తుమ్మెదచా
యల నెఱుకలఁబోటిత్రావె ♦ నలవడు తేనెన్. ౬౮

ఉ. రవ్వలుకెంపు లుస్విరివిఁ ♦ గాళ్ళిలఁగఁగూర్చిన కోటరోయనన్
మవ్వపుతీవెయిండ్లనడు ♦ మన్నెలగాలనుఁ దీప్చగద్దెపై
జప్వని యోర్తుకూరుచోని ♦ సారెకు సారెకుపీన సారెలన్
నవ్వుచు బిగ్గజేసి వల ♦ నంగడు పాటలఁబాడె నత్తఱిన్. ౬౯

ఆ. వె. మఱ్ఱియూడ నెక్కి ♦ మగువమిన్న యొకర్త
యూగుచుండ బిగువు ♦ నుప్పరంబు
నంటబోయి మనసు ♦ నింటికెలంకు కెం
దమ్మి గమిని నన్ను ♦ తమకుఁదోచె. ౭౦

ఉ. తియ్యని మావిపండులను ♦ ద్రెంపియు కుప్పలుబెట్టి యొక్కమే
ల్తొయ్యలిసాటి చేడియలు ♦ తోఁదగగేదఁగి బొమ్మ పేరణం
బొయ్యనఁజేసి నెయ్యమున ♦ వోళిఁగ పాటలఁబాడి కొండఱిన్
వియ్యపురాండ్రటంచు మఱి ♦ విందొనరించె నొయారమొప్పగన్.

క. తేటుల మొత్తము కమ్మని
తేటంగల తేనెఁ ద్రావి ♦ తిరుఁగఁగ నెమ్మిన్
బోటియొకతెఁ జిలుఁగుముకున్
బోటిఁగఁ జూపించి వాటి ♦ పురి విప్పించెన్. ౭౧

తే. గీ. చెలువలిద్దరు పువ్వుల ♦ చెండులాఁడు
తరి నొకటి నొక్కరిత పైటఁ ♦ దవిలిఁ జిక్క
మూఁడు పాలిండ్లఁ గలిఁగిన ♦ ముగుద యనుచు
పొలతులందఱు నవ్విరి ♦ పొల్పుతెసఁగ. ౭౩

క. కంటుతనంబున తుమ్మెద
కంటువు పువునొక్క వాలు ♦ గంటి కొనుచు వ

ల్వంటి ముకురకును గాదని
వంటవలఁతిప్పైన మరల ♦ బారఁగ వేసెన్. ౭౫

ఉ. తీండ్లకు కమ్మనై మెసఁగు ♦ తేటులు వాలెఁడు పూలగుత్తి పూ
బోండ్లకు వ్రేలఁజూపి చల ♦ ముక్కుదిఁబుట్టఁగ జూచి నాదు వా
లిండ్లకు సాటిరావనుచు ♦ లేమయొకర్తుక కెంపులార లేఁ
దూండ్లనుఁబోలు కెల్దుగల ♦ తో విఱళించెను హాసుమీరఁగన్.

క. నవల రతనంబు లొకయెడ
గవకవలుఁగ యొకరికొకరు ♦ కమ్మని నుడుల
న్వివరించిరచటి సొద్దెము
ల వలపులుసిమ్మిర మొగము ♦ లను నవ్వొలయన్. ౭౬

సీ. అలమూవిఁ జేదుగ ♦ లంట నెచ్చెలి యొర్తు
గోరంట కౌఁగిలిఁ ♦ గొనె నొకర్త
పొగడఁగల్లు మివేసి ♦ పూఁబోడి యొకరిత
కంగేలిఁదన్ని నొ ♦ క్కరిత నగిమొ
పొన్నదాపునఁ జేరఁ ♦ బోయి నొకర్తుక
గోగుల మేల్నుడి ♦ కొసరె యొకతి
చెలిమోటి వావిలిఁ ♦ జేరి నిట్టూర్పిడి
నొకతిఁ బొట్టుఁగు నక్క ♦ టికమునఁ గని

తే. గీ. ప్రేంకడంబుల నొకసకి ♦ ప్రేముడి వగ
మేలుపాటలఁ బాడియు ♦ మెలఁత యొకతి
సంపెఁగిని పాటమొగమున ♦ సొంపుమీర
పుప్పములఁ గల్గఁజేసిరి ♦ పూనికగను. ౭౭

(ద్వి ర ద గ తి ర గ డ)

కలికి కనుతోఁట సిం ♦ గారముల గారముల
పొలఁతులకుఁ జల్లుగం ♦ బూరలను బూరలను

దట్టించి మొక్కవిరి ♦ తావులను తావులను
మెట్టవే విరివిఁగను ♦ మేవడిని మేవడిని
కూటువ్రుఁగ దూఁకుమనె ♦ కొమ్మలను కొమ్మలను
నీటుఁగా దెమ్మ దా ♦ నిమ్మలను నిమ్మలను
పొలుపొంద యేఱుసుర ♦ పొన్నలను పొన్నలను
కులుకరించెడు నేన్గు ♦ గున్నలను గున్నలను
నిలచి యూపితివి గ ♦ న్నేరుపూల్ నేరుపుల్
వెలుఁగ సిగఁజెక్కుకురు ♦ వేగులను వేగులన్
తిరిగి నవ్వలకేగి ♦ తేనెలను తేనెలను
తిరముగా దిద్దు వలఁ ♦ తీనెలను తీనెలను
చేరుగాఁగూర్చు మట ♦ జిగురులను జిగురులను
పోరేల మల్లియల ♦ పొగడలను పొగడలను
తఱచిమూడుము గిరక ♦ త్రాడులను త్రాడులను
వెఱపేలనిక కుబ్జ ♦ వేడుకను వేడుకను. ౭౮

క. ఈరమణ నొకరి కొక్కరు
పేరులతో వారి వారి ♦ బిలుచుచు తమదే
వేరిని వేడుచు నచ్చట
కోరికలూరంగ నాడు ♦ కొనఁదగు ననుచున్. ౭౯

క. బుజములకై లొడ్డుచు చెలి
పజలిరువంకలను నిలిచి ♦ పరిభవ మొప్పన్
గుజగుజ రేకుల నాఁడిరి
గజిబిజి యెడలోన వదిలి ♦ కానను వేడ్కన్. ౮౦

తే. గీ. తీగె యారములోఁ జేరి ♦ తెలివమిన్న
లెదల హారుసంబు బెనఁగొన ♦ నదఁటఁ గలిఁగి

కొంతవడికిని నలుగురు ♦ గూడికూడి
యచ్చనాలాఁడిరచ్చట ♦ యిచ్చదీర. ౮౧

క. ఉప్పచ్చులు ♦ గొబ్బిళ్ళును
కుప్పిలునుదన్ను బిళ్ళ ♦ గుడిగుడిగుంచా
లుప్పెన బట్టెలు ♦ సిరికీ
ల్దప్పకనాఁడిరి మురిపెము ♦ దళుకొత్తంగన్. ౮౨

వ. ఇట్లాజోటిమేటి బోటికత్తియల కూటువల కూటమితోయాటతోఁటలఁజేరి చెలుకువిలుతు డొరబెట్టికిన నిగనిగ మెఱుఁగులీను విరికఱుకుటమ్ముల నెఱిమీఱి నత్తెఱవ కడకంటి చూపుల నెల్లదెసలఁ బరికింపుచు కమ్మనితమ్ముల కమ్మనీరు నెమ్మనిదిమ్ముదీరఁద్రావి మమ్మరమ్ము మమ్మరించ జుమ్ముజుమ్మన రొదాళమ్ములు సేయు తుమ్మెదల మొత్తమ్ములు కొమ్మల ముంగురు లొక్కమ్మడింగని తమకొలమ్మని లేచి ద్రిమ్మరిల్లుచున్న గఱుల చాయలంజూచి నిబ్బరంబగు మబ్బులనిగొబ్బున నుబ్బుచు తమతమ పించియమ్ములవిప్పి తుంపెసలాడు పించెపుకుంచె పిట్టలను మెల్లె మెల్లెన కాలియందియలు గల్లుగల్లుమన నదలించుచు గుబ్బకొను గబ్బిగుబ్బల బరువున పిడికెడు మేరఁగల నడుముగడగడ వడుకుచుండ వెడవెడ నడుకలు తడబడగ రాయంచల కొయ్యారంబుఁజూపుచు చల్లని పిల్లగాడ్పులు మెల్లెమెల్లెనవీవ తెల్లని మొగడలు కొల్లలుఁగ వెల్లివిరియు మల్లియలపొదల నల్లనఁదూఱుచు జాదుబండలం జారుచు గొప్పనగుచలువ చప్పరంబులఁదారుచు మెప్పముఁగల యరంటితుప్పల దెప్పలగు కప్పురంబుల తావుల కప్పడప్పడు జేకుచు పుప్పపుఁ బోడులపైపుప్పొడులఁ గుప్పుచు చిన్నిచిలుకల పలుకులకులికి నిలుకడలేని డెందంబున వానిని రొప్పుచు తనసారంబునకు కోయిల మొత్తంబులీడుగావని బిత్తరంబున తత్తరంబులేని

సారంబుల కూయుచు పువ్వుటీరంబులం డాయుచు జక్కవపక్కులు నిక్కివచ్చిన సొగసుగల తొగలరాయుని నిగనిగలదగులు మొగముంజూపి దిగులుఁబడ సేయుచు పూలగురివెంద పందిరుల నెక్కుచు తియ్యని మావిపండుల మెక్కుచు నలరుల నేలబడరాల్చి తన యొడలి గందమునకుసరియని తమకంబున యెదజల్లుచు తనయిచ్చ గలతలంపొడఁగూడ సేయుండని కాన వేల్పులకు మ్రొక్కుచు నా సింగారంపు టెలఁదోఁటలో పలువితంబులైన సొద్దెంబులు తద్దయు ముద్దియ సూచుచు గ్రిమ్మరిల్లుచుండెనంత. ౧౩

తే. గీ. ఇటులఁదిరుఁగుచు కుబ్జయు ♦ నింతులపుడు
నలసిసొలసియును స్సొర ♦ టంచుచందు
రాఁదొగల్ జెక్కగద్దియ ♦ రానఁగలుఁగ
గూరుచుండిరి ♦ కమ్మని పైరవీవ ౧౪

తే. గీ. చెలుల మొగముల చెమ్మటల్ ♦ చెమ్మరించ
చెఱఁగులను బండుటాకుల ♦ జేతబట్టి
పొసఁగ బడలికఁబోవంగ ♦ విసరుకొనుచు
తియ్యనుడి కౌరమున నొక ♦ తెఱవఁబలికె. ౧౫

తే. గీ. వింటిరే మీరు మరునివా ♦ ల్గంటులార
యిచటఁగూర్చుండ మనకింక ♦ నిజుకుఁగలుఁగు
గానకమ్మని చల్లని ♦ గాలివీచు
కొలఁకులను జేరి సీరాడఁ ♦ గలుఁగులగ్గు. ౧౬

క. అనవిని మంచిదటంచును
ననఁబోఁడులు గుంపుఁగట్టి ♦ నంగుబ్జయుఁదా
జననిచ్చఁబూని తా మె
ల్లనిమాటల సాటిలేమ ♦ లకునిట్లనియెన్. ౧౭

తే. గీ. జుట్టుపిట్టలు పొదరిండ్ల ♦ పట్టుఁజేరె
వెలుఁగు దొరరాల మెలకువ ♦ లొలికెవెచ్చ
వెలుఁగుచే బాటసారుల ♦ పొలుపుఁజారె
పట్టఁబవలాయె నిక్కాన ♦ మిట్టిపడుచు. ౮౮

క. వడగాలి రేగె నీడలు
కడుపొట్టివి యయ్యె ♦ పులుఁగుగమి చెట్లుల పై
విడిదిఁగొనె నాగుబాములు
గొడవము నన్నాఁడిరోజు ♦ గొనివవళించెన్. ౮౯

ఉ. పూపొదకొంకియా చెవుల ♦ పోతులు మిక్కిలి వేడియెండచే
దూఁపిలికాలు నాకెపస ♦ దున్నలు నీటిబిడారు పంకిలో
తేపకు తేపకుంబొరలె ♦ తెల్లమెకంబుల కూటువుల్లవిన్
గ్రైపువగర్పు నొందె, బసఁ ♦ గాగొనెనంచలు తమ్మిజీబులన్. ౯౦

ఆ. కానయిట్టి తరిని ♦ కమ్మనిచల్లని
గాలివీచుచుండఁ ♦ గా కొలంకు
జేరి తానమాఁడ ♦ దూరిబోవ్రసరమ
మంచిబలికితమ్మ ♦ మరునికొమ్మ. ౯౧

క. దిట్టరియీవగఁ బలికిన
కట్టడికిని హరుసమొల్లఁ ♦ గ్రమ్మంగనుబల్
రెట్టింప నవలలందొఱు
నట్టుంగొట్టక యొడఁదల ♦ నాణెము గలుగన్. ౯౨

తే. గీ. ఉండనొక్కతె యందులో ♦ నుండిలేచి
నాల్గుదెసలనుఁ గనుఁగలి ♦ పుల్గుగములు
లేచి వాలెడుచోటుల ♦ లింగనిమజి
పొలఁతుకలనుఁ గనుంగొని ♦ పలుకుఁబలికె. ౯౩

చ. మగువల మిన్నలార విను ♦ మానసమునా యొకతమ్మిక్రొల్చును
దుగమనికల్ వెలింగె సెగ ♦ ముంకును దానిని చూచమనంత జా
గుఁగొనుటకేల యింక మన ♦ కోయనఁ జేడియలొక్కపెట్టునన్
సుగము సెలంగ కమ్మ విను ♦ చూలియు వీవఁగ లేచిరంతటన్. ౯౪

ఆ. లేచి వేడ్కతోడ ♦ లేమమేల్పంతులు
తూడుతిండినడల ♦ తో నొయార
ముప్పమల్లె మొల్ల ♦ తుప్పలఁబొదలచే
తనుఁ జెలంగుఁద్రోవ ♦ దమినినడచి. ౯౫

క. సరివాల్గంటులు నెదుటఁగ
సిరియెద బాఁకిన్నెలంగ ♦ నెగడువిరాళిన్
దరఁగల తేటిరవాళిఁ
గెరలఁగ పుల్గులపిసాళి ♦ కేళాకూళిన్. ౯౬

చ. కనుఁగొని వేడ్కతోఁ గలువ ♦ కంటులు తీఁగమెఱుంగుబోడి వెం
టనుఁ జని కేకిసల్ జరచి ♦ డంబగు వేల్పులవాకనెల్లత
చ్చనమును సేయునంచు నెద ♦ సంబరమొప్పఁగ నొడ్డుపొంటినుం
దునవలతీవె జొంపముల ♦ డొంకుచు నందొకకొమ్మవాకొనెన్.

క. ఈకెందామరల హూరం
గీకలువలరొకు కడుర ♦ రహిన్ విసములసో
రీకమ్మఁగాలి రమణం
బీకొలనునఁగాక నేల ♦ నేకొలనున కౌ. ౯౮

(తరళ వృత్తము)

మొలను మేల్కొయినమ్మ లానుచు ♦ ముద్దరాండ్లాయొడ్డునం
నిలచియచ్చోటఁ గలుఁగుచుండిన ♦ నీటిసాద్దెములప్పుడా
చెలువమిన్నకు విన్నవించి ప ♦ సిండియుందెలు గల్మనన్
నెలకలంబని సేయుమెట్లను ♦ నెమ్మిఁగాఁ దిరుఁగాడుచున్. ౯౯

చ. తమతమ నీడలాదరిని ♦ దప్పకచూచుచు సాటివారలం
చు మొగములసంజిరాగఁబలు ♦ జొప్పడఁగచ్చకు కాలుద్రవ్వఁన
ట్లు మసనుఁగాంచి ముద్దులుపొ ♦ టుక్కనకాలను నేలరాయునా
గమనికవేసు చేడియలు ♦ గన్గొని చిన్నగువవ్విరత్తఱిన్. ౧౦౦

తే. గీ తేటిమొత్తంమ్ము బసువుచే ♦ నీటుఁదమ్మి
మొగడపై వ్రాలుమసఁదోఁచెఁ ♦ బిగువుఁగలుఁగు
బిత్తరియొకర్త మగఁడు చ ♦ న్నొత్తులలిని
గనుపడియె కొమ్మవన్నె బం ♦ గారుబొమ్మ. ౧౦౧

తే. గీ. అసలుఁ బుట్టుఁగు మొగడపై ♦ వసఁజెలంగ
జమిలిముక్కాలి వ్రాలిన ♦ చందమెన్న
కొలఁకువలపు మిటారిమే ♦ ల్కులుకు గుబ్బ
దుగలగను పట్టుమొనలనఁ ♦ దోఁచెఁగసవె. ౧౦౨

చ. తొలకరిసూఁడు తెల్లనెడ ♦ ద్రుక్కుచు మేలగుతమ్మితూండ్లకై
జలకములాన వ్రాలుచును ♦ సయ్యనలేచుచు సున్నపొల్పులీ
కొలఁకను తీఁగబోఁడికులు ♦ కుల్గలతెల్లని పూలబంతుల
ర్మ్మలి చెరలాడెనో యనేఁడు ♦ మేరకనుంగొన వేనుడంతుకా. ౧౦౩

క. ఇట్టియొయారములనుఁ గని
పెట్టుచు పిననగవులెగయ ♦ ప్రేముడిమదిలో
నట్టివడ వెలఁదులందఱు
గట్టిన వెలిఁపట్టువలువ ♦ గమివిడచిమసణ్. ౧౦౪

ఉ. సొమ్ములుఁ దీసిపెట్టిపడు ♦ చుల్మసచంమురు కావిపుట్టముల్
నెమ్మదిఁగట్టి రొమ్ములకు ♦ నిండుగ చీరెచెఱంగు సొంపులు
న్మమ్మతలం బిగించి పలు ♦ మారును కాసెలబూసి దొండొరుల్
తమ్ములఁ బోలుకైనికయి ♦ దంటఁగబూనుచు నొక్కపెట్టునన్.

చ. తిరుగుచు నొడ్డుపైని తమ ♦ తీరఁగు నీడలనీటు నీటిలో
బరువడిఁజూచి చూచియు సె ♦ బాసని యీరసఁబూని జట్టునన్
విరివినిగల్గు తంతియల వీఁకను ♦ డిగ్గుచు సాటిరూపులున్
వెరఁగున మాటుమానటుఁ గు ♦ భేల్లని మోతలుఁ బుట్టదూఁకినన్.

ఉ. దూఁకినతోడనే చెలులు ♦ తొంటితెలుంగున ముళ్ళిఁదేలిమి
న్వాకనుమేల మాడుచు జ ♦ వంబుననట్టిటు లీదువారు నీ
ర్వెకిని లేచువారఱుఁగుఁ ♦ బట్టగ మున్గెడువారు కొల్కుచీ
కాఁకుగ నింగినంట జల ♦ కంబులు జల్లెడువారు నీతొగన్. ౧౦౭

క. హాల్లాకొల్లారము జొ
త్తిల్లఁగ చేడియలుఁ దూఁకఁ ♦ దిరిఁగికొలఁకు బె
గ్గిలి ననుసరమఁచెట్టకు
డుల్లోయని మొరలిడెనన ♦ నొప్పెర బాళుల్. ౧౦౮

ఆ. తమ్మికమ్మనీరుఁ ♦ ద్రావుటచే మన
కాఱుకురులసాటి ♦ గాంచెనంచు
తుమ్మెదలనుఁ జోపు ♦ తొగబడంతులుగుట
తానమాడుచుండ ♦ దరులఁజేరె. ౧౦౯

క. పేరిమి రాయంచలు నొ
య్యారుల నడచక్కదనము ♦ హాయిఁగగని ప
ల్మారుమనను వారలుఁగని
కేరుదురని నింగిఁజేరి ♦ కినమునఁబడియెన్. ౧౧౦

చ. చెలువలమోము తామరల ♦ చెల్వముతో సరి రాకపోవుటీ
బలిసిన తేంట్లుఁ దేనెఁగొనఁ ♦ బంటులమైతిమి వీటి బాయపెం
పలరెదమంచు వీడిమఱి ♦ హాసులఁజూచిన వెత్తియయ్యె నే
లలఁబడుతీరు మేటియల ♦ లం డలమున్కలు వ్రాలెనూగుచున్.

క. నీరున పొలఁతియొకతియొ
యొయ్యారమున న్మునిగికొంత ♦ హాదనునలేవన్
బేరిమినవ్వపు చెలులన్
జేరిచెలిమి సేయఁబోవు ♦ చెలువుగను పడెన్. ౧౧౨

క. బిత్తరమగు హాలుస్మంజీ
ముత్తియముల చేర్లు వేలు ♦ బురటకొమ్ముల్
బిత్తరులుఁదాల్చి యిరుఁదెస
లొత్తుఁగ నీరాఁడిరచట ♦ హాయలుఁ జెలంగన్. ౧౧౩

ఉ. కొట్టముచొప్పు నవ్వలఁది ♦ కూటువులెల్లనుఁగూడి నీరుచ
న్నెట్టులఁ దట్టనిల్చియెడ ♦ మేలని చిమ్మనఁ గ్రోవి కేలునన్
బట్టివిసంబు బీర్చి గరు ♦ వంబును దొట్రిలచిమ్మతుంపరల్
బుట్టఁగనూది జల్లిరట ♦ మోములగుబ్బలపై దలిర్పఁగన్. ౧౧౪

చ. సరగున మోముచందురుని ♦ చాయలు కన్నులతమ్మి జంటపై
బరివిన మోసమౌననుచు ♦ బల్మరుమోమును మూమకల్లటన్
విరివిఁగనీయ బూనెనన ♦ వేఁగనులం జెవులంటుకంది బి
త్తరముగమూసి యొక్కచెలి ♦ తమ్మికొలంకున మున్గెఁగుక్కనన్.

క. జలకంబులోన కొందరు
వెలికిలబడి నీదుచుండ ♦ వీఁకనుఁగాళ్ళన్
బలుమరు లేపఁగ వేల్పుల
చెలువలపై కాలుద్రవ్వ ♦ చెలువుం దోచెన్. ౧౧౫

చ. వెలికిల నీటనీదగను ♦ వింతగ గుబ్బలుఁదమ్మి మొగ్గలం
చలరుచు నంచకూటువలు ♦ హాయిదలిర్పగ రాగకల్కివే
దలకుచు బోరఁగిల్లఁబడ ♦ దొరగుకావిరి కొప్పుగాంచి పిం
పలరెడుమబ్బు లంచెడద ♦ నర్మిలిఁబోవిడి బారెనల్దెసల్

సీ. ఏనుఁగు నడయొ ఱ్ఱు ♦ మొగపుతనమ్ముల
తులఁదూఁగు తమ్ములఁ ♦ దునిమివేసె
సంపెఁగి గందియు ♦ సింపొందు కొమ్ముల
తుమ్మెద బారులఁ ♦ ద్రుళ్లఁజేసె
దోరంపు జిగిమొగు ♦ ల్తురుముగల్గిన నాతి
రాయంచలను బల్ప ♦ రాకుపరచె
మామ మోమోర్తుక ♦ మక్కువఁ బోనాడి
జక్కవపక్కుల ♦ స్రుక్కఁ జేసె

గీ. నిత్తెరంగునఁ దిరుగుచు ♦ బిత్తరముగ
తమ్మికంటులు తేటివి ♦ తంపుకురుల
చెలువమిన్నలు నంచయా ♦ నలునుజక్క
వదుగగుబ్బెతలీది ర ♦ బ్రమ్మ దోప. ౧౧౮

చ. కలుకులు మోముదమ్ములను ♦ కస్తురిపస్పునుఁబూసి నీటిలో
వలఁగడుఁ దోఁగి తామరల ♦ బల్మొసుచేతులఁబట్టి యొద్దునం
దలరుచు నేగుఁ దెంచిరయొ ♦ యూరులు సంద్రపుగట్టుకై మునుం
గలిమి నెలంత దమ్ములను ♦ క్రైఁగవఁదాలిచి వచ్చుపోలికన్. ౧౧౯

క. అదిగో లెకమ్మఁ గాడుపు
లోదవినమై మెఱుఁగులీన ♦ సువిదలమిన్నల్
ప్రిదులునతీవె జొంపపు
చదురున పనిసేయు చలువ ♦ చప్రములోనన్. ౧౨౦

క. ఈమాపున చెలులందఱు
జేరినకుబ్జకును పనులుఁ ♦ జేసెను చేడెల్
తోరంపు తొడవులును జ
ల్తారు చెఱఁగుచీరఁదెచ్చి ♦ తాలిమినంతన్. ౧౨౧

తే. గీ. తపసికన్నాపతేవను ♦ దారుమీరు
నిగ్గుఁ గలకాఱు జొబ్బిలు ♦ నీటిచాగి
కప్పికురిసెడు వితము మెయి ♦ గమునఁ జాల
తడికురులవెంట జలకము ♦ దవిలిఁ జాఁకె. ౧౨౨

తే. గీ. కారుమబ్బును నెగ్గాడు ♦ కొనకురుల
నొక్కచెలివచ్చి తడియొత్తి ♦ చిక్కులెడల
దీసిమల్లిముకడినూనె ♦ తిరుఁగఁ బెట్టి
తొలుతఁ దాల్చిన చంద్రకా ♦ వుల సడల్చి. ౧౨౩

క. జలుతారు చెఱఁగుపసజొ
బ్బిల తెల్లనిపట్టుచీరె ♦ పిడికెడు మేరం
గలకొనున బఱుకుచ్చి
ళ్లలరఁగ మైఁ దాల్పఁ జేసి ♦ రతివలమన్నల్. ౧౨౪

తే. గీ. గుబ్బలుల మేటినిబ్బర ♦ మబ్బయనెఁడు
గబ్బిగుబ్బల జంటపై ♦ కారుజిఱుఁగు
మొగ్గవనిఁ జేసి కెంపులఁ ♦ బొసఁగఁగూర్చు
రైకచెలువారఁ జెలువ బి ♦ ఱానఁ దొడఁగె. ౧౨౫

సీ. చిన్నిచందురు మామ ♦ చెన్నగు మోమున
చేర్చు చక్కఁ బొట్టొగి ♦ చిందులాడ
నెమ్మది చెవులకు ♦ కమ్మపొఙులనిగ్గు
చెక్కుటద్దంబుల ♦ చెమ్మఁగిలఁగ
నక్కన రతనాలుఁ ♦ జెక్కిన పతకముల్
వరఁగలించెడు బన్న ♦ సరులుగదుర
తెఱవాయ మొకమునుఁ ♦ దెగడు మెల్లనుమున
బిల్లల మొలకట్టు ♦ బిగువు మెరయ

గీ. తళుకు చేకట్లు సందిటి ♦ తాయెతులును
కేలుదమ్ముల డాల్మిగ ♦ రాలముద్దు
టుంగరంబులు బదివేళ్ళ ♦ నొప్పకాళ్ళ
గజ్జెలందెలు మట్టెలు ♦ గల్లుమనఁగ. ౧౨౬

తే. గీ. తొమ్మిదివితంబులునుఁ గల్గి ♦ తోరమైన
రవలఁగూరిచి పనిసేయ ♦ రంగులెసఁగు
ముక్కరబులాకి నత్తును ♦ మురిపెమునను
నూవుఁబూఁబోలు ముక్కున ♦ తేవఁబెట్టి. ౧౨౭

క. ఈసొరున నాకుబ్జకు
కై సేసి యొయ్యారులట్టి ♦ కారునతాము
ట్లూనూటిఁ జెలఁగివారల
బోసనములుఁ దెసలఁబర్వ ♦ పొలతుఁలు పెలుచన్. ౧౨౮

ఉ. చీటికిమాటికి న్వలపు ♦ చెమ్మగిలందగు గాలివీవ పెం
దోఁటకురాళమందు వసఁ ♦ దొట్రిల మేటికలున్నగద్దెపై
చీటకమొప్పగ న్రవలఁజెక్కిన ♦ వన్నె పసిండిసింగపుం
బీటకుదిర్చ పైనిసరవింగడు ♦ గుబ్జపడంతి కూర్చొనెన్. ౧౨౯

క. మలపగతురాణి వేల్పుల
కలుకులుఁ గూర్చున్నకొలువు ♦ గమనికకుబ్జన్
గొలచియు గూర్చొనిరచ్చట
దలిరాకుం బోఁడులెల్ల ♦ దనుకులుఁ దొలఁగ౯. ౧౩౦

మ. పిదపన్ గుబ్జపడంతి నివ్వెఱఁగున౯ ♦ బెంపొందు చీకాఁకు నె
ద్దఁదలిర్ప౯ం న్ననవిల్తుడార్చుచును కో ♦ లంగూర్ప మంద్రాడమున్
గుదురై మేన్పొనుకాడ దూపటిలి ♦ స్రుక్కుం జెందియున్నెట్టునుం
వదులంగన్నులవెంట నీర్వరదలై ♦ వారంగనొక్కుమ్మడిన్. ౧౩౧

క. ఇరుగడలనున్న సోబతు
గరితలగను రెప్పలార్ప ♦ కనుగన్గొని యీ
విరిహాదనుఁ దోఁటలోఁ ద్రి
మ్మరఁగను వెఱవేఁకిబుట్టె ♦ మఱి నేమగునో. ౧౩౨

క. వలనాటుకొనెనుఁ గడునా
వలనా యాకాఁకనీరు ♦ వాఘినియీఁదన్
గలనా నాచేరువనుం
గలనాఁతుక మానికములుఁ ♦ గావరెనన్నున్. ౧౩౩

క. అని తియ్యనిమాటాడన్
గనునేస్తపు చెలులలోనఁ ♦ గన్నాకగువ
ద్మని నాఁబేరటిచేడియ
వినియూరకయున్న బిలిచి ♦ వివరించె నొగిన్. ౧౩౪

క. తలఁపున కలవరమొల్లం
దులదూఁగెను వెన్నపాల ♦ దొంగకు నాపై
చెలిమిఁ గలుఁగఁజేసియు నా
యిలుఁ జేరందోడితెమ్మ ♦ యేననుమాటల్. ౧౩౫

క. వినుమావిని వైళముగన్
జనుమాజని యల్లవాని ♦ సరిసంగడమున్
గనుమాగని నావేంద్రము
లనుమాయని తోడితెమ్మ ♦ యంకముఁ దోలఁగన్. ౧౩౬

చ. అని చెలియింక కొన్నిటి రొయి ♦ యూరికిఁ జెప్పినవీనులారఁగా
విని తనబుద్దిలోన బలు ♦ వింతలు సంతసముల్లసిల్లఁగన్
దనవిని నేయు మాటలవి ♦ తంబునకుం జిరునవ్వు చెక్కు జం
టను హావళింప చక్కెరకు ♦ తావగుమాటలుఁ బల్కె వేడుకన్.

శా. అక్కావిన్ గను రెప్పపాటుఁ దరిలో ♦ నైబోవనుల్లాడెనీ
వికాఁ కల్గొనుటేల నమ్మ్మమడి ♦ నిడ్డే నేగి నీచైదముల్
నిక్కంబెంతటఁదీర్తు నమ్మికలతో ♦ నీకిల్లు చేరంగఁబో
దక్కింతుర్ గతివేల్పునీకు ననవి ♦ ల్దారింగవాళింపుచున్. ౧౩౮

క. అక్కరొ యాతనిరవలం
జెక్కినమంచమున పూలఁ ♦ జేయపఁపగు నీ
బ్రక్కవరుండఁగ బెట్టిన
చక్కెరవిలుతుండు ని ♦ న్గొసరి బానిసెయా. ౧౩౯

క. ననతీవెఁ బోఁడియూవై
పనియూరడిలంగ బలికి ♦ హాళియొనంగన్
దనుఁబోవ కట్టడంగొని
జనె గరుటామంతుకాతు ♦ చక్కనితలకున్. ౧౪౦

ఉ. నాఁవిసి నేలతేజురము ♦ ణన్మది తామరవిప్పనిట్లనెన్
తీవమెఱుంగుఁ బోఁడిజన ♦ దేవెరి యేమననుండెనోయిటున్
బోవఁగఁదల్చెనో యటకుఁ ♦ బోయిన చేడియవచ్చుదాఁకనా
పూవులఁ దోఁటలోపలకు ♦ బూనెనొకన్నయమీది బాళిచే.

క. ఆకతలవితము లెల్లను
జోకలుఁ జెలువారఁజెవుల ♦ జొరఁగనునాకుం
వీఁకఁగొని తేటతెల్లమి
వాకుల వివరింపుమయ్య ♦ వదలని రాణన్ ౧౪౨

సుగంధీవృత్తము

కారునీటి చాగిమంచు ♦ కార్హొరంగుచూపరీ
పోరుతిండి మిత్తిగొంగ ♦ ప్రొద్దుచూలిబమ్మలున్
నీరువామిఁజేరి కేలు ♦ నెత్తిఁజేర్చి మ్రొక్కఁగా
గారవించి బ్రోచుమేటి ♦ గట్టుఁదాల్పు వేలుపా. ౧౪౩

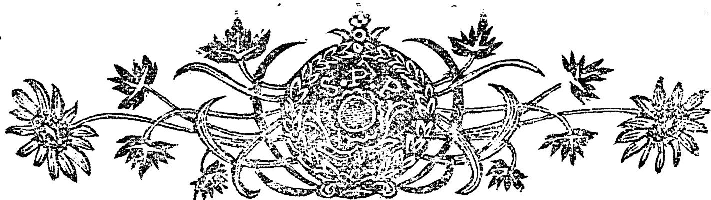
మ. కుతిసీవీణము జిల్గురింగులసిగల్ ♦ గోరాడమాతాబి సా
ల్వతమింగప్పి ఘులుంగుజేని బుజలన్ ♦ లావొప్పగూర్పుండితే
కతెగన్ గావఁగముజ్జగంబులు వెలుం ♦ గన్నారి గావించు మే
ల్రతనాల్గూర్చిన వేల్పుగొండ నెలవై ♦ రాణించు కార్వేలుపా.

(గద్య.)

ఇది శ్రీమద్రమాంగనాంగ మందారలతోత్తుంగ స్త న స్తబకస్థిత
శృంగార భృంగాయమానలక్ష్మీ నృసింహకృపాలబ్ధ వాగ్వి
భవ భగవద్భాగవతార్చనాతత్పర చతుర్విధ కవితా
పరిబంధ నిర్మాణచాతుర్యధురీణ ఆంధ్రభాషా
ప్రవీణ హారితసగోత్ర పవిత్ర రంగాచార్య
పుత్ర నల్లంతిఘుల్ చక్రవర్తుల రంయ్యాల
లక్ష్మీనృసింహార్య కవినాథ ప్రణీతం
బైన అచ్చ తెనుఁగు కుబ్జాకృష్ణ
విలాసంబను సింగార కబ్బం
బునందు ద్వితీయా
శ్వాసము

శ్రీ

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

(శ్రీలక్ష్మీనృసింహ పరబ్రంహ్మణేనమః)

శ్రీ విష్వక్సేనాయనమః॥

అచ్చతెనుఁగుకుబ్జాకృష్ణవిలాసము

(తృతీయాశ్వాసము)

క. సిరిచాన మేనుతీవను
విరియు చనులవూలగుత్తి ♦ విడిమట్టగుతే
టిరహిన్వేలువు గొండను
మరిగిన రక్కసులగొంగ ♦ మానిసి సింగా. ౧

వ. ఆలకింపుము. ౨

క. అనితపసి కట్టిమనుమం
డును బల్కినపల్కులకు పొ ♦ టుకుక్కన బుద్దిం
బొనుకాడెడు హరుసంబున
వినిచిన్నగు చెక్కులొత్తి ♦ వినుపించె తగన్. ౩

తే. గీ. అటులఁబద్మిని నాచెలి ♦ యలరువిల్తు
డున్నపట్నముఁ జేరంగ ♦ తెన్నునడచె
నంతగాములఁజేడు తా ♦ వింతవెనుక
దెసనుఁగల కొండపైవ్రాలె ♦ తిరముగలిఁగి. ౪

ఉ. ఆ మసఁబోయినాక చెలి ♦ యారెము నవ్వలవంతమీరిపెన్
బాములనొందుచుండఁగ నె ♦ బాసని క్రొన్ననవిల్తు దొడ్డగా
నామనిచందమామ సుర ♦ లచ్చటఁగొల్వఁగ గొల్వునుండిగా
రాముఁన బల్గిమందరకు ♦ గ్రమ్మన నేమనఁజేసె చెయ్వులన్. ౫

ఉ. చేసినతోడనే వెడలె ♦ చెందవవిందును గాలిఁబూదజీన్
వేససిఁగుల్కనుంచి విరి ♦ విల్లునుగేలను దాల్చి వేటకౌ
వేసముఁబూని ప్రూకులను ♦ వింతగుమాటును బొంచిపొంచి సం
తోసమెలర్స గన్గొనెను క్రో ♦ వను బెగ్గిలులేడికంటిఁదాన్. ౬

క. కనుగొని గోర్వంకల వే
గున కన్నియొయారమొప్పఁ ♦ గోగిలగమిజు
ట్టును ముట్టనిలిపి నేనా
మనిచాల్పుగనునిచి వేఁడ్క ♦ మదిఁజిల్కతోఁగన్. ౭

క. ఊసికొలిపి పిదపననవి
ల్లెసఁగఁగ పూవాలుఁగూర్చి ♦ యీరెముకాటుం
ససిఁగఁగొని చనులనడుమను
కసిదీరఁగ మలయనేసె ♦ కాతాళముగన్. ౮

వ. ఇట్లేసిన కనలి యురువడించిన నబ్బలగంబును. ౯

చ. కనితలపోసి కొంతవడి ♦ కన్నులరెండిటనుండి వచ్చునీ
ర్చనుగవ కొప్రమందు బడి ♦ జారఁగకుందుచు గువ్వగుత్తికన్
వినుఁడువెలందులార నన ♦ విల్తుఁడునున్నితూపులేసె క్ర
న్ననపులుకాఁసి పుల్గులుక ♦ నారిలిబల్కులు బల్క వెండియున్.

ఉ. ప్రోసెను తేటిమొత్తములు ♦ ముజ్జగమందున తేజువెన్నెలం
గాసెను చందురుండు చలి ♦ కమ్మనిపయ్యెదతావిముల్కలన్
వేసెను గండుకోయలలు ♦ విన్దెసలెల్లను నిండునట్లుగా
కూసెనికేఁగ తిన్మరుల ♦ కున్మదినోరుతు నేమసేయుదున్. ౧౧

క. అనితనను దెప్పరములం
దనుసేసెఁ దేఁటిరాము ♦ తమ్మనుగోర్వం
కనుతలిరు మొపరినినిం
పున సమతంబెట్టఁ దలఁచి ♦ పొలఁతుక యనియెన్. ౧౨

ఉ. తేఁటిపలంతులార పువుదేనియ ♦ లంగడుఁదావిఁద్రావి మా
తోఁటిపసందు మీరఁబలుద్రోవలఁ ♦ బోవకనొక్క తీరుమో
మాటము లెంచియుండు డది ♦ మంచిది యిప్పుడు లేక పోయినన్
జాఁబెడ మమ్మదర్చినను సంపెఁగి ♦ గందులమంచు మెప్పుగన్. ౧౩

చ. పరితములార మీకసుల ♦ బల్కినుకల్ గిలగొట్టుచుండనన్
పరమలఁబెట్టనేల నరు ♦ సంబున మామిడిమోకగుడ్చి చె
చ్చెర నొకకుత్తుకన్ గలసి ♦ చెల్మినిసేయక వాదులాడగన్
సరిపడ దెట్టివారికిని ♦ చక్కఁగదిద్దుడు లేమలెన్నఁగన్. ౧౪

చ. చదువుల పక్కులార మసఁజ ♦ క్కెర తేనియఁ బాలఁగ్రోలి బె
ట్టిద మెసలార మీమెఱప ♦ డిన్వెసఁజూపుచు నుండనేల నే
నెద బెదురింతయైన గొన ♦ నేగుడు నివ్వెఱనొందనాదులన్
చదురులమంచు నిక్కెదరు ♦ చాలఁగనేర్పడె మీదునేర్పులున్.

గీ. కొమ్మగమి నెక్కి దిరిఁగాడి ♦ కొమ్మగముల
సరములనుఁ బెట్టనాయము ♦ సరవి నెళవు
జెఱుచువార లటంచు నా ♦ నెఱికిఁ దెల్పె
నరయజవ్వాది గందిన ♦ టంచుగనుడి. ౧౬

క. అసియెగ్గాడెడు తోయము
ననుగందపు కసుమయందు ♦ ననుదిరువుచు చ
ల్లన కమ్మనగొని పయ్యెర
తన మేసట గ్రందుకొనగఁ ♦ దగుముచుఁ బలికెన్. ౧౭

క. మునువేల్పు టొడయఁడును నే
ర్పున నింతటివాఁడవనుచు ♦ బోసికనుసిన్
దునుకలు మూఁటిని నాల్గిం
టినిఁ జేయుటవలనఁ జగము ♦ శీవిగనుం జెన్. ౧౮

తే. గీ. కప్రము జవాదికడిని బు ♦ క్కాముదోఁచి
ముంపుచో నిన్ను నేమన్న ♦ బుద్దిని పసు
సంబు గొనవికగాలిపి ♦ సాసియున్న
కైపుసామితనికమిక ♦ గాలిగీలి. ౧౯

తే. గీ. ఔర మును బొమ్మ నీదు పొం ♦ గారఁజూచి
యొకరికొక్కరుఁ గలువక ♦ నుండునటుల
మూలకును వేసెఁగావున ♦ ముజ్జగంబు
లలరె లేకున్నముంచెద ♦ రక్కటకట. ౨౦

తే. గీ. అంటగిట్టని వేల్పుతో ♦ నరయనేస్త
మాటవల్లను నిక్కువ ♦ మతనిగొనము
పైరనీకబ్బె నాబలా ♦ వలిపిరికిని
నట్టువనుమాటఁ బోనాడ ♦ నాయమేర. ౨౧

ఉ. చట్టనవీనుల న్వినుము ♦ సారెకు సారెకు కన్నెనందులో
దిట్టరిపన్నెముం బునెము ♦ తీరు లెరుంగను నేనుదిట్టినన్
వట్టిదిగాదు నానుడువు ♦ వాలఁగునంచు దిటమ్ము నమ్మి నీ
బెట్టిదమేల కాఱులను ♦ బ్రేలెద చయ్యనకమ్మ కర్వలీ. ౨౨

మత్తకోకిలావృత్తము

రాకురాకు మటంచు నిన్నువ ♦ రాకుఁ జేయుచువేడినన్
వీఁకగందపుతావి బూనియు ♦ వీచగానిది బాగె మ
నోక్కుకుఁ గోరనుఁదీయఁబోపని ♦ గొడ్డలింగొన నెందుకో
సోకుదయ్య మటంచుబల్కెడు ♦ జోలినిక్కువ మయ్యొరా. ౨౩

క. విను నిలుకడ గోరంతై
ననులేకయె దిర్వ్వేలాడ ♦ నాయంబోరా
పెనఁసుళ్ల మునుఁగుడువు నర
యను కనుపడనట్టిబూత ♦ మై పోదువురా. ౨౪

తే. గీ. ఎంత వేడినఁ గాని నీ ♦ కింతయైన
కనికరముఁ గల్గదాయె ని ♦ క్కముగ నీదు
క్రొవ్వునణఁగింతుఁ దెలియునే ♦ కొండవంటి
కటికపుంజనుగవగల్గు ♦ కన్నెకనుర. ౨౫

ఉ. గోరము లందజాలనిది ♦ గోకను స్రుక్కితి నూరకుండుమా
పైర బళీయదల్చకుము ♦ బాములు బాములబెట్టి నిన్నుక
డ్పారమొసంగుగాక చెలు ♦ వారెడు నీపడియొప్పు కారుపా
లౌరసరాసరిన్నెరయు ♦ నారడిఁబెట్టక మిన్నకుండురా. ౨౬

క. అనిముటుల నాలిగాలిం
గినుకారఁగ దూఱి పైడి ♦ కీల్బొమ్మమసఁగ
గొని మరలఁదిరిగి బుద్దిని
కనికరమూరంగ పొగడ ♦ గాఁ జొచ్చె వెసఁగ. ౨౭

తే. గీ. పాపగమితేని గెలిచియు ♦ పసిడికొండ
కొప్పరము సీరువామిని ♦ కూలదీయు
నట్టిమగటిమిఁ గలుఁగఁగ ♦ నలరిజగము
నిండుపయ్యెరతమి బెట్ట ♦ కుండు నన్ను. ౨౮

వ. అంత నమ్మగువ వగనెగడ నెగులున నిగవునట్టువను బొగడుచున్న
తోయంబున. ౨౯

క. చల్లని తెల్లని వెలుఁగుల
నుల్లసమాడగను కలువ ♦ నొడయఁడు చదలన్

బల్లిదుడై తిరుగుచు వెద
జల్లెడు కాఁకలకు నదలి ♦ సయ్యనఁబలికెన్. ౩౦

తే. గీ. మున్ను తనబెంకిఁ గూలఁగ ♦ నిన్ను బుట్ట
జేసెఁ జేసెను పోబొమ్మ ♦ చెనఁటినుంచ
తగదనచు చంపకయె నెల్ల ♦ తరుణమందు
బ్రతికియుండఁగ జేసె ♦ నెప్పటికి నకట. ౩౧

శా. బెట్రేకెత్తఁగ వేల్పుటొజ్జచెలువన్ ♦ వేఁగూడు దోసంబులు
న్గాట్రేనింగడు దయ్యమంచనక పి ♦ కన్నెత్తి జేర్మాకుగల్
దొట్రిల్లం జెలువంబు లూడినటు పెం ♦ తోబుట్టి నీ డెందమున్
జట్రాతిందగ సేయమేలగునె చా ♦ ల్చాలిట్టి సిగ్గించుమా. ౩౨

క. పులుఁగులు వేల్పులు నీపా
లుల వెసమెసవంగ తునుక ♦ లుం జేసిన నీ
కలిమి సెడి నీల్గవే మొ
తొలిఁజేసిన బాగముననుఁ ♦ దొడి బ్రతికితివా. ౩౩

తే. గీ. కన్నెమిన్నలనే చెడు ♦ కావలంబు
లంటగిట్టని వేల్పపై ♦ యారనిప్పు
జేరికాల్చిన నలుపయ్యె ♦ చెలఁగిపజలు
మట్టియట్టను మాటలు ♦ వెట్టిఁగదుర. ౩౪

తే. గీ. కొసరుతో బుట్టువింటికిఁ ♦ గోడుఁగూర్చు
నటుల గోడును నాయెద ♦ నంటసేయ
చందమామనుమిప్పుడు ♦ చందమామ
తొగలవెత బాపినటుల నా ♦ తొగలఁబాపు. ౩౫

సీ. నిక్కమాదప్పదు ♦ నీయెదమసిఁగాను
నినునింగి సిగబట్టి ♦ నేలఁజరువ

నిన్ను వక్కలగమి ♦ నెఱినెఱితిని పోను
నీపాలు లింతింత ♦ నిచ్చెతరుఁగ
చవితినిన్గను పజ ♦ సంతుల పాల్గాను
పరఁగపున్న సులందు ♦ పాముగరుప
నీమేనయల్లుని నీటుమై ♦ గాలిపోన్
నిన్గన్న కడ్పున్ బెట్టె ♦ నీరుగాను

గీ. ఓరియొజ్జలరాణితోఁ ♦ జేరిమరుని
పోరుఁదీర్చిన నడిదోన ♦ కారి నిన్ను
నంట కావల మెల్లను ♦ నంటుగావ
నేను తలవంచెదను జూడ ♦ నిన్నుమామ. ౩౬

క. అంచీపరుసున కినుకన్
మించగఁ బోనాఁడితాలి ♦ మింగుండియలో
కొంచెముఁ బూనియు పొగడెద
మంచి నుడువుగమిని నంచు ♦ మడఁతి గునుపుఁగన్. ౩౭

ఉ. ముమ్మెన్నవాలుదారి తల ♦ బొల్పగు బంగరుమేటి కుళ్లవై
తమ్ములగొంగవై కలువదాటుల ♦ పెన్వగ బాపుచుండివిన్
దిమ్మరులున్నెబాసనఁగ ♦ దిర్పుచు ముజ్జగముల్వెలుంగు చో
మమ్మతిలంగ గాచియును ♦ మమ్ముల ద్రిమ్మట బెట్టకుండుమా.

క. అనిఁబొగడు చుండుతఱిలో
ననవిల్తుఁడు కేరివింట ♦ ననలల కోరుల్
బెనుపడఁగూరిచి చెలియ
కున్నకును కను ♦ జూపులలరఁ గొనకొనివేయన్. ౩౯

ఉ. వేసిన వేలుతోఁడ వెర ♦ వేఁకియెడం గడుబుట్టుచుండ తా
గాసిలి యొక్కచేడె చనుఁ ♦ గట్టులపట్టు నవేఁ బఱుండి సె

బాసుర తొల్లి కాటిదొర ♦ పాలిట నీజవ యేడఁదాగె ని
ట్టీసుల ముద్దరాలిపయి ♦ నేయఁగ నాయమయించువిల్తుఁడా. ౪౦

తే. గీ. నీలకోరులవలపులు ♦ నిలువలేక
బమ్మకతెవేల్పు కాఁద్రేఁకు ♦ తిమ్మగలుఁగ
నోటమొగమేన తమతమ ♦ జోటిరతన
ములనుదాల్చిరి మే మెంత ♦ పోటుకాఁడ. ౪౧

చ. దుగినుడు నీదు బెట్టిదపు ♦ త్రోవలుఁ బోకడఁజూచి యోటి నా
లుగవిరుు పూవులైన మొద ♦ లోబడకన్ గసువంబెసంగఁగా
నెగులు గొనంగఁజేసితివి ♦ నీకవిగాటపు తూపులిచ్చినన్
జగములఁగాల్పవే వలపు ♦ సామిసతంబు తలంపునేసినన్. ౪౨

క. ఓరీ నీవలెబంటులు
లేరో నీవొకడవొక్కఁ ♦ లేకున్నను విల్
దారిలి యిటు మిడిసిపడక
మేరటరా చెలుల నా యు ♦ మేరానేచక. ౪౩

ఉ. నెయ్యపుతేఁడ నీకు జత ♦ నెవ్వరి పోటరికాఁడు లేడటం
చొయ్యన బెట్టిదంబుఁగోన ♦ నోర్తురె పెద్దలు నేరికైన మేల్
చెయ్యఁగ మంచిదంచు మఱి ♦ జెప్పిరి చెన్నటిమామఁగూడి యీ
కయ్యముఁ జేయవచ్చెదవు ♦ గాయిలుఁజేరగబొమ్మ జఱ్ఱునన్. ౪౪

చ. చిలుకహుమాయి ♦ చక్కెరల సింగిడి తేటులనారి కమ్మపు
వ్వులు ములుకుల్దలంపగను ♦ పూదటి కమ్మనిగాలి నిండు వె
న్నెలదొర వెంబడింపవల ♦ నెయ్యిడ నీమొదగూడి తుల్వలై
కలువరమందఁజేసిరి వ ♦ కావకలుంగలుగంగ నిత్తరిన్. ౪౫

సీ. అక్కున తెల్లని ♦ యలరు సోగులుఁగావు
సొరది సప్పంబుల ♦ సోగులివిర

తళుకైనమేన గం ♦ దపుపూఁత యిదిగాదు
పలుమారుఁ బూసిన ♦ జసుమమిదిర
కస్తురికుత్తుకఁ ♦ గైసేయు టిదిగాదు
విరివిగ రేకెత్తు ♦ విసముఁగదుర
తనరునౌదలను గే ♦ దఁగిరేకి దియుఁగాఁదు
వరఁగలించెడు నెల ♦ వంక యిదిర

గీ. జౌర నేకన్నెనవి చాల ♦ గోరములను
బెట్టెదవుగాని యౌ జళా ♦ గట్టువిల్తుఁ
డనుచుఁ దెలియుము నీమది ♦ క్రబమొనఁగు
నేతలను నేయఁజెల్లునా ♦ చిలుకరౌతు. ౪౬

శా. వీఁకన్నేల్దుఁగనె త్తసీరసమునన్ ♦ విల్గండ్రలై కూలు చీ
కాఁకా గుఱ్ఱము సుద్దులాడినను వే ♦ గఱ టెక్కెమున్నిక్కునా
జోకామూడ్కిని మూడ దండులెడయా ♦ సొద్దెంబుగా బిల్వనా
రాకయ్యానకు కాలుద్రవ్వఁ గలవా ♦ రాజిల్కపై నెక్కి యుఱ.

తే. గీ. మూఁడుకన్నులవానితో ♦ మొనసి గెల్వ
లేని పోటరి కాడవు ♦ లేమ లార
డములనొంపఁగ సేయగ ♦ డాకబంటు
మానసులఁజేయ నీకేటి ♦ మగటిమొరయు. ౪౭

తే. గీ. ఎలమి టెక్కెము సిడెము రెం ♦ డేటఁగలువ
నీదు మావుచికాకంది ♦ నేలఁబుట్టు
గులను వేఁజేర నీకైదు ♦ వులు సతంబు
వడిఁ దొలంగుమఁ బుడమిపై వాడిఁగూల. ౪౮

తే. గీ. నాదు ముకూర్కుర్పునను నీదు ♦ నారివిప్పి
బెదరి వాపోవఁజేసెద ♦ బింకముడుఁగు

నాదుజడజూపి నీమూము ♦ నక్కు నీ ద
ణాయఁడగు గాలి వినుఁజేరు ♦ నాచనుఁగన. ౫౦

క. ఎన్నెన్నొ నుడివినను నీ
కున్నెనరెద నేలబుట్టు ♦ కుందు టదేమో
కన్నెనుఁ దిట్టినఁ దప్పదు
వన్నియ నీమేను నీరు ♦ వలె నారోరీ. ౫౧

వ. అని యిట్లు కినుకాఁడదూఱి యక్కలికి మూని చొక్కఁపుమాటల వక్కాణింపుచు నిట్లనియె. ౫౨

క. జగముఁ గలిగించు బొమ్మకు
నొగి తమ్ముఁడవయ్యు నల్ల ♦ యొడలిదొరకు మే
లగు కొడుకవయ్యు నీ వు
జ్జగముల వలపండఁ జేయు ♦ జాణవుఁగదరా. ౫౩

తే. గీ. అన్నిటుల బొగడినఁ గాని ♦ యంతకంత
కలరి వలపులరాయఁడు ♦ కలువతేను
కాఁకులనుఁ బెట్ట వెఱగంది ♦ కనికరమున
చెంతకుండెడినేస్తపు ♦ చెలికి ననియె. ౫౪

ఉ. వాలుగడాలు ఢాకకును ♦ వాలెము నాదిడు తేటి మూకకున్
వేలుపు బువ్వకాఁకకును ♦ వీవలిరాకకు సారె రేకకున్
బూలబిడారు జోకకును ♦ పొల్పుఁగు జిల్కల నాకుకూకకెం
తో లలిమించి కాఁక తొలఁదూఁగెను నే నెటులోర్తునే యిటన్.

క. హెచ్చరికఁ గాలి వీచెను
నచ్చలమున మరుఁడు నేచె ♦ నాకసమున చం
దెచ్చి చెలరేగె గాము
చ్చిచ్చొగినిటఁ గూడె నేమి ♦ సేయుదు చెలువా. ౫౬

వ. ఇట్లు మతకరివేల్పురూపు తన కనుంగవకుఁ దోఁచి మఱియు చెలువ కిట్లనియె. ౫౭

క. నిక్క చనుదంటలుబ్బి ప
టక్కున లలిత్రైకపికిలె ♦ రవరవరింగుల్
స్రుక్కనల కొప్పుఁజారెను
గ్రక్కసమున పోకముడి బి ♦ రానను వీడెన్. ౫౮

ఆ. వె. అనుచు కల్కియుల్కి ♦ వినఁబల్కె చెలికి తా
తావిపూవులలరు ♦ తీవెయింట
పట్టుపాన్పుపైన ♦ పట్టుదప్పిన కీలు
బొమ్మవగిది వ్రాలె ♦ పొంకముడిగి. ౫౯

ఉ. వ్రాలినతోడనే చెలులు ♦ వారని ప్రేముడి మేరటిల్లఁగా
పూఁనురంటి వీచుచును ♦ పువ్వులు కస్తురి కప్పురంబు మే
ల్గాలిలు జవాదిమైనలంది ♦ క్రన్నరకొంతనుఁ బోవఁజేయు మేల్
నీలిసిగల్ మసన్వలప ♦ నింగడుసేసిన కుబ్జచేడెయున్. ౬౦

క. కనుగవ విప్పుచు నల్లడ
లనుగన్గొని మైవడంక ♦ లంపటమున మో
మున చెమట చెమ్మరింపఁగ
దనసఖులనుఁ జీరి మఱి వి ♦ తాకునుఁ జెందెన్. ౬౧

వ. జెందిన నమ్మలక్కలొక్క చక్కటి కేతెంచి చిక్కుబడియున్న యక్కొమ్మం జూచి చెక్కుచెదరి యొక్కరొక్క రొక్కరొక్కరి మొగంబులం జూచుచున్నంత నొక్క టక్కులాడి యక్కలికి గ్రక్కతిల్ల మొక్కచెడిన తోడిజోటులతో నామాట పాటించు డని యిట్లనియె. ౬౨

ఆ. వె. అలమటించనేల ♦ యతివలు వినుడి యీ
చెలువ చెలువ మలరు లలరుఁదోఁట

లోఁన ద్రిమ్మరిల్లఁ ♦ గా నింతఁగల్గెపో
దీని కేమి వితము ♦ తెలియఁగలరో. ౮౩

వ. అనిన నొక్క మచ్చకంటి నెచ్చెలులతో నిట్లనియె. ౮౪

క. ఓసకియలార యడవిపి
సాసి చెలియమేను సోకె ♦ సరికన్నయ్యన్
వేసదివి బొట్టుఁ బెట్టిద
నాఁ సరియన నిచ్చపడిరి ♦ నాతిరతనముల్. ౮౫

వ. ఈతీరునఁ బొట్టుఁబెట్టి తెలివిడిసేసిన లేవకున్న నొక్కచాన జాణ
గాన జాణలగు లతకూనల కండఱి కిట్లనియె. ౮౬

క. పుం డొకటి యున్న మం దొక
టిండాలుగఁ బెట్టినన్న ♦ లేవను నవలా
కుండువెత యొకటి మన యిట
నిండారఁగఁజేయు టొకటి ♦ నీతకములచే. ౮౭

ఉ. హెగ్గడికత్తె లప్డు వల ♦ హెచ్చిన కుబ్జనుఁ జూచి జంకునన్
దిగ్గనలేచి మంతనము ♦ తెల్విడికై మఱి లేవ నెత్తుచున్
బిగ్గఁగ కౌఁగిలించి విరి ♦ వింగల చెక్కులచేత నంటి నీ
యెగ్గతమూడువక్కణము ♦ లేమొయొమూరియొమూర మొప్పఁగన్.

తే. గీ. తెలుపు దెలిపిన నీవగ ♦ దీనునమ్మ
దలఁచియుండిన దాని చే ♦ తనుఁకు గలుఁగు
నమ్మ లోలోన కుములు నా ♦ యమ్మ కొమ్మ
కతనుఁ జెప్పుము వన్నెబం ♦ గారుబొమ్మ. ౮౯

తే. గీ. పసిఁడికిని సరదుఁగలమేయి ♦ పసలుఁ జారె
పసితనంబున కెదలోన విసుకుఁ గదిరె
తొఁగలవిందును బోలిన ♦ మొగమువాడె
తొఁగలనొందకఁ జెప్పుమో ♦ తొఁగలకంటి. ౯౦

సీ. దొండకెమ్మోవి నీ ♦ దండకు చిలుకలు
జేర మేల్పొదవులఁ ♦ జెప్పవేల
నల్లమబ్బు కీల్గంటు ♦ నమిలి పులుంగుల
జేరి చిందులుద్రొక్క ♦ జెప్పవేల
యసలుపుట్టుఁగుకంటి ♦ వెసతెలిపిట్టల
జేరి మేల్నడకలఁ ♦ జెప్పవేల
చిగురాకుబోడి నె ♦ చ్చెలిమి కోగిలగుంపు
జేరి మేల్స్వరములఁ ♦ జెప్పవేల

గీ. విరియఁబారిన నీరజాది ♦ విరుల పొగడ
పొన్నగేదఁగిమల్లియు ♦ మొల్ల జిలుఁగు
గన్నెరులపూల సోగుల ♦ కారుకొరు
మొగుల కీడఁగు కీల్జడ ♦ ముడువవేల. ౯౦

సీ. రంగుమేలిమి మేన ♦ బంగరుసొమ్ములు
బెట్టక నీ విట ♦ బెదరనేల
చిన్నిమొగంబున ♦ వన్నెకస్తురిఁబొట్టు
దిద్దక నీ విల్లుఁ ♦ ద్రిక్కుటేల
కుతుకసారంబున ♦ కుతికెలఁ బడవీనె
సారెలగీటవు ♦ సరమదేల
తియ్యన కమ్మనఁ ♦ దేరిన నుడువుల
మాటోడ నుకువక ♦ మసలనేల

గీ. గందమును వచ్చకప్పుర ♦ మంచి ముగను
చేయు దమ్ముల నక్కున ♦ జేర్పవేల
లేచి పూపొదరిండ్లలో ♦ లేను తొఁగల
మేలుగా గూడి నడువవి ♦ దేలఁ గోల. ౯౧

ఉ. ఓరుచు కొమ్మగోఁడు లెద ♦ నొయ్యన పూవులమాలె లక్కనన్
చేరుచు కొమ్మలో దలఁపు ♦ చెల్వుపుచేడెల కెల్లఁ దెల్పెడిన్
దారిచి పూలవిల్తునకు ♦ దక్కనకారులఁ జెప్పి నిల్వఁగా
నేరుపు జాలకున్న విను ♦ నెవ్వగలు గ్మని నుందువో చెలీ. ౯౩

క. ఇటువంటి గుట్టు లున్నను
కటకట మాతోడఁ జెప్ప ♦ కను నీ విప్పుడె
చ్చటనైన నుండుదానవొ
తటుకున వివరింపవమ్మ ♦ తళుకులబోఁటీ. ౯౪

తే. గీ. అనిన తా విని తలవంచు ♦ కొని యొయారి
కాలు చిటికెనవేల్ గోర ♦ నేల వ్రాయు
చును కనుఁగవను కన్నీరు ♦ చనులదంట
కొప్పారంబులఁ బడఁగ నా ♦ కొనె మఱుంగు. ౯౫

ఉ. చక్కెరవింటివాని పెలుచ ♦ న్గెలువన్ దగు గట్టుఁ దాల్పరిన్
జొక్కులుమీరునట్టి నుడి ♦ చొప్పులఁ జెప్పి బిరాన వాని నా
చక్కికి వచ్చునట్లుఁ గను ♦ సయ్యన జేసెదనంచు నేగిరా
దక్కను తుంటవిల్తు బలు ♦ దాడికి గుందితి నెట్టులో చెలీ. ౯౬

తే. గీ. అందలేనట్టి ప్రమానుపం ♦ డంపబోవు
మాడ్కి కలుముల పడఁతికి ♦ మగఁడనంగ
వెలయు ముప్పొకలానినే ♦ విరిలకోరు
కాని పోరున గవయుఁగఁ ♦ బూనుకొంటి. ౯౭

తే. గీ. ఎవరు నాకోర్కి దీర్ప మ ♦ ఱేఁగగలరు
ఎవరి వేడుదు నిచ్చట ♦ నేలికైన
చెలిమి చేడియ మిన్నగు ♦ చెలువ పద్మ
నియిటఁ గలిఁగిన నాకును నెమ్మి పొసఁగు. ౯౮

వ. ఇట్లు నెచ్చెలియలతో కుబ్జ వాకొనుచున్నంత కలికి గోనంబులు గలుఁగు చంద్రముఖి యను మెలఁత యిట్లనియె. ౯౯

ఉ. సాటివలంతులీ వలపు ♦ సాగిన బెంగను బెట్టు కుందు రే
తోఁటను ద్రిమ్మరిల్లుతరి ♦ తొందరలుం బడు వారలుందు రే
మాటికి మాటికిన్మరుని ♦ మామనుపుల్గులఁ గాడ్పుఁజూచి యా
రాటము డెందమందిడప ♦ రాకిది గల్గకఁ బోవుబెట్టులక్కా. ౧౦౦

శా. ఔనే యెంతలుఁ దెచ్చుకొంటివిక నా ♦ హా యేమనన్వచ్చు నీ
కీనేలన్ జతమైన జవ్వనులులే ♦ రే వారలీ వింతలౌ
వైనంబు న్వినవిన్న నవ్వెదరు తే ♦ వన్నెగిరంబుం గొనన్
గానాయంబునుఁగాదు నూరుకొనుమా ♦ కన్నయ్యతో తెంచెదున్.

ఆ. వె. అనుచు వలపుమీరు ♦ నతివెకు మేలైన
నుడులు కొన్నినుడివి ♦ యుడుకు దొలఁగ
జేసి మెలఁగిరచట ♦ చెలఁగి కన్నయ్యకై
తరలిబోవు నవల ♦ తారుఁడాక. ౧౦౧

వ. నట్లు ముగుదలు వినిపించిన వూఁదోటలో కన్నయ్యవలపులం బడి దిరుగుచుండె. నిచ్చోట దేవకికొడుకు కుబ్జ ముచ్వంక లెగయఁజేసి కమ్మచ్చు పోసినబంగారు తీఁగమాద్రి నలరారు కన్నెక నెగాదిగ కన్నుల పండుగుగాకనుం గొనునది మొదలు జగము తండిరడెందంబు తామరపాకున జలకంబు లాకునంటక చెదరాడువగ కమ్మవిలుకాని పువ్వుటమ్ములకు సొమ్మసిల్లి యుల్లంబు తల్లడిల్ల నన్నతోనున్న సకులతో రాచదారిం బోయిపోయి విలుగీముఁదరి యంజొచ్చి సురతాణివింటి కై వడి పెద్దదియై బీరముగల మగలకు దాల్పుటకు ద్రవేఁకమై యలరారుచున్న సింగాణికి యచ్చటిపజలు వలదువలదనంగ నారిమోపెట్టి ఖణిల్ ఖణిల్ మనునాదు నలుదెసలఁచెలరేగ రెండుగండ్రికలుఁ గావించె. అత్తుండంబు లన్నదమ్ము

లుచేగొని నచ్చోటి కాపరిపజలు వజీరులు గరువించి చుట్టుముట్టిన మట్టుఁబెట్టి రాచకొలువునకు జనుచుండుఁద్రోవ కువలయాపీత మను నేనుంగును యశోదకుఱ్ఱనిఁ బరిమార్పుటకై నిలువ నయ్యేదిమ స్తి గలిగి మావంతునంకియకు నిలిచె నంతకుముందు కనకతప్పెట గుమ్మటకై ముడి నగరతుడుము మొదలగు చప్పుడులచే మ్రోగు చుండునదియు చాణూరుఁడును ముష్టికుండు నరిష్టుఁడు మొదలు మల్లడించెడుకొలంబుచేతఁ దిండ్రించునదియును కప్పురమువునుఁగు జవ్వాదిమెలాక వూనీరుకలిపి దుమారము లేవకుండునట్లు చేసి నదియు బొడిపిరాళ్లు వయ్యాలు మిట్టపల్లంబులు పుట్టలుగోలె లే కుండునట్లు కోమలికంబుగా నుంచినదియు పడగజెండాలు పువ్వుల మాలెలతో బురణింపసేసినదియు నేలవేలుపులు రాచలు కోమ టులు నాలవకొలంబువారు నన్నికొలంబుల వారితో మ్రోగు చున్న నొంటియడుగు కత్తెరనేలకుం వెన్నుండన్నతో నరుఁగు చుండ రాచమిత్తలు పురికొల్ప మదపుటేనుఁగు బరికొని యానచే నెదురించిన వెన్నుం డిట్లనియె. ౧౦౩

తే. గీ. ఓరియేనుఁగు గాచెడు ♦ కారుచదుగ
మాదెసకు నేగుదెంచుట ♦ మంచిదటర
మరలఁగాజేసి బ్రతుకుము ♦ మరలవేని
తప్పదిక చావునీకు పె ♦ త్తనముచేత. ౧౦౪

చ. అనవిని మావటీడు మురు ♦ వారఁగమీదికి ద్రోలినం గనుం
గొని మొలహొన్నుకాసె నల ♦ కొప్పును బిగ్గఁజేర్చి వెన్నుడున్
గసలుచు తొండమంది నడి ♦ కారము నొప్పపజల్ వినంగనం
దుని మెరు పల్లవన్ బెరికి ♦ తోడ్పడువాడు బలారెయంచనన్. ౧౦౫

వ. ఇట్లు గజ్జెనుఁగునుం బరిమార్చి దాని నిడుదలై తెల్లనై యలరారు రెండుపళ్లను బెరికి చేపట్టి రాముండును కృష్ణుండును మావటిని

బీరముఁగల పజలను రాచవారిదంటను మట్టుబెట్టి వచ్చుచుండ
తోటిరాచ లిసుప్రక్కలం గూరిచుండి పలువిధంబుల మాటలాడు
చుండనొక్క పెద్దమంచెయందలి తళతళమను మాతావిం గూర్చిన
పట్టుతివాసి యందుపైన జిల్లేడదూది పరుపు కూరుపులుదిండ్ల
యెత్తుగా మెత్తపలకై నతికించిన దానియందు బససేసి మంతినగవు
మొగము తేటను లోనరించిన తప్పొప్పులెల్లఁ జెప్పి పాటిమిగిన మంచి
చెడ్డలు వినుపించుచుండ నంది ముద్దుకుం కరిష్టాంచు చాణూరుండు
మొదలగువారున్న యెడ మనువు పనుపు నేలను కుప్పింప పెనువెల్లి
కరిని మద్దిగంబుల పంపు దండాదనివిచిన ముత్తెముత్తె గొంగల
తెరంగున నప్పళింత సేయుచు తాలికి నెత్తువచ్చు గాపులతో నెత్తు
రుగ్రక్కఁగను గవలతో నన్నల సద్దపాటు లేకుండ పచారంబు సేయు
చున్నవారిం దరియుం జొచ్చి గట్టు గట్టువోలెక కోల్పులి కోల్పుల
మాదిరి యెనుగు నేనుంగు చందంబున సింగంబు సింగంబుతీరు రెట్టి
బలిమిగల బలిమికాండ్రఁబట్టి మిట్టిపడుట పట్టుదలయోయని కేలున
కేలుఁగీలించి కాలుకాళులం జొనిపి పడదిగిచి పెచ్చియూర్చిన నయ్యి
ద్దరు గద్దనపిడుతిపక పిడికిటి బొడుపులకున్ జెదరని నొడవగలిఁగి
యోరసారించి తెరలక మూరల పోరలంద్రొచ్చిన వెన్నుండు తనయొ
డలు తొండంబులబోలు కేలుదండలసాచి మగరాలపలె కటికెత్తనం
బుగలదాయ నొడలి పిడికిట విడువక పొడుచుచు నడుగులం బట్టి
నాయంబు తప్పక నడుగిడుచు నడుగులం బట్టి ముష్టాస్తరం డ్రిప్పి
నేలపై జరిచిన మోములనుండి నెత్తురుల గ్రక్కుచు జెజెల పట్టుం
జేరం జనిరి. నత్తఱిం రోహిణీకొడుకు నట్లే యొనర్చిన జగంబులెల్ల
గొనియాడ నందుడు మొదలు కొలువువారందఱు కంసుని పరపరఁ
గూరుచొని చూచుచుండిరి తరువాత నిమిషించి యా కటికతోఁ దెచ్చి
కొండసారంగంబు పీడిన సింగంబు చందంబున కఱటిపజలను తెగ

టార్చి కన్నయ్య సింగంపుపీటపై మల్లులు తనను కారియబెట్టక నికరంబు వదిలి సూచుచున్న కంసునిగాంచి యుబ్బ బ్బా యీదుండగీడు నా కొరకు నా తల్లితండ్రుల కారంజేర్చి రాచలచ్చిమి పెనుద్రేకను దాల్చుటకై తండిరియగు నుగ్రసేనుని చెరసాలనుండి తన యిచ్చతీరినట్లు దిరిఁగెనని దాపుంజేరి బొమిడికంబుపై కేలు దమ్మిఁ జేర్చితిగిచిదలవెండ్రుకలంబట్టి నేలకీడ్చిన వాడంతకు ముందె కన్నయ్య రూపునుగాంచినంతనె నుత్తినబెదోచి మోము డంబంబుదప్పి తేజాలేకనుండె నతని ముట్టినంతనె నసువులవీడి వినువీడు సుగంబు జూడంబోయె వానితమ్ములును జరాసంధుకు పల్గాకి పజల నైదుకొని కాలయవనుండును తురుక యేతెంచి ముట్టడించిన కయ్యంబున తీసుపాటుగావించి మధురనువదిలి సందరంబుతో ద్వారకయను పేరిటితో రాచనగరు గావించి నందు సుగంబున్నె భోజకాలంబునకు ప్రలియగు నుగ్రసేనునికి మరలి రాచలచ్చిమిని కట్టించె తన తల్లిదండ్రుల చెరవిడిపించి సుగంబుండ నొక్కనాడంతిపురిని మెత్తని సెజ్జపై బరుండి కుబ్జ చేడియ కనుదమ్ములఁ గట్టినట్లైన కన్నయ్య. ౧౦౬

సీ. క్రాల్గంటి మేటి సిం ♦ గారంబు వలపోయు
జవరాలు రూపు న ♦ చ్చనుగ నిలుపు
చిలుకలకొల్కి మ ♦ చ్చిగ మాటలో నెన్న
కన్నియ కోమలి ♦ కము దలంచు
తెలిగంటి వగటు నా ♦ ద్దికతోడఁ దూఁకొను
కప్పురగంధి చ ♦ క్కదన మెంచు
వలఁతి మేన్వాలపుల ♦ వరుసనుఁ గొనియాడు
పోఁగకన్నుల మది సొక్కుదలఁచి

గీ. మగువ తిన్నని మోము తా ♦ మర మిటార
మునకు మెచ్చును మాటలు ♦ పొంతనమున
కెడద సంతోసమందు విం ♦ దేర్పడంగ
లచ్చి మొగడిట్లు తలఁపు త ♦ లంచియుండె. ౧౦౭

క. తొలఁగున్దడబము చెచ్చె
మొలఁగున్గదు చందిరికను ♦ మేల్ మేలనుచున్
కలగున్మరుని తలంపున
కలగు న్మెన్పడక జేర్చి ♦ యలసట నొందున్. ౧౦౮

వ. చెఱుకువిల్తుండొఱ బెఱికి గఱకఱిగాక కఱుకు మెఱుఁగు గొరకల కఱఁద దూరనాటినఁ బసచెడి దనయింటి చేరువకుఁ వేరువడక సారువలుఁగల పూఁదోఁటలో సారెసారెకు దిరిగాఁడు మరుని వారువముల పారువముల గొరువంకలతో రాగిల్లు పూవులకోవుల మావుల తీవియలనుఁ జూచి కళవళింపుచు నొక రాయబారి నంపుటకు తలంపుసేయు నంతలో కుబ్జవెలందితో యానొంది యేతెంచిన పద్మిని రాణివాసంబున కాసంతైన కన్నయ్య జాడ తెరుంగక తోడి ప్రోడలకు విడియంబులొసంగి పోడిమిగల వేడుకల నాడుచు తెరువెఱంగె. ౧౦౯

తే. గీ. అంత పద్మిని నాచెలి ♦ యలరువిల్తు
తండ్రికడ కేగుదెంచి వి ♦ తాకునొందు
చెలువ వక్కాణమంతయుఁ ♦ జెప్పుటకును
కేలుమోడిచి యిట్లు న ♦ గ్గించె బగితి. ౧౧౦

(కందగీత గర్భ చంపకమాలా వృత్తము)

కడు॥ కఱివేలుపా। గవురు। కన్నఱ। కానలగాలిమిత్తన
ల్గడ। దవురా। మసన్మగులు గచ్చునికౌమొయి ముర్వ కాడప్రే।

ముడి। నెఱితో। నెదందలఁతు। ముప్పరిపోకల తారువాడ పాల్।
కడలి బసా। జగా గొనము। గైకొని బ్రోవుము కోర్కెలూరఁగన్॥

క. కఱివేలు పాగవురుక
న్నఱకానల గాలిమిత్ర ♦ నల్లడదవురా
నెఱితో నెదం దలఁతు ము
ప్పఱిపోకల తారువాడ ♦ పాల్కడలి బసా. ౧౧౨

గీ. గవురుకన్నఱ కానల ♦ గాలిమిత్ర
మొగులు గప్పువి కౌమె యి ♦ ముర్వకాడ
దలఁతు ముప్పరిపోకల ♦ తారువాడ
గొనము గైకొని బ్రోవుము ♦ కోర్కెలూర. ౧౧౩

(చతుర్విధకందగర్భ ప్రమితాక్షరవృత్తము)

నెలఁబ్రొద్దుకన్నుఁగవ ♦ నిగ్గులమై
కొలఁబ్రుబ్బుపైరగురి ♦ గొట్టెలమిన్
గలనీరు వామియిలు ♦ గల్గు లలీ
నలవేల్పనే గొలుతు ♦ నాకలిమిన్. ౧౧౪

(ఇందు ప్రతిచరణమాదిగా చతుర్విధకందములు జనించు)

గ. ప్ర. కం. నెలఁబ్రొద్దు కన్నుఁగవ ని
గ్గులమై కొలఁబ్రుబ్బుపైర ♦ గుఱిగొట్టెలమిన్
గలనీరు వామియిలు గ
ల్గు లలీనలవేల్పనే గొ ♦ లుతు నాకలిమిన్. ౧౧౫

గ. ద్వి. కం. కొలఁబ్రుబ్బు పైరగురి గొ
ట్టెలమింగలనీరు వామి ♦ యిలుగల్గు లలీ
నలవేల్పనే దలఁతు నా
కలిమిన్నెల బ్రొద్దుకన్నుఁ ♦ గవ నిగ్గులమై. ౧౧౬

గ. తృ. కం. గలనీరు వామియిలుగ
ల్లు లలీనలవేల్పనే గొ ♦ లుతు నాకలిమిన్
నెలప్రొద్దు కన్నుఁగవ ని
గ్గులమై కొలప్రమబ్బు పైర ♦ గురిగొట్టెలమిఁక. ౧౧౭

గ. చ. కం. నలవేల్పనే గొలుతు నా
కలిమి న్నెల ప్రొద్దు కన్నుఁ ♦ గవ నిగ్గులమై
కొలప్రమబ్బు పైర గురిగొ
ట్టెలమింగల నీరువామి ♦ యిలు గల్లులలీ. ౧౧౮

(చతుర్విధకందం)

గ, ప్ర. కం. వరుసమనిచితివి వెసదే
వరలను రుసిగమిని బ్రోచి ♦ వాడిమి నెసగన్
బెరసుపజజదిపి యెలమిని
విరివిని ససిబుడమి కిచ్చి ♦ వెలఁగితివి సరిన్. ౧౧౯

గ. ద్వి. కం రుసిగమిని బ్రోచి వాడిమి
నెసఁగన్ బెరసుపజజదిపి ♦ యెలమిని విరివిన్
ససిఁ బుడమి కిచ్చి వెలఁగితి
విసరిన్ వరుస మనిచితివి ♦ వెసదేవరలన్. ౧౨౦

గ. తృ. కం. బెరసు పజజదిపి యెలమిని
విరివిని ససిబుడమి కిచ్చి ♦ వెలఁగితి విసరిన్
వరుసమనిచితివి వెసదే
వరలను రుసిగమిని బ్రోచి వాడిమి నెసఁగన్. ౧౨౧

గ. చ. కం. ససిబుడమి కిచ్చి వెలగితి
విసరిన్ వరుసమనిచితివి ♦ వెసదేవరలన్
రుసిగమిని బ్రోచి వాడిమి
నెసగను బెరసుపజజదిపి ♦ యెలమిని విరివిఁ. ౧౨౨

(మత్స్యబంధము, భద్రికావృత్తము)

రార కన్నయ మాటిమాటికీ
కోరిఁ జేరితిని మేరగా
గారవించి కొలఁదిఁ ద్రోలఁగా
మేరయారయెద నెంతురా. ౧౨౩

(ఖడ్గబంధం, సుగంధివృత్తము)

ఏటిబోటి మేటిలోన ♦ నిక్కనిక్క చక్కఁగా
గాటమైన సీటిబంటు ♦ గట్టుదారి యేలికా
కాటిజేతుబమ్మఁ గొల్వ ♦ కల్మలిచ్చి బ్రోవఁగా
గాట మిచ్చు నీటిచాగి ♦ కాహళారంగుమైచొకా. ౧౨౪

(మర్దళబంధము, మావకణవృత్తము)

మేలుగడించుము సాలున్
గ్రాలఁగ పక్కిమామాయిన్
మేలుగ నెక్కి మసారిన్
చాలఁగ బ్రోచెదమా-రా. ౧౨౫

(కూర్మబంధము జలదవృత్తము)

కారడి మేల్ మెఱుంగు మెయి ♦ కన్నయ సిం
గారపు హారమున్నకోక పర ♦ గన్వెనుకన్
దారవెదాయల న్మెఱుప ♦ దాఱుజగా
మేరలుపాముకన్దపులి ♦ మెల్పడుకో. ౧౨౬

(కుండలిబంధం, ఉత్పలమాలావృత్తము)

బంగరునక్కసాలు వలె ♦ వాటు తటుక్కన వెల్గుసామితె
స్సంగలవారు బత్తిమది ♦ సంతసమై లలితారుచు న్మసన్
రంగ నినుం దలంచిరి స ♦ రానరి గచ్చగునున్న చిన్నిటెం
కింగొన బ్రోవుమయ్య గిడి ♦ గిల్పకిలార్చిన లేమచేగమై. ౧౨౭

దండకము

సీరామవేల్పా బయల్జేజెలుం బమ్మయుంకఱ్ఱంటియుం దుగ్గిజక్కు
లొమ్మొదల్గా జగంబంత నిన్నెన్నఁగాజాలరే కూరునిసేతలుం బత్తులున్మె
చ్చఁగానేయుదెల్లన్న తోఁబ్రూపుమేన్మసులో మిన్నవై చాలఁబ్రాగబ్బ
ముందోఁచుఁబ్రావేల్పునుంబట్టి వాలారుముక్కంటి కోమున్మొదగన్గ్రిమ్మ
యాబొమ్మకున్మేలు నొందంగవేసేసితో వేల్పులుం రక్కసుల్గూడి
పాల్వెల్లిసింద్రచ్చుచో నీటుతామేటిలో మేటివై కవ్వపుంగుబ్బలిన్వీపు
నం దాల్చి జేజేలబువ్వ న్వొసన్దీసియిచ్చంచితో, జాళువాకంటిరాకాసి,
నేలన్వడిన్జుట్టి సంద్రంబులోవైవగా జన్నపుంబందివై వాని మూరా
ముగుర్తించి మన్నిందొలంగించి నీకోరచే నేలలేనెత్తితో, కుఱ్ఱసింబట్టి
చెడ్పాటుగావింపకంబంబు నన్మొదివై సింగమై, క్రందుపాల్మాసిసింబోలి
బామందితోత్వేలుపుం బట్టియుం డొక్కనుంజీల్చి రోసంబుపెల్లారఁగా
రాబ మొప్పంగ దేవళ్లనుంగాచితో, గోచిబాపండవై మూడుపాజ్జల్బ
లిన్వేడి, నీ నేర్పునుంజూపఁగా బొమ్మగ్రుడ్డుంగడున్నిండి మూడజ్జలం
జూపితో చేతిగొడ్డంటమువ్యేదుమూరుల్ నెఱేన్రాయలంగొట్టి యానె
త్తురుం దంద్రికిన్ బిండలిన్వైచి, రాయాదలల్ నూర్చి జేజేలమెల్చక్కి
కిన్ దంతియల్లట్టె పెంపందితో, చాలుగా తెలుగున్వల్గు పేరింటిరా జేసనికిం
బుట్టి రాకాసినింజెండి, జన్నంబునుంగాచి మేల్పాజలంబుట్టు దుబ్బన్గలు
న్నాతిగాఁజేసి యున్నేలచూలిం గడుంబెండ్లియైమించి రాదారిలో కా
వరంగల్గుపాఱున్ గరాళించియున్రోబ్బలునుంజేరి తానయ్యయానన్వడిన్
లంకలోఁజేర సన్నాసులుం బొమ్మచారుల్ నిరాబారులుంగొల్వఁగా
నాకుపాకన్ దగంగొన్ని నాళ్ళుండి యచ్చోటునుంబాసియుం సీతఁగో
ల్పోయి తోఁబుట్టువుం దోడురారుష్యమూకంబుకుంజేరి రేకంటుమేపు
ట్టువుంజూచి నెయ్యంబు నాటించి మ్రానిమ్మరుల్ గొల్వ సంద్రంబుపై
వంతెనంగట్టి రెండైదుతెక్కన్దలల్గల్గు రాకాసినింజంపి వేవానిసైదో

డుసుర్క జేనిగావించి యున్నేలచూలిన్వసంగూడియుం బుష్పకంబెక్కి
దమ్మునుండుసుం గొల్వగా వీటికై వచ్చి సంతోసమున్ మమ్మేతిల్లంగ
చుట్టుండురా రాయలుం గప్పము ల్వెట్ట, పెంపొందియుం బత్తులం బ్రోచి
తౌ, సల్లవల్వన్ మొలందాల్చియుం బైడిచాలాలిబన్వర్క దోలంగిం
పరాకాసిపాలర్క దగంబుట్టు రారాజులం గొంతిమేపుట్టుకల్ బాసటం
గల్లగాఁ ద్రుంచినేలన్ సతంబిచ్చగాదిర్గకన్నయ్య వైచాలఁ గోల్గంటులం
న్నేలవా చాలఁ బ్రోవంగా, నీవు మేల్మేలుగా బుద్ధరూపుంగడుందాల్చి
సర్దారిలో మేటివై దాయలంబోరు సందారునంగెల్వఁగా రావిమ్రా
ల్నొసిలోదూజే ప్రావేల్పు మోమూరులం గొప్పఁగాదప్పులుం లేసి
మేల్ నోములునోచఁగాఁ జేసి యున్వారిబన్నంబులం బెట్టి మువ్వీటిపే
రింటితో ల్వేల్పులం ద్రుంపగా ద్రెంపఁగా జిల్వరాదాల్పుకై బాసటన్
జూపితౌ, తేజిపై నెక్కి యుండాలుమీరంగ చెన్నంటులౌ తేకులం జీల్చి
నాయంబులం బంటవూఁబోఁడిపై నాల్గుపాజల్ వడిన్నిల్పితౌ, నీకడింద్రై
నచెయ్యేల్ దలంపర్క సురిన్నెత్తికై గ్రాలు నిన్నున్మజేన్గొందరున్ వేడ
గున్నేరకన్ దొడ్డుగా బిడ్డలన్గొడ్డులన్, మేడలన్మాడలన్గోడలన్జెడెలన్,
కుఱ్ఱలంబఱ్ఱలం గుఱ్రముల్ గల్గు కల్మల్ తిరింబంచు వేనమ్మి ముత్తింగోనం
లేక నేలన్మజెంబుట్టి చావొప్పఁగా వెండి తాబుట్టుచున్ జచ్చుచున్ దుం
తరాతుండుపట్నంబుకున్ నేలకుండిర్గగా లేక నిన్నెప్డుజోగుల్ తలంపొ
ప్ప జేజేలుతో ల్వేల్పువేఁగంటి చౌఁగంటి రేకంటిమేపుట్టు వాకోసనా
యందు నీర్వామిరాయందు మేల్లేటిబాబాయు కాసెద్దడింగాచు విన్దిరి
మ్మరీడున్ మొదల్ గల్గువారెల్ల విన్కొంపుజాబిల్లియున్ జక్కటుల్పక్క
ముల్పందెలున్గందు వుల్కారులున్వద్దెలు ద్రొబ్బదులున్నెన్కులు న్గబ్బము
ల్గోలె నాబమ్మగ్రుడ్డంత నీవంచు వేగుండి యున్నమిమ్మ నీతావునుంజూచి
వేతారుచుండంగ మెల్నాటికై మేటివై యుండుకన్నయ్య నిన్నెప్డు నీ
చిన్నెలన్దప్పకన్నెంచు నాకన్నెకున్నీదు చెన్నందగన్జూపి కావంగదె
లచ్చితేడా, జగాపక్కిగోడా జొహారుల్ జొహారుల్జొహారుల్జొహారుల్.

చ. సిరిచెలిమించుగా బొమలు ♦ సింగిడిగా బలులోతు సుద్దులో
యురుములుగాఁ జెలంగ జెలు ♦ వొప్పెడినల్లనిమేనుమ
బ్బుని బరికపుసోనలం గురియ ♦ బల్మెరుచేడియవానకోయిలన్
హాయివుఁగ జేరి బ్రోవుము జొ ♦ హారులు వేలకొలంది సేసెదన్.

వ. అనిసంబరంబున నక్కటివేల్పుం జేవగా నగ్గించి తనదేవెరి సుద్దివినం
జెప్పఁ జిలుకపలుకులకు సరుదుఁగల నుడువుల నిట్లనియె. ౧౩౦

సీ. వలవంతకారగ్గి ♦ వలన బుట్టినరోజు
వదలిన కెమ్మోవి ♦ వట్టవార
కాటుక నెరయంగ ♦ కన్గవజలకంబు
కాలువలగుచు చ ♦ న్గవను బాఱ
చెక్కుటఁజేర్చిన చేదమ్మి ♦ కాఁకచే
మోము దామర నీటు ♦ మునుఁగువడఁగ
పలుమారు ననపిల్తుఁ ♦ డలరుతూపులఁ గ్రుమ్మ
కదలనిగుండె చీ ♦ కాఁకుఁగాక

ఆ. వె. నవతమీఱ మోము ♦ సనుచెమ్మటలు వాఱ
తలఁపులోన నిన్నుఁ ♦ దలఁచి తలఁచి
గువ్వగుత్తి కొదవ ♦ కొన్ని మెల్నుడువుల
నిన్నుగూర్చి చెప్పి ♦ సన్నుబంచె. ౧౩౧

సీ. ఇగిరించులే మావి ♦ చిగురులచే సొక్కు
కోయిలఁ జేరునే ♦ కొడిశలకును
మిన్నేటి సీటిలో ♦ మేలుగా దరివెను
యంచలు చేరునే ♦ వెంచలకును
చందురుమామ మేల్ ♦ చంటిరి కనుదిను
యేగునే నెలత్రావుఁ ♦ డివములకును

నీటఁబుట్టుఁగు కమ్మ ♦ నీరుఁద్రావుచు చొక్కు
తుమ్మెదలేగునే ♦ తుమకి గమికి

గీ. నీదుబాగైన యడుగుల ♦ నీరుపుట్టు
వులను నీనవ్వు నీపాట ♦ లలరుటూపు
లందె నాబుద్దినిలిచె నా ♦ కన్నులవయి
నాసఁజేరదు నీయందె ♦ నచ్చియుండె. ౧౩౨

తే. గీ. మున్నుకల్మల ప్రోయాలు ♦ చిన్నిబోర
నిలచి మనవుము నన్నని ♦ నిన్నువేడి
మరల నీ యంజదమ్మల ♦ మరువకెలమి
కొసరి యంజల బుక్కము ♦ గోరెగాదె. ౧౩౩

తే. గీ. వేలుపుల గాఁచుదేవర ♦ వితము నీవు
నిబ్బరంబున నీకేలు ♦ గబ్బిగుబ్బ
దుగలఁ దలపైనిబెట్టినఁ ♦ దొగల బాసి
నేను మనిమొదనేల బి ♦ రానరమ్మ. ౧౩౪

క. నినుఁజూచు కనులతో చ
క్కని వెయ్యువిమైనఁ గాని ♦ కననోడును గ్ర
క్కున నీకని పెంచిన మే
యిని నొరులం జేర్చనొల్ల ♦ దెల్లెడనైనన్. ౧౩౫

ఉ. సింగముఁబోలు నెన్నడుము ♦ చెందొవరాయనిమించు మోము మే
లుంగడకంటి చూడ్కుల ♦ లో జగమంతయునంకె జేయుచున్
బంగరు దువ్వటంబువలె ♦ వాటుగ వేసిహారంగుమీర నా
కుంగనుబడ్డ రూపుకులు ♦ కున్మతిఁ గాంచగ నిచ్చజేసితిన్. ౧౩౬

సీ. మొల్లమొగ్గలసాటి పెల్లగు పల్చాలు
బలుకెంపు మోవిపై ♦ బరువకున్న

వెడలుపుగలబోర ♦ విడి గుబ్బలంటగా
నింపుమై వే కౌఁగిలింపకున్న
నీటి పుట్టుఁగుబోలు ♦ నీ కేలుదుగలను
చెల్వైన కొప్పునఁ జేర్పకున్న
నిబ్బరికవుచూపులుబ్బగ వెల్లనౌ
నెమ్మోమ్ముదమ్మిపై ♦ నిలుపకున్న

గీ. నోర్వగా లేను నాయందు ♦ మురువుమీర
రమ్ము రావేని యిట నీవి ♦ రాళియగ్గి
చేత నీరైన నిన్వేడ్క ♦ జేసి నీదు
నడుగుదమ్ములకడఁ జేరి ♦ యుండగొందు. ౧౩౭

వ. అని యిట్లు కొన్ని నుడికారంబులగు పోలుపొందు తియ్యని నుడు
లచే వాక్రుచ్చి యక్కటికవేల్పుం జూచి వెండియు నప్పద్మిని
యిట్లనియె. ౧౩౮

క. తొయ్యలి వలుపులు హెచ్చిన
కుయ్యిడుచున్నంత మరుఁడు ♦ కు సిగుంపులుఁగా
తియ్యని విల్లందియు వేఁ
కయ్యానికి కాలుద్రవ్వఁ ♦ గా కటివేల్పు. ౧౩౯

చ. నరవిఁగ వెన్నెలంగనిన ♦ జక్కవతీకుకడిందిమ్రుబ్బు పెం
పరసిన తూడుతిండిపరి ♦ నక్కట బెబ్బులిఁగన్న లేఁడిమా
దిరి కడి పూలసెజ్జపయి ♦ తీఁగయెలుఁగున కాఁకునొందెనా
విరిహాదనంపు దొట్రిలెను ♦ వెచ్చలకాకల కోర్వలేమి చేన్. ౧౪౦

క. దక్కినపుఁ గాలి వీఁవఁగ
పక్కులు వగఁగలుఁగ కూయు ♦ వలదొర నెలలున్
స్రుక్కగనేసిరి చీమ చి
టుక్కనిసన్ నీవటంచు డొంకుచు చూచున్. ౧౪౧

మ. అనలుం బుట్టుగుఁజం బయుండె నెల చె ♦ ల్వాకంబొ గల్గిక్కొ డా
ల్పనతెల్మ్రత్తెపుచాలుమై కళుకు మేల్ ♦ బంగారుటీవేము తె
ల్పెసలారెన్ పసలెల్ల కమ్మె మొగవా ♦ యుం దాకగాఁ జుక్క నీ
మనవల్పించిన గాదె హాళదాల వే ♦ మారుం బడెన్గన్న యా. ౧౨౨

క. అని హాళాయలుగ వచ్చెలి సు
ద్దినివినఁగాఁ బలుక నల్లఁ ♦ దేవర యొలమిఁ
బెనగొనగ చెలువతో వా
న్నఁగల నడికారమఁటివి ♦ నంబలికె మనన్. ౧౨౩

ఉ. మాపటి ప్రొద్దుగ్రుంకవిను ♦ మా చెలికానినిఁ గూడి నేడు నే
నా పె బిడారుజేరములు ♦ వారఁగ వచ్చెదనంచు దెల్పుమా
చూపరి పూలవిల్తునకు ♦ స్రుక్కక గట్టితనంబు బూని తా
దూపిలియున్న వద్దునకు ♦ తొయ్యలి మేల్రతినమ్మ గ్రద్దనన్.

క. అని పలికి పోవఁబనిచిన
నసఁబోణికయి నొ్మ్రగిడ్చి ♦ నలమేన్దొరకై
గునపు నగిడి గిల్లిడి గ్ర
ద్దనచెల్మి పడంతియున్న ♦ తావలమునకై. ౧౨౫

ఉ. వన్నె యొయారివచ్చి ♦ చెలునంగని ముందటనున్న తీరులే
కున్న వితాకునొంది కౌఁగి ♦ గొందియు కన్నుల తెప్పవ్రాల్పకే
కన్నియ నెల్లఁ జూచి సర ♦ గన్నరసంగల ముద్దుగుమ్మలన్
బెన్నుడి వక్కణించుమని ♦ వేకువఁజేరిన నందటొక్కపై. ౧౨౬

తే. గీ. వరుస వాకొనిరప్పుడు ♦ వఁగిమిన్న
కరయుఁ జిగురాకు బాకువా ♦ కనేడఁ బూవి
సోక నెదలోన సెకసేరి ♦ స్రుక్కి గోడ
గములపాలయి యదిగోల ♦ కన్నెమిన్న. ౧౨౭

చ. కుడువదు వంటకంబు నెఱి ♦ గొప్పునఁ దావుల పూవుసోఁగల
న్నొడువదు రామతమ్మిలటు ♦ మ్రోలనుఁ జేరిన నాకు సుద్దుల
న్నుడువదు పూఁదోఁపునకు ♦ నుం జెలిమూకలఁ గూడియాఁడఁగా
నడువదు గొప్ప యబ్బముఁలో ♦ నచ్చిన నవ్వది కేమి సేతుమో.

ఉ. విప్పదు లోవలం గలుఁగు ♦ వేసట నెమ్ములకెల్ల చిందులన్
జెప్పదు మోముఁ దమ్మికయిఁ ♦ జేరఁగవచ్చిన తేటి మొత్తము
న్నొప్పదు నీరునుం గొనదు ♦ రోయును కోయిలపాటకుం గను
ల్దిప్పదు నల్లమేనుఁగల ♦ దేవర వచ్చెడు త్రోవఁజూచుటల్. ౧౨౯

క. ఈ రమణ నిదురలేకయె
సారెకు నిటురట్టుసేయు ♦ సొగసుఁ బలుకన్
మారాడదు మముఁజూడదు
పేరిమితో నెపుడునిన్ను ♦ బేర్కొను పడఁతీ. ౧౩౦

క. అని పసఁగుఁజేయు చెలిములు
వినుచు నుడులనాలకించి ♦ పెనుతోయముగాఁ
గనుమారాడక దనపే
రును వినఁబలికినను వీడె ♦ ప్రోయాలు వెఱన్. ౧౩౧

తే. గీ. కన్నుఁదమ్ములఁ దెఱచిన ♦ ల్గడలమిన్ను
నెల్లఁబరికించి యొడ్డలో ♦ నల్లటంబు
నివ్వటిల్లఁగ నచ్చటి ♦ నేస్తపుఁజెలి
మానికంబునుఁ గనుఁగొని ♦ మాటఁబలికె. ౧౩౨

చ. కటకటనన్ను నిట్లునల ♦ కాఁకను సందరమందు ముంచినీ
వెటకుమిటారి యేగితివె ♦ యెక్కుగణిన్ మరులుం దోలంగునె
చ్చటఁజొరుదు న్బిరాననను ♦ సారెకు కౌఁగిలి నీయవెన్నఁడె
న్నటి తరివచ్చునమ్మ విన ♦ నాదగుగంగఁ జెలంగనెల్తుకా. ౧౩౩

ఉ. వెన్నుని చెంతనాకుగల ♦ విన్నదనంబును విన్నవించితో
క్రన్నన నిన్ను నేమనుమనగ ♦ న్విని పల్కకమోన పోతివో
పిన్నది కన్నయట్లు వినుపిం ♦ చితొ నీదగురాయబారమో
యన్నలమిన్నఁ జెప్పఁగదు ♦ నచ్చొటఁగల్గిన వింతయేర్పడన్.

సీ. అని కఱివేల్పు పొం ♦ దున కయివెతలకు
పాదైన కుబ్జనాఁ ♦ బడఁతిఁజూచి
బడ్మని యిట్లనిఁబలికె ♦ కన్నీరుము
న్నీరుఁగాఁ జేసియు ♦ నీటుకాటు
కనుఁగడుఁగఁగ నేల ♦ కడు వేడియూర్పుల
వలన పూసోగులు ♦ వాడె సెజ్జ
బొరలఁగా నేరని ♦ పోడిమి విడనాడి
గబ్బిగుబ్బలఁ బూయు ♦ గందములును

గీ. చెదరిపోడివ్రాలఁ ♦ జెక్కిటఁ జేయిఁజేర్చి
మోముఁ దామరవన్నెలు ♦ మొఱకవడక
చెఱఁగు ముసికిడినిట్టుల ♦ చెల్వ కాని
కొఱకు కుందంగ నేటికే ♦ కొమ్మమిన్న. ౧౩౫

క. అని తానుఁబోయికన్న
య్యనుఁ గన్గొని ముచ్చటాడి ♦ యానతిగొనివ
చ్చిన ముచ్చటంత చెలివా
కొని నెలఁతకుఁ దెలిపెఁబూస ♦ గూర్చిన మాడ్కిన్. ౧౩౬

వ. అంతమచ్చకంటితో నిచ్చగా కొన్ని ముచ్చటల ముచ్చికగా ముచ్చ
టించి మఱియు. ౧౩౭

చ. తెలిసితిఁగాని నీవలపు ♦ తెమ్మరపేఁవ మరుండుకిన్కతో
నలరుల కోరులేయ చెలు ♦ వారగ కోయిలజిల్క సారెపె

ల్లలమటఁ నొందగా రొదలు ♦ హొళిగసల్పగ సైపలేవ్రునీ
చెలువలఁగూడి మేడకిక ♦ జేరఁగఁబోవుఞ్మ పరాకుపొల్గెనో. ౧౩౭

తే. గీ. ఇటుల నేస్తపుచెలిబల్క ♦ యింతి మిన్న
చెల్మిపడఁతుక చేదమ్మి ♦ చేయినమ్మి
నిచ్చిపయ్యెట సవరించి ♦ యొలసుమిూర
నంచనడకల కొయ్యార ♦ మెంచనడచి. ౧౩౯

ఉ. మేడకుఁజేరఁబోయి చెలి ♦ మిన్నలతోఁ గొలువుండు నంతలో
వేడుకకొఁదు నల్లమెయి ♦ వేలుపుకొండొక చేడెఁజీరితా
వేడిమిగొన్న కుబ్జకును ♦ వేళముగానిదె రేయివత్తు నం
చాడినగొలె నంతిపురి ♦ నాయమ పీడియు మిత్తిమించగన్. ౧౪౦

ఆ. వె. వెన్నదొంగమాన ♦ వినివచ్చి కొలువున్న
చెలువకఱుఁదు బుట్ట ♦ చెలిమిగలుఁగ
వేల్పుప్రోడఁజెప్పు ♦ వివరము కొరును
దెలియఁజేసి యేగె ♦ తెఱవమిన్న. ౧౪౧

వ. ఇట్లుఁ దెలియునంత నావగలాడి వగకాసక్తై, మిగుల పగలఁబొగిలి తనలోన. ౧౪౨

ఆ. వె. ఎపుడుఁ బ్రొద్దుగూకు ♦ నెఱచి మేపరిగొంగ
నెపుడుజూతు వలపు ♦ లెపుడు దీర్పు
నెపుడు చందమామ ♦ యే తెంచునో కద
యనుచు పలువితాల ♦ నరయుచుండె. ౧౪౩

వ. అట్టి తోయంబున. ౧౪౪

(సూర్యాస్తమయవర్ణనము)

తే. గీ. వెనుకదెస సీమమేడపై ♦ వేడ్కమిూర
రేవెలందుక మెచ్చతు ♦ రీన పసిఁడి

కుండ సేసియు కొ(ప్రపు ♦ కోనలసుంచె
నోయునంగను చీకటి ♦ చాయ వెలిఁగె. ౧౪౫

క. పడమర కెలఁకుపడంతికి
కడువడితఱి బొజుగు కాఁడు ♦ తలిరుల కెంపుల్
విడివిడిఁ గూర్చిన బంతిని
తడయకఁబంపెనన కలువ ♦ దాయుఁడుఁ గ్రుంకెన్. ౧౪౬

చ. వలకులు నెట్టవాటె చెలు ♦ వంబులు తామరలందుఁ దీరె పు
ల్గులగమి చెట్టజేరె నెల ♦ కూటిపులుంగుల సేఁదేరె బల్
కలువలరోకు మీరె నెల ♦ కల్లులదాటులు నీరులూరె చు
క్కలు తెగ గేరె కమ్మవిలు ♦ కాడులకోరులనూరె న త్తరిన్. ౧౪౭

ఉ. పేరిమి తమ్మి తేనియల ♦ పింపగ వెన్నెసయున్నలంతి సొం
పారినఁ చీరఁదాలిచి యొ ♦ యారపుఁ జేగురువారు కెంపులన్
గూరుచు సొమ్ముఁబెట్టుకొని ♦ క్రొత్తనిజాజుల కొప్పు బెట్టినో
నారహిమీర నేలయెఱ ♦ నైనెఱసందె వెలింగి జొబ్బిలెన్. ౧౪౮

తే. గీ. తుంటవిల్తుండు బొజుగుల ♦ తుటుముగరువ
మణపనన విల్లునెత్తిన ♦ యలరు బెళుకొ
తేరునకుఁ గట్టుచిలుకల ♦ తేటముక్కు
నీటుచాయల నగనొప్పె ♦ నీరుకాల్లు. ౧౪౯

చ. కలువబొజుంగునా తెలిమె ♦ కంబుల రాయఁడు వేడ్కఁ బుట్టుగు
బ్బలిగ వినుండి లేచి తన ♦ వాడివెలుంగగు చేతిగోరులన్
నిలువక చీఁకటేనుఁగును నెత్తినఁ ♦ గొట్టిన (తెల్లి రాలుని
గ్గులుగల ముత్తియంబులను ♦ కోపునచుక్కలు వెల్గె తళ్కునన్.

చ. విరిపిడిఁబాటి గుబ్బలిగ ♦ విన్నెతిరాపులఁ దూటియుండి బి
త్తరమునుఁగల్గు (ప్రొద్దుతురి ♦ తంబున గ్రుంకుడు మెట్టుఁజేరిన

న్పొరిపురివెచ్చ గాండ్రకును ♦ గ్రుముచ్చులకానలుఁ బుట్టఁదట్టఁగా
నిరులట నిక్కిపిక్కటిలె నేప్పడ ♦ నేరకవ్రంత మిట్టుచున్. ౧౯౧

మ. వెలియింతైనను లేక ముజ్జగములుం ♦ పెంజీకటుల్గ్రిమ్మ న
త్తలలోఁనన్ గొమరాండ్రొగిన్మొగలతో ♦ దార్కాణఁగా ప్రూలసె
జ్జలపైఁ గూడి పరుండనేసి మనహో ♦ చ్చున్ మిండఁడంజేరి గ్రం
తలపోయున్మరు చెయ్వులన్మెలఁగియుం ♦ తం బోయి కిల్ జేరఁగన్.

సీ. మరుఁడు దెరవరుల ♦ మది కానలం గాల్ప
కుప్పఁగా నిల్పిన ♦ నిప్పులనఁగ
విటకాండ్రపై దాడి ♦ వెడలెడు వెడరాఁయు
గ్రొల్లైనపై హూన్న ♦ కుండయనఁగ
వలపుకాండ్రను మెక ♦ ములపైన వేఁటాడ
దెచ్చిన ననవిల్లు ♦ దీమమనఁగ
వలతేఁడు వలఁగల ♦ వారిగాఁ తిన్నుతీఁగి
యాలఁ ద్రెంపనెత్తిన ♦ యలరుగుడును

గీ. వాలనఁగ యెట్టదనమయి ♦ వన్నెనున్న
వరలి తేజులఁగలదియై ♦ వట్రువయయి
పొడుపుగుబ్బలి కొప్పుపై ♦ బొడిచెనిండు
బాజు లలరిన చందురు ♦ డోజఁగలిగి. ౧౯౩

ఆ. వె. చందమామ యాక ♦ సము నెక్కఁ దెసలను
వెల్లఁదనముఁ గలుఁగు ♦ వెలుఁగు లేరు
పడియె నలువగ్రుడ్డు ♦ వడిగ నిండినకప్పు
రంబు క్రోవివస గ ♦ నంబడియెను. ౧౯౪

వ. మఱియు నప్పొడుపుకొండనుండి కొమరారుచుండుఁ బుట్టిన వేఁడుకను నాకసము నొరయు తరఁగలచే మమ్మతిల్లు పాలసందరంబు వెల్లివొడిచి పుడమి కడువడి యెల్లెడల నల్లుకొనియెనన నంతకంతకు

తెక్కలేనిదిగ్గియై మెఱిమిడికడల నులుమఁబడి మిన్నేటి సెలయే రులనుండి పైఁడిమూఁకాలి వఱంతికిం దిగ్గురాయుంచల సోఁగుల యూరాదికి తగ్గులేని పుటపుటఁనవిచ్చిన తెల్లఁగలువల గ్రోఁగులుం గల కేళాకూళులు చెంగటను పొదలాడుచు తెలగాముపామిడాను గవియుం గు జొఁచ్చుట యచ్చెసంబునుంబోలె మేడలపొఁపు నుర తాణితనంపు గుంట్రసని కిటికీలందూఱుచు చీఁకటి గ్రోక్కాడు తుద యగుటవలన తెల్లి పెంపారి పూఁచెనోయన విరివిఁగల వెల్లువల నొడ్డులం గ్రాలుచు సనలచాలుల పోలిక నేలపుట్టుఁగుల తీవియల యాకులం దళతళరువాణంబుల వెలయుచు కొఁదమసిం గపు కూఁసలతీరున గ్రొండకొప్రఁబులెక్కుచు మనఁజెలంగ జల కంబునం దేలియాడు వాలుఁగల మేలగు బెళుకులంబోలి సోయ గంబున నందంబుగల పెన్నెటితరగల చెలువారి యలచందిరిక మిక్కిలి గరగరగల తెల్లని చెన్నుగలదియై వెన్నెలపులుంగుల నోట నెరయుచు చందమామసీములోఁ గల తేటివాయినుండి నెమరువేయఁగ జారిన మిక్కిలి మమ్మతిల్లు నురుగుపుంజిక వరుస నేర్పాటుగల పువ్వుటీరంబులపయిం దిరువులాడుచు కమ్మనితావి వెదజల్లెడుననుచు మల్లెపూఁగుత్తుల సంతోసంబు రెట్టింప సిట్టుట్టు తొలుదొల్త కూడికచే నలసి పలపుకాండ్రను సేదదించి పైకూ టమి నెఱుపు తెఱవలఁ సుగుణుజూపుచు న్నరువాణంబుల తెఱం గునన్ కురంగట కరంగి తొరంగు నెఱకల కిట్టడంపు నేల జలజలం జాఱుచుండు వెల్లఁ దసంపుకోటి తళుకుక్కులం గలసి కూడుకొనుచు రింగున న్నెగసి వినుదారికంగారు నేల కొడుకుగాముపగడంపు రిక్కలు గోలెగాములు రిక్కలింగంబులని గుటునను గుటుక్కన మ్రింగ గడంగుతఱి పెద్దగా గుఱియుమనుచు వెల్లువ వరుస నీటి దారకు నింపుగా గుంపులై యాకసంబున కుత్తుకకొలఁది ద్రావి

క్రిక్కిరియన్నాఁయిం బట్టి యొక్కటి కొక్కటి కందిచ్చుచు
విచ్చలవిడిన పచ్చికలం గలయు నెలఁతావుముల నొయ్యారంబును
నాలుమగలు పటికప్రుకోరల నొమ్మనలుంచిన నారికడము కల్లునా
సచే బుచ్చుకొని దాని రిమ్మనలన గలుసుకొన్న సంతోసంబు
సంగడింప వినువారి వీనుల కింపగునటుల బాడు నెక్కువతక్కువ
పాటలచేత డబ్బాటుకూటల వక్కజంబు పొందించు నాటలచే
వంకరలగు రూపుసేతల లలించు వైనములేని చిరునవ్వులం
జెలంగి మెలంగుచు తెలివంటి పరాకువదిలి మరలుఁజెంది నొకరి
కొకరు ప్రేముడిసేయుచు రతనపుటందియలు మ్రోతమ్రోఁయఁగా
పుప్పవు పెద్దతుప్పలకుం బోయి తోటనుండు కమ్మతెమ్మెరలు
వీఁచి, కుతినీపయ్యెదలు దొలంగింపకయున్న జారిపోవ న్పసుపు
పచ్చని నిమ్మకాయలవడుపునం బొంగారు లేకులుకుగుబ్బ గవలం
దళతళలాడునట్లు గాన్పించు సొగసైనపొడ లుబ్బుకొనం దబ్బిబ్బు
లెడలం దబ్బున కౌగిలించు మెఱుఁగుఁబోడుల కన్గవలకొనల గద
లుచున్న మెఱుంగులు రాణించు సింగారపు సేతలకు సంతసించు
ప్రేముఁడి మగలతో పెనుగులాఁడి పలువితంబుల కూటములన్
గల నేరుపులతో చేరి మసునిదురంబున సయ్యాటలాడి తారు
చుండు నప్పుడు సోయగంబుచే తళతళక్కుమని గ్రాలెడు మగ
రాలదుద్దుల పాపెటఁ బొట్టు చకచకలతో చెలిమిసేయుచు నిట్లు
తగ్గులేని తెల్లని చాయుల నింతుకొని మెండుగా పండువెన్నెలలు
గాయుచుండ మరుండు కరంబుగా విరికఱుకుటమ్ముల దురమ్ము
సేయ కినుకారదాయుడై కమ్మతెమ్మెరలుదాయ నుల్లంబు జల్లు
జల్లుమని తల్లడిల్ల సిద్దురనొందక మిగుల మెత్తని జిగురుపాన్పు
నుండి డిగిచెరలాడు పెనుగాలిచే దూలి పూపతీఁగియమాదిరి
సోలుచు కుబ్జకన్నె కపతనంబు సతంబు మంతనంబున తలంపు

సేయు సిరిపెనిమిటియగు కన్నయ్య కొమొదలి సింగారంబు కన్నులఁ గట్టినట్లైనఁ జూచితి చూచితని జ్వరునలేచి బయలుం గౌఁగిలించుచు నది పట్టిదియైన కళవళించుచు నక్కటక్కటా మూల దైవంబు కట్టడియెయ్యె నేనేమి సేయుదు ననుచు కన్నుంగవనుండి జారుచున్న నీరు సెలయై యలర గడగడ వడంకుచున్నంతలోన.

ఉ. అప్పుడు నల్లమేనిదొర ♦ యాటపటోదెకు కుబ్జచెంతకున్
దెప్పునఁబోవఁగాఁ దలఁచి ♦ తీరగుసొమ్ములుఁ దాల్చి మేననీ
టొప్పఁగ యుద్ధవుండనెడు ♦ నొక్క నిమిత్తనిఁ గూడి చేడె మే
లుప్పరిగంబు త్రోవచెలు ♦ వొందగ నాతఁడుఁదియు చుండగన్. ౧౫౯

క. చనిచని కట్టెదురంగను
గొనెమరునిం గన్నతండ్రి ♦ కోల్కొను సారము
ల్దనలారు వీనెవిద్దన్
జిగిరవల వెలుంగుగద్దె ♦ చెలువఁగు మిద్దెన్. ౧౬౦

వ. కనిలోఁ గిలికింజనిన నచ్చేడియ యెదురుఁగా నడచి హారునంబు బుద్దిలో బెనంగొన నక్కటికి వేల్పునంజదమ్ముల వన్నెటి జలకంబు నంగడిగి నన్నని దువ్వలువచే దడియొత్తి నిద్దాబంగరు రతనాల గద్దియపైఁ గూరుచుండబెట్టి వెంబడించివచ్చిన యుద్ధవుండనెడు నేస్తకానికిఁ దగిన పూజలొనరించి దురబండులు మొదలగు మేలోగిరంబుల సాపడంబెట్టి నెచ్చెలులతో నచ్చెలువ యారగించి మరియు, ౧౬౧

క. జవ్వాది కప్పురపుకడి
నివ్వటిలం జెమ్మెలందు ♦ నెఱివివ్వలతో

మవ్వముఁగల పడుకఁగదిన్
జివ్వన కరివేల్పుతోడఁ ♦ జేరెఁజెలువయున్. ౧౫౯

వ. ఇట్లు నప్పడుకఁగది మ్రోలకరిగి వెండియు, ౧౬౦

చ. పగడపుకోళ్ల మంచమును ♦ బల్కులతి నీపనిమించు పాన్పుపై
నిగనిగలాడు దోమతెర ♦ నిక్కఁగ చక్కని నిల్వుటద్దము
ల్సొగసగు ముత్తెలుఁజ్వెకుల ♦ నూదినిచందువ ముత్తియంపుచే
ర్లుఁగలిగి తేజునొందుఁలి ♦ లోఁగిలికింజని చూచిరప్పడుకన్. ౧౬౧

సీ. మంచిగంధపుకోర ♦ మరిజాలవల్లిక
వట్టివేళ్లసురంటి ♦ వన్నెగదుర
జవ్వాదిపక్కణి ♦ సంపెంగినూనె గిం
డులుఁపిల్లిగడ్డలు ♦ తళతళమను
సిరిమించు రతనాల ♦ చిలుకల దివ్వెకం
బంబులు కప్పురఁ ♦ బరణివచ్చి
కస్తురిపెట్టెయు ♦ కాళంజికడిగల
పన్నీటిక్రోవియు పసిఁడిపీట

గీ. బలితమగునేన్ను వలుఁతోటి ♦ పనిదనర్చు
దువ్వెనక డానిచెంబులు ♦ నివ్వటిలిన
పడుకటిలుఁజూచి కన్నెల ♦ పండువైన
వచ్చరామెట్లుఁగలపూల ♦ పాన్పుఁజేరి. ౧౬౨

శా. దయ్యంబొఁకటివేల్పు కుబ్జమెదనే ♦ దందీర కేల్దమ్మితో
నొయ్యారంబు నకౌఁగిలించి తమితో ♦ నోజన్నునుం బల్కులన్

వెయ్యార్లాడుచు సోబియంబు గులుక ♦ న్వేఁదిమ్యవిద్దారిమేల్
కయ్యంబున్వివరింప మెచ్చుకొనియె ♦ న్గాదారి మాదారిలోన్.

క. పొక్కిలిచన్గవ కుత్తుక
చెక్కిలికెమ్మోవి కనులఁ ♦ జెల్వపుమోమున్
నిక్కువముగ ముద్దులుఁగొని
చక్కఁగ తమయిచ్చసుగముఁ ♦ జరిపెను తలలో. ౧౬౪

చ. సరిపయికూటమిం జెలువ ♦ సల్పుచునుండఁగ వింతవేలుపుం
దెరవసియాడె చుక్కలొగి ♦ తిన్నసవీప్వడి చిక్కలొందె సం
బరమున గట్టులున్వడికె ♦ బల్మెరుచందురుఁగప్పె (మబ్బుల
చ్చెరువుగనీరుబొట్లువడి ♦ సెన్మెతిమించులుమించెనాడుచున్. ౧౬౫

తే. గీ. ఇటుల పలువితాల ♦ హెచ్చుగ వలపుల
కలయికలనుఁ దేలి ♦ కలికికతియు
మేనివేల్పుతోడ ♦ మెత్తని నుడువుల
చెంగనాలుఁదాను ♦ జేసిపలికె. ౧౬౬

తే. గీ. నీదుచిట్టంటువుల చేత ♦ నీదుమేని
వలపులకు నాదుడెందంబు ♦ వరగలించె
నన్నికోరికలీయక ♦ న్నయ్య తగును
వేరువేలుపు లిట్లుగా ♦ వింపఁగలరె. ౧౬౭

మ. లలియా నీయొడలిం దలంచి సిరివా ♦ లాయంబు నిన్వేఁడు కొం
దులకో నేనిముసంబు నిన్నువిడువన్ ♦ తోరంపు పూవిల్తు విం
దులలోనిండిన వేడ్కఁజూపి వలపు ♦ ల్దోర్లియంగ నీకల్మికిన్
దులలేదే వివరింపగా నలవియే ♦ తోడ్తోడ నీ సత్తువన్. ౧౬౮

తే. గీ. కానవే గోరుకోర్కెలఁ ♦ గలుఁగఁజేసి
మనుపుఘుని వేడుకొనెనన ♦ మారుపాటు
నొందియడిగిన కుబ్జను ♦ డెంకమంపు
కజ్జిమునుమఁడు రుసికి న ♦ క్కజముఁగననె. ౧౬౯

ఆ. వె. పోఁడతిండి తపసి ♦ మొదలుగాగల రుసు
లెదనుఁదలఁచి చూడ ♦ కుదురులేని
వేల్పు నెట్లుగోరె ♦ వెలఁదుక విరివిల్తు
పోరఁగవయు నట్టు ♦ లోఁడుసిలలి. ౧౭౦

క. దొరకఁడు సిరికౌఁగిటిలో
దొరకండలఁ జోగికలువ ♦ దొరలకు నెపుడున్
దొరకఁడు వేల్పులకైనను
దొరికెన్వలరాయు తండ్రి ♦ తొయ్యలికి నొగిన్ ౧౭౧

క. తొలిచదువుల కందసియా
తొలిమాసిసి జేజెజేజె ♦ దొరికిన యంతన్
దెలివిఁగల ముఁగితిఁగోరక
వలరాచ పవిన్నెలంగ ♦ వలెనని గోరెన్. ౧౭౨

ఆ. వె. పిల్లతనములోన ♦ పెంచిన తల్లిచే
కట్లుబడిన యట్లు ♦ కనికరమున
లేమకౌఁగిలింత ♦ లోమిన్నయైఁ జిక్కె
నేమిపునెమొ తొల్లి ♦ నోములేనొ. ౧౭౩

ఆ. వె. ముజ్జగంబులేలు ♦ ముప్పొకలానిని
కోరుకున్న చెలికి ♦ కోర్కెలిచ్చి

గాచుకొననొ లేక ♦ కసటునకుంచెనొ
తెలియఁబలుకు మనిసఁ ♦ దిరిగినుడివె. ౧౭౪

ఉ. నీవనుమాటలన్నివిని నిక్కము ♦ బత్తుఁబత్తి నెడ్డతో
గావఁగ నీవెయంచనెడు ♦ కర్సకమున్నివిని నఁతలోవలన్
బోవకయుండునే యతని ♦ బుద్దినిగల్గిన కోర్కెలీయకే
దేవరయుండు నేమనకు ♦ తెల్లముగావలవేల్పు చెయ్దముల్. ౧౭౫

ఆ. వె. ఔరవాని చెట్ట ♦ నమరఁగఁ బట్టిన
గొల్లకన్నెకలునుఁ ♦ గొనిరి ముగితి
యతడు కేలబట్టి ♦ నతముఁబ్రోచెడు వారి
కరయ కలుసమన్న ♦ నలనుఁగలడె. ౧౭౬

ఆ. వె. చుట్టమయ్యెఁగాని ♦ నూడు చేతనుగాని
కలఁతనైనఁగాని ♦ కలసిఁగాని
బగితినైనఁగాని ♦ బల్మారువానితో
పొందుసేయఁగలుఁగు ♦ ముందు ముగితి. ౧౭౭

క. మునుకలవమియ్యతనుదా
ల్చిన ప్రేముడిపెను కులాడ ♦ చినిమగపనిలో
తనిననుండు మటంచని
వినిపించిన నంతసించి ♦ వెన్నుడువేడ్కన్. ౧౭౮

ఉ. కోరినకోర్కె లిత్తునని ♦ కుబ్జకువెన్నుఁడు నిండువేడ్కపెం
పారఁగ బల్సుగంబులను ♦ హొళిసెలంగఁగ గబ్బిగుబ్బలన్
బోరున నంటకౌఁగిలిడి ♦ పూవిలుకాని దురంబునైనమున్
మీరలచాలఁ దెల్పిచెలి ♦ మిన్నసుఁగూడి పదుండె నంతటన్. ౧౭౯

చ. కలువలు మోముమూసె కడ ♦ గండ్లకు తావగు చందమామపు
ల్గులమదిరోసె, జక్కవల ♦ గోడులఁబోవిడి గ్రేణిసేసె చు
క్కలగమిమాసె, తామరలు ♦ క్రన్నఱఁబాసె, బిరానకోడిగుం
పులుఁ దమిఁగూసె పక్కులట ♦ పోణిమిచెట్లనుఁబాసె నంతటన్.

మ. కులుకున్నిద్దపు చెక్కులన్మొనయు ♦ నొక్కుల్ వేసలిన్రాచిత
మ్ముల మల్తాపుకిలించి బోకముడులం ♦ బొంకంబుగా గట్టిని
చ్చలు సొంపొందఁగ ముంగురుల్నిమిరియి ♦ చ్చన్గంకిముం గోరన
త్తలబీతిన్వీరి పాన్పులండిగిరి తేం ♦ డ్లంచాలులేయంచొగిన్. ౧౮౧

తే. గీ. పాయమును గల్గుతమ్మిమే ♦ బ్రాయని మది
మెచ్చిరే రాజువినుచెలి ♦ మిన్నముదుక
డనుచు క్రిందుగ బడద్రొబ్బి ♦ నట్లుమామ
పాలెపడమటి కొండపై ♦ బాజులెడలి. ౧౮౨

క. గందపు మలనెత్తమ్ముల
కందువమేత్తీవయిండ్ల ♦ కడివిరి పాన్పున్
జెంది సుగించిన చెంచుల
యందపుచన్గవ జవాది ♦ యుంది సురలొగిన్. ౧౮౩

క. తారాడుచుండ పజలను
కూరుకు విడనాడి మేలు ♦ కొనుటకు తానే
కోరికలేపెడు వాడన
తూరుపుఁదెస వేఁగుజుక్క ♦ తురుతునఁ బొడిచెన్. ౧౮౪

తే. గీ. బమ్మచారులు మొదలైన ♦ బాపలెల్ల
మేలుకాంచి సతంబును ♦ మెలఁగదగిన

సేశలను తానమాడిము ♦ సేమమలర
సంచెగిడిగిళ్లు సలిపిరి ♦ సరిఁగబగితి.　　౧౫౫

తే. గీ. చెలియకుబ్జను కన్నెఱ్ఱ ♦ చేరిమరుని
రంతులనుదెల్పి నిమరించె ♦ రాఁజెలఁగ
మేలుకొలుపఁగఁ దగునని ♦ మించివచ్చి
కొక్కెరకొయుంచు కోళ్లటఁ ♦ కూసె పెలుచ.　　౧౫౬

ఆ. వె. వినుతకొడుకుఁ గలఁగ ♦ వెలసిన యరదము
తోడసిరివెలుంగ ♦ తొడరుబాయ
నందితూర్పు కొండ ♦ నలరె ముప్పొకల
తారుచున్న వేల్పు ♦ తళుకులెసఁగ.　　౧౫౭

ఆ. వె. ప్రొద్దుఁబొడువ తమ్మి ♦ పొక్కిలి మేల్కొని
తానమాడుపనుల ♦ తమకమునను
దీర్చి సుగముఁగదుర ♦ తిరుగుచు లేకల
గమినిఁబ్రోచుచుండె ♦ గారవమున.　　౧౫౮

చ. కుమరితయైన కుబ్జమెదఁ ♦ గోరినయట్టుల వెన్నుఁదొంగ వ
చ్చి మరులుమాన్పి యింటఁబసఁ ♦ జేసిసకోమలు డెంతొపెద్దవే
డ్కనుది జెలంగ బత్తికెయి ♦ కొరును గద్చుచు సంతసించియుం
డె మరుని గన్నతండిరిక ♦ డిందగు వేసులనెంచి నెమ్మిగన్.౧౫౯

మ. సనకుండు న్మొదలైన జోగులెదలో ♦ సంతోసముంజెంది చూ
చినఁ గానంబడనట్టి వేల్పునకుఁ దా ♦ చేనమ్ములం గల్గుచ
క్కని గందంబుల నిచ్చినందులకు వే ♦ గన్వచ్చి మన్నించె గ్రొ
న్ననవిల్తారిగలంచి నెల్తుకనురా ♦ నంగొన్ని నాళ్ళుండియున్.౧౬౦

చ. ఇటువలె కుబ్జవెన్నునకు ♦ నేడ్తెఱఁబొనిసె చెయ్వులెల్లయూ
రటఁగొనకే యొనర్చుచుత ♦ రల్పగ సత్తువలేనిబాగముల్

బటువుగనొంది పాటలర ♦ వాళులు హెచ్చఁగ సెజ్జగీములో
చిటిపొటిమాట లన్నొగని ♦ చిక్కనిరంతులఁ జిక్కియుండఁగన్.

క. ఏ వేసట లేకుండఁగ
పూవిల్తుని పోరులోనఁ ♦ బూవిల్తునకున్
బూవిల్తుఁడైన కన్నయ
తో వేకనుండె కొడుకు ♦ తొరలుట కొఱకై. ౧౯౨

సీ. కన్నయ్యనిబ్బరి ♦ కప్పుఁజూపులో కుబ్జ
పడఁతికి దనయొక్క ♦ పాలువలన
మంచికారున నెల ♦ మసలెనుగొంతికి
మోమున తెలుపెక్కె ♦ ముదుతవిప్పె
బొజ్జను తడఁబడె ♦ బుడిబుడి నడుకలు
కోర్కులు మెండయ్యె ♦ కులుకులెడలె
బోనముపై యిచ్చ ♦ బొత్తిఁగ లేదయ్యె
చిట్టుముల్బలిసెను ♦ చిట్టుకముఁగ

గీ. వంగడము నిల్చుటకు నయి ♦ వరలుచున్న
కొమరితనుఁ జూచి కమలియు ♦ కోమలుండు
నంతసంబను సంద్రము ♦ నొంతొనోల
లాడిరి నెలంత వేవిళ్ల ♦ తోడ మెలఁగె. ౧౯౩

వ. ఇట్లు తొమ్మిది నెలలు జరుగునంత నొక్కసోబన మూరుతమ్మున గాములు తమతమ సొంతపుతావులను మూడాకువదనకొండ వతానకంబుల కొందరుండ నొక్కకొమారుండుఁ గలిగె నతనికి పెద్దల నొడబాటుచే నువశ్లోకుండను పేరుతో నలరారె వాఁడుఁ దన తండిరియైన కన్నయ్య యడుగుఁదమ్ములఁ గొలుచుచు నార్వేరపురుసిచందురునకుఁ జట్టై బానిసముఁ గావించుచు మిక్కిలి·

యక్కజంబుగాఁ దెలియందగిన తెలివినిఁ దెలిసి యతం డాఁడు వారిని నాలవకొలంబువారిని బానిసె మొదలగు పజలనుఁ జక్కఁ జేయఁదగినదియై మిక్కిలి తలంచినంతనే ముగితిం గలుఁగనేయు నట్టి (సాత్వతతంత్రంబను వైష్ణవస్మృతి) యనెడు పొత్తముఁగలిగించె. నదిమొదలు నేటివరకు కన్నయ్య బగితిఁగలవారికి విడువ రాని పాడియై నలరారె. కావున నీ కతరతనము నేరికైననుడివిన నుడువగవినిన చెప్పించిన బాగెసుఁగలవారికి వెన్నుండున్న మొల్నాడు గలుగును. ౧౯౪

ఆ. వె. అనుచు శుకుడుకట్టి ♦ మనుమనికిని కుబ్జ
కతను నునువులైన ♦ కమ్మనైన
నుడువులడరఁజెప్పె ♦ కడు పరిక్షింత్తుండు
చెవులు చవులునొంద చెలఁగిదెలిసె. ౧౯౫

క. సోబనములు నరసింగా
సోబనములు వేల్పుగొండ ♦ సుద్దిగలబసా
సోబనము లచ్చితేడా
సోబనములు వేల్పుపెద్ద ♦ చూలిపొగడ్తా. ౧౯౬

చ. అడుగులజాలుకుందనపు ♦ టందపుసాలుకడిందిముత్తికం
బాడవగుప్రోలుతమ్మినెల ♦ వుంగలనెల్తుకయాలుఁబత్తులం
గడువడిఁబ్రోచుకేలుబరి ♦ గండడగించెడు చుట్టువాలుమై
బెడగుల మబ్బుడాలు గల ♦ ప్రెగ్గెడరక్కసిమాత్తిసింగమా. ౧౯౭

(తోటకవృత్తము)

తొగకంటువు కం ♦ దుడు దేవరలు
న్బొగడ నృతనం ♦ బుల సోఁడిమనం
దగు వేలుపు గొం ♦ డను తానకమై
మిగుల న్వెలిఁజిమ్మ ♦ న మేల్బిరుదా. ౧౯౮

(౧౯౬౯ విక్రమార్క-శకం)

క. కనవమ్మణ్ణ వశశిసం
ఖ్యనిగుడఁగల విక్రమార్క ♦ హాయనమున సా
గెనుకీలకమాఖ సితచతు
ర్థీ-నినీకవితను ముగించి ♦ తిని మెచ్చ బుధుల్. ౧౯౯

(గద్య.)

ఇది శ్రీమద్రమాంగనాంగ మందారలతోత్తుంగ స్త న స్తబకస్థిత
శృంగార భృంగాయమానలక్ష్మీ నృసింహకృపాలబ్ధ వాగ్వి
భవ భగవద్భాగవతార్చనాతత్పర చతుర్విధ కవితా
పరిబంధ నిర్మాణచాతుర్యధురీణ ఆంధ్రభాషా
ప్రవీణ హారితసగోత్ర పవిత్ర రంగాచార్య
పుత్ర నల్లంతిఘుల్ చక్రవర్తుల రంయ్యాల
లక్ష్మీనృసింహార్య కవినాథ ప్రణీతంబైన
అచ్చ తెనుఁగు కుబ్జాకృష్ణవిలాసం
బను సింగారకబ్బంబు నందు
తృతీయాశ్వాసము సర్వం
సంపూర్ణం శ్రీకృష్ణ
పరబ్రహ్మణేనమః
శ్రీమతేరా
మానుజా
యన
మః
శ్రీ